

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

**TÜRK HUKUKUNDA MARKA HAKKININ
HÜKÜMSÜZLÜĞÜNÜN LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ**

Ahmed Selim AKAL

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

**TÜRK HUKUKUNDA MARKA HAKKININ
HÜKÜMSÜZLÜĞÜNÜN LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ**

Ahmed Selim AKAL

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ömer ARBEK

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

**TÜRK HUKUKUNDA MARKA HAKKININ
HÜKÜMSÜZLÜĞÜNÜN LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ**

Ahmed Selim AKAL

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ömer ARBEK

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1- Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
- 2- Doç. Dr. Ömer ARBEK
- 3- Doç. Dr. Yıldız ABİK

Tez Savunma Tarihi

03.06.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Doç. Dr. Ömer ARBEK danışmanlığında hazırladığım “Türk Hukukunda Marka Hakkının Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

07.06.2022

Ahmed Selim AKAL

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ.....	1
I. Genel Olarak.....	1
II. Çalışma Konusunun Sınırlandırılması	2
III. İnceleme Planı.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

MARKA KAVRAMI, MARKA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE MARKA HAKKININ KAZANILMASI

I. Genel Olarak.....	4
II. Marka Kavramı	4
III. Markanın İşlevleri	6
A. Kaynak Gösterme İşlevi.....	6
B. Ayırt Etme İşlevi	7
C. Reklam İşlevi	7
D. Garanti ve Kalite İşlevi.....	7
IV. Marka Hakkının Hukuki Niteliği.....	8
A. Hak Türleri Kapsamında Nitelendirme	8
B. Fikri Mülkiyet Hukuku Kapsamında Nitelendirme.....	10
V. Marka Hakkının Kazanılması	11

İKİNCİ BÖLÜM

LİSANS KAVRAMI, LİSANS HAKKI VE MARKA LİSANS SÖZLEŞMESİ

I. Lisans Kavramı	14
II. Lisans Hakkı	14
III. Marka Lisans Sözleşmesi	17
A. Genel Olarak	17
B. Marka Lisans Sözleşmesinin Tanımı ve Hukuki Nitelendirmesi	18
1. Genel Olarak	18
2. Tanım	19
3. Hukuki Nitelendirme	20
a. Sözleşme Türlerine Göre	20
b. Malvarlığına Yaptığı Etkiye Göre	22
c. Doğurduğu Borç İlişkisine Göre	23
d. Kapsam ve Sınırları	25
C. Benzer Nitelikteki Sözleşmelerden Ayrımı	27
1. Franchise Sözleşmesi	27
2. Satış Sözleşmesi	28
3. Adi Ortaklık Sözleşmesi	29
4. Kira ve Ürün Kirası Sözleşmesi	30
D. Marka Lisans Sözleşmesinin Türleri	31
1. Kullanma Yetkisinin Kapsamına Göre	31
a. İnhisari Lisans Sözleşmesi	31
b. İnhisari Olmayan (Basit) Lisans Sözleşmesi	32
2. Kullanım Şekline Göre	32
a. Üretim Lisansı	33

b. Satış Lisansı.....	34
E. Sözleşmenin Tarafları ve Kurulması.....	35
1. Taraflar	35
2. Sözleşmenin Kurulması.....	36
F. Tarafların Yükümlülükleri.....	37
1. Lisans Veren Yükümlülükleri	38
a. Markanın Kullanımını Sağlama Yükümlülüğü	38
b. Marka Kullanımının Devamlılığını Sağlama Yükümlülüğü	40
c. Marka Kullanımının Kalitesini Koruma Yükümlülüğü	41
d. Diğer Yükümlülükler	42
2. Lisans Alanın Yükümlülükleri	42
a. Lisans Bedelini Ödeme Borcu	43
b. Markayı Sözleşmeye Uygun Kullanma Yükümlülüğü	44
c. Yan Edim Yükümlülükleri	46
G. Sözleşmenin Sona Ermesi	47
1. Sona Erme Hâlleri.....	48
a. Marka Hakkının Sona Ermesi	48
b. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi.....	48
c. Fesih	49
d. Sözleşmeyle Kararlaştırılan Sona Erme Sebepleri	50
e. Diğer Sona Erme Hâlleri	51
2. Sözleşme Sonrası Tarafların Yükümlülükleri	52
a. Lisans Alanın Yükümlülükleri	53
b. Lisans Veren Yükümlülükleri	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARKA HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ VE HÜKÜMSÜZLÜĞÜN MARKA LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ

I. Marka Hakkının Hükümsüz Kılınması	55
A. Genel Olarak Hükümsüzlük	55
B. Marka Hakkının Sona Ermesi.....	56
C. Marka Hakkının Sona Ermesi Hâli Olarak Hükümsüzlük	57
II. Hükümsüzlüğün Marka Lisans Sözleşmesine Etkisi	60
A. Genel Olarak.....	60
B. Kanun Hükmünün Nitelik İtibariyle Uygulanabilirliği.....	62
C. Hükümsüzlüğün İfa Engelleri Sistemi İçerisindeki Yeri	64
D. İmkânsızlık Türleri Bağlamında Değerlendirme	66
E. Hükümsüzlüğün Sözleşmenin Akıbetine Etkisinin İncelenmesi	71
1. Genel Olarak.....	71
2. Kurulmamış Sözleşmelerin Durumu.....	72
3. Kurulmuş ve Uygulanmamış Sözleşmelerin Durumu	73
4. Kurulmuş ve Uygulanmış Sözleşmelerin Durumu	76
a. Genel Olarak.....	76
b. İleriye Dönük Etkili Olma Hâlinin Hukuki Dayanağı ve Anlamı	78
c. Sözleşmenin Akıbeti ve Borç İlişkisinin Tasfiyesi.....	80
i. Sözleşmenin ve Borç İlişkisinin Ayakta Tutulması	80
ii. Lisans Veren Markanın Hükümsüzlüğünden Sorumlu Olmadığı Hâl	82
iii. Lisans Veren Markanın Hükümsüzlüğünden Sorumlu Olduğu Hâl ..	84
d. Kötüniyet veya Ağır İhmalden Doğan Sorumluluk.....	86
i. Kötüniyet ve Ağır İhmal Kavramları	87

ii. Kötüniyetin veya Ağır İhmalin Lisans Sözleşmesine Etkisi	88
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	95
ÖZET	102
ABSTRACT	103



KISALTMALAR

AAÇD	Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi
AB	Avrupa Birliği
ABFMRHD	Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
ATM	Asliye Ticaret Mahkemesi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B	Baskı
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz	bakınız
C	Cilt
CJEU	Avrupa Birliği Adalet Divanı
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E	Esas
ET	Erişim Tarihi
FMHD	Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi
FSHHM	Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi
HD	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
İTÜSBD	İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
İÜHFD	İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K	Karar
Karş	Karşılaştırınız
LFSHD	Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi
m	Madde
MarKHK	Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

MHD	Mali Hukuk Dergisi
Örn	Örneğin
para	Paragraf
RG	Resmî Gazete
s	Sayfa
S	Sayı
SMK	Sınai Mülkiyet Kanunu
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T	Tarih
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TFMHD	Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi
TMK	Türk Medeni Kanunu
TMR	The Trademark Reporter
vd	ve devamı
Yarg	Yargıtay

GİRİŞ

I. Genel Olarak

İnsan doğasında, ortaya konulan bir ürünün kendisinin üretimi olduğunu gösterme isteği ve ürünün aidiyetinin başkasıyla ilişkilendirilmemesi beklentisi mevcuttur. Bu doğal yönelim, öteden beri insanlığın ortaya çıkardığı çeşitli ürünlerde farklı şekillerde karşılık bulmuştur. Antik dönemlerde üretilen çeşitli zanaat ürünlerindeki sahiplik bildiren işaret ve sembollerde karşılık bulan özdeşleştirme yolculuğu, sanayi devrimiyle başlayan iktisadi gelişim ve dönüşümün etkisiyle bugüne dek markalaşma yönünde evrilerek günümüzde ticari hayatın ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olmuştur.

Marka kavramının tarihsel gelişim sürecinde kazandığı önem, marka hakkının ve marka sahipliğinin korunmasına yönelik ihtiyacı da beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda, birçok hukuk düzeninde, uluslararası anlaşmalar ve ulusal mevzuat düzenlemeleri ile marka hakkının tanınması ve korunmasına dönük hukuki çerçeve geliştirilmiştir. Bununla birlikte, ticari hayatın gerekli kıldığı etkin üretim, dağıtım, pazarlama ve satış ihtiyacı, marka sahipliğinin korunması kadar markanın işlevsel ve etkin kullanımına imkân sağlayacak farklı hukuki araçların da geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Çalışma konusunun merkezinde bulunan marka lisans sözleşmeleri, bu ihtiyaca karşılık vermeye yönelik olarak ortaya çıkan ve günümüzde sıklıkla ve yaygın olarak kullanılan bir hukuki işlem türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözleşmenin içkin mahiyeti gereği marka lisans sözleşmesi, sözleşmeye esas teşkil eden marka ve marka hakkı ile birçok hukuki kavram ve kurum itibarıyla sıkı bir ilişki içerisinde. Bu bağlamda sözleşmenin varlığı ve geçerliliği, sözleşmeye konu edilen markanın hukuki geçerliliği ile de yakından ilişkilidir. Çalışmada, markanın Sınai Mülkiyet

Kanunu¹ uyarınca hükümsüz kılınması hâlinde markaya dair akdedilen marka lisans sözleşmesinin akıbetinin ne olacağı sorunu incelenmiştir.

II. Çalışma Konusunun Sınırlandırılması

Çalışma konusunun sınırlandırılması adına birtakım hususlara dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda, lisans sözleşmesinin farklı fikri mülkiyet hakları itibariyle de gündeme gelmesi mümkün olmakla birlikte, çalışma konusu itibariyle markaya dair akdedilen marka lisans sözleşmesi merkeze alınarak inceleme yapılmıştır. Ancak çalışmanın diğer fikri mülkiyet haklarına ilişkin söz konusu olabilecek farklı lisans sözleşmelerine de kıyasen uygulanması mümkündür.

Yine çalışmanın temelinde yer alan hükümsüzlük kavramı, SMK m. 25 uyarınca öngörülmüş olan hükümsüzlük hâlleri kapsamında değerlendirilmiştir. Hükümsüzlük kavramı ile amaçlanan inceleme kapsamı, söz konusu hâllerle sınırlı tutulduğu gibi markanın iptaline ilişkin SMK m. 26 uyarınca öngörülen iptal hâlleri de çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte çalışma, iptal hâlleri yönünden de kıyasen uygulanabilir niteliktedir. Ayrıca markanın hükümsüzlüğü, SMK kapsamında tescil edilmiş markalar yönünden söz konusu olduğu için tescilsiz olarak ve kullanım yoluyla kazanılan markalardan sınırlı olarak bahsedilmiş, esas olarak tescilli markalara ilişkin akdedilen lisans sözleşmeleri inceleme konusu edilmiştir.

III. İnceleme Planı

Üç bölümden oluşan çalışma kapsamında, konunun hukuki ve kavramsal temellerini ortaya koymak adına, öncelikle marka kavramı, marka hakkının hukuki niteliği ile marka hakkının kazanılması hususları irdelenmiştir. İkinci bölümde, lisans kavramı, lisans hakkı ve marka lisans sözleşmesinin hukuki niteliği ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü

¹ 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, RG. 10.1.2017, S. 29944.

ve son bölümde ise çalışmanın esas inceleme konusu olarak markanın hükümsüz kılınması ve marka hakkının hükümsüz kılınmasının ilgili markaya dair akdedilen lisans sözleşmesine etkisinin nasıl ortaya çıkabileceği incelemeye alınmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM

MARKA KAVRAMI, MARKA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE MARKA HAKKININ KAZANILMASI

I. Genel Olarak

Yazının icadı öncesine uzanan işaret ve sembol kullanımı, ilk olarak büyükbaş hayvanların damgalanmasıyla ortaya çıkmış, sonrasında tarih boyunca farklı medeniyetler bünyesinde üretilen çömlek, porselen, silah ve çeşitli aletler üzerinde sahiplik belirtmek için başvurulmuş bir yöntem olmuştur². Öncesinde esasen mülkiyet veya ürün sahipliği bildirme işlevi bulunan bu tür işaret ve sembol kullanımı, ticari anlamda marka niteliğini zaman içerisinde kazanmıştır. Özellikle Orta Çağ'da Avrupa'da, loncaların kendi mensuplarının mallarını diğer esnaf ve tüccarların mallarından ayırt etmek için sembol kullanımına başvurması, ticari anlamda marka kavramının oluşumuna öncülük etmiştir³. Günümüzde ise marka, teşebbüsler ve ticari işletmeler yönünden sahip olduğu değer ve işlevsel özellikleriyle birlikte ticari hayatın vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir.

II. Marka Kavramı

Marka kavramının tanımı mevzuatımızda yapılmamış olmakla birlikte, marka kavramıyla anlaşılması gerekenin ne olduğuna dair çerçevenin SMK m. 4/1 hükmüyle ortaya koyulduğunu söylemek mümkündür⁴. Madde hükmünde belirtildiği üzere, “*kişi adları dâhil sözcükler, şekiller, renkler, harfler, sayılar, sesler ve malların veya*

² Markanın tarihsel gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Diamond, Sidney A.**: “The Historical Development of Trademarks”, TMR, 1983, C. 73, S. 3, s. 223 vd.

³ **Tekinalp, Ünal**: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. B., İstanbul 2012, s. 353.

⁴ **Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel**: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. B., Ankara 2021, s. 151.

ambalajlarının biçimi olmak üzere” her türlü işaretin markayı teşkil etmesi mümkündür. Burada markaya konu olabilecek işaret kavramının geniş yorumlanması gerekmektedir⁵. Bu bağlamda işaret kavramı, bir mesaj veya bilgi ileten ve beş duyardan biri ile algılanabilen her şeyi içermektedir⁶.

Ancak marka, işaretin özel ve belirli ek koşulları da ihtiva eden özel bir görünümüdür⁷. Bu bağlamda marka, bir teşebbüsün mal ve hizmetlerinin bir başka teşebbüsün mal ve hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlamak kaydıyla, her türlü işareti ifade eder⁸. Dolayısıyla, ayırt edici nitelikte olmak şartıyla her türlü işaretin marka olarak ele alınması mümkündür⁹. Ayrıca, “işaret” ve “ayırt edicilik” unsurlarına ilâveten markanın açık ve kesin olarak koruma konusunun anlaşılabilmesine elverişli bir şekilde sicilde gösterilebilir olmasının da markanın bir unsuru ve marka olarak tescil edilmenin koşulu olduğu söylenebilir¹⁰.

Markanın, üzerinde kullanıldığı ve somutlaştığı mal veya ilişkilendirildiği hizmetten ayrı ve soyut bir varlığı bulunmaktadır¹¹. Bir diğer deyişle marka, somutlaştığı üründen bağımsız olarak kendisine özgü gayri maddi bir varlığa sahiptir. Bu bağlamda, markanın gayri maddi mal olarak nitelendirilebileceği de kabul edilmektedir¹².

⁵ **Yördem, Yılmaz:** “Kullanmama Nedeniyle Tescil Edilmiş Markanın Hükümsüzlüğüne İlişkin Uygulamadaki Sorunlar”, DÜHFD, 2015, C. 20, S. 33, s. 129.

⁶ **Suluk/Karasu/Nal,** s. 152.

⁷ **Çolak, Uğur:** Türk Marka Hukuku, 4. B., İstanbul 2018, s. 24.

⁸ **Tekinalp,** s. 360. SMK m. 4 hükmünde “teşebbüs” kavramına yer verilmekle birlikte, “işletme” kavramının tercih edilmesi gerektiğine ilişkin bkz. **Arkan, Sabih:** Marka Hukuku, C. 1, Ankara 1997, s. 36.

⁹ **Çolak,** s. 10. Nitekim ayırt edicilik unsuru, Yargıtay tarafından markanın tescili için en temel ve önemli şart olarak kabul edilmektedir: “*Ayırt edicilik fonksiyonu markanın en temel unsurudur. Çünkü, ayırt edicilik markanın üzerinde kullanıldığı bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini diğer teşebbüslerin mal veya hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlayan en önemli tescil şartıdır*” Yarg. 11. HD., E. 2005/1359, K. 2006/3136, T. 2.3.2006 (Lexpera, E.T. 16.6.2021). Ayırt edicilik kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **İmirlioğlu, Dilek:** Marka Hukukunda Ayırt Edicilik ve Markanın Ayırt Ediciliğinin Zedelenmesi, 2. B., Ankara 2018, s. 14 vd.

¹⁰ **Çolak,** s. 23-24; **Suluk/Karasu/Nal,** s. 153.

¹¹ **Ünal, Mücahit:** “Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler”, SÜHFD, 2010, C. 18, S. 1, s. 212.

¹² **Arkan, Sabih:** Marka Hukuku, C. 2, Ankara 1998, s. 175; **Tekinalp,** s. 21.

Marka, taciri yahut ticari işletmeyi hedef almamakta¹³, belirli mal veya hizmetlerin kişiselleştirilmesine hizmet etmektedir¹⁴. Bu nedenle, tacir olmayan kişilerin de marka sahibi olması mümkündür¹⁵. Benzer şekilde marka, üzerinde kullanıldığı malların ve hizmetlerin kaynağı olması adına önem arz eden ticari işletmeden bağımsız nitelikte olduğu gibi işletmeden ayrı olarak tescil, devir ve lisansa konu edilebilmektedir¹⁶.

III. Markanın İşlevleri

Marka kavramının anlaşılması adına, sahip olduğu işlevlerin de incelenmesinde fayda bulunmaktadır. Bu bağlamda yaygın olarak benimsendiği üzere, markanın dört temel işlevinin bulunduğu söylenebilir.

A. Kaynak Gösterme İşlevi

Markanın klasik ve asli fonksiyonu, ilgili mal veya hizmetin kaynağını göstermektir¹⁷. Böylece marka, kullanıldığı mal veya hizmetin hangi işletmeye ait olduğunu veya hangi işletmeyle bağlantılı olduğunu ortaya koymaya hizmet eder¹⁸. Ancak lisansa dayalı üretim şekli, üretim ve pazarlama stratejilerindeki değişikliklerle birlikte, markanın kaynak gösterme işlevinin etkisinin azaldığı, ayırt ediciliğe dönük işlevinin önem kazandığı ifade edilmektedir¹⁹.

¹³ **Arkan, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, 27. B., Ankara 2021, s. 295.

¹⁴ **Suluk/Karasu/Nal,** s. 151.

¹⁵ **Arkan,** Ticari İşletme, s. 295.

¹⁶ **Suluk/Karasu/Nal,** s. 151; **Uzunallı, Sevilay:** Marka Hukuku, Ankara 2019, s. 19. Nitekim SMK m. 148/2 uyarınca, lisans sözleşmesinin de dahil olduğu sınai hak sahipliğine ilişkin hukuki işlemlerin işletmeden bağımsız olarak gerçekleştirilebileceği hüküm altına alınmıştır.

¹⁷ **Davis, Jennifer:** Intellectual Property Law, 4. B., Oxford 2012, s. 200; CJEU, 18.06.2002, C-299/99, para. 30 (<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-299/99> E.T. 11.5.2021).

¹⁸ **Çolak,** s. 16.

¹⁹ **Arkan,** Marka, C. 1, s. 38; **Çolak,** s. 16-17; **Davis,** s. 201; **Suluk/Karasu/Nal,** s. 154.

B. Ayırt Etme İşlevi

Kaynak gösterme işlevi ile sıkı ilişki içerisinde olduğu da ileri sürülen ayırt etme işlevi²⁰, markanın hem zorunlu bir unsuru hem de en temel işlevlerinden birisidir²¹. Marka, işletmenin mal veya hizmetlerini, diğer işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlar²². Markanın ayırt etme gücü sayesinde marka sahibi, mal ve hizmetlerini diğer teşebbüslerin ve ticari işletmelerin ürünlerinden farklılaştırmakta ve şahsileştirmektedir²³.

C. Reklam İşlevi

Marka, gelişen rekabetçi piyasa ekonomisinde işletmelerce ilgili mal veya hizmetlerin tanıtımının yapılması ve tüketicinin ilgisinin çekilmesi adına vazgeçilmez bir önem kazanmıştır. Nitekim tüketici kitlesi, ilgili mal veya hizmeti çoğu zaman marka vasıtasıyla tanır ve tüketim tercihlerini markanın oluşturduğu algıya göre şekillendirir²⁴. Markanın reklam işlevi, tüketici nezdinde ürün tanıtımı yapmak ve markanın bilinirliğini artırmak suretiyle müşteri kitlesini geliştirerek işletmelerin pazarlama ve satış yapmasına hizmet eder²⁵.

D. Garanti ve Kalite İşlevi

Tüketici nezdinde, alınacak mal veya hizmetin kalitesi son derece önemli bir ölçüttür. Marka, ilgili ürünlerin ayırt edilmesi ve kaynağının gösterilmesine hizmet ettiği gibi kullanıldığı mal ve hizmetlerin belirli kalitede olduğuna dönük garanti ve kalite işlevini de görmektedir. İşletmeler, markalarıyla piyasaya sunulan mal ve hizmetlerin kalitesinin

²⁰ Aksi yönde bkz. **Çolak**, s. 16.

²¹ **İmirlioğlu**, s. 5.

²² Yarg. HGK., E. 2017/2497, K. 2021/631, T. 27.5.2021 (Lexpera, E.T. 18.6.2021); CJEU, 17.03.2005, C-228/03, para. 26 (<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-228/03> E.T. 11.5.2021).

²³ **Arkan**, Marka, C. 1., s. 2; **İmirlioğlu**, s. 5-6.

²⁴ **Arkan**, Marka, C. 1., s. 39.

²⁵ **Arkan**, Marka, C. 1., s. 39; **Çolak**, s. 17; **Suluk/Karasu/Nal**, s. 155.

sürekliliğini garanti etmektedirler²⁶. Nitekim markanın yarattığı bu güven sayesinde tüketiciler, söz konusu markanın kullanıldığı mal ve hizmetleri tercih edecektir²⁷. Bu nedenle, markanın güven işlevi olarak da anılan²⁸ söz konusu işlevini gözetmek adına, markanın kullanıldığı ürünlerin rıza dışı piyasaya sürülmesi veya piyasaya arz edilmesinden sonra ürünlerde yapılan değişiklik ve kötüleştirmeler, markanın garanti ve kalite işlevini zedelediği için²⁹ SMK m. 152/2 uyarınca yasaklanmıştır³⁰.

IV. Marka Hakkının Hukuki Niteliği

Marka kavramı, içkin mahiyeti gereği beraberinde marka sahipliğine ilişkin marka hakkını gündeme getirir. Çalışma bağlamında marka hakkının hukuki niteliğinin incelenmesi, lisans sözleşmesinin de dahil olduğu markayı konu edinebilecek hukuki işlemlerin anlaşılması adına önem arz etmektedir.

A. Hak Türleri Kapsamında Nitelendirme

Hak, hukuk düzenince korunan ve sahibine söz konusu korumadan yararlanma yetkisi bahşeden menfaati ifade eder³¹. Kişi menfaati farklı şekillerde tezahür edebildiği için hakkın ortaya çıkış biçimleri de çeşitlilik gösterir. Bu bağlamda birçok farklı hak tasniflendirmesi yapılagelmektedir. Bunlar içerisinde, özel hukuka dayanan ve çalışma konusu itibarıyla önem arz eden bazı tasniflendirmelerin ele alınması gerekmektedir.

Haklar, korunan menfaatin para ile ölçülebilen değeri olup olmadığına göre malvarlığı ve şahıs varlığı hakları olarak ikiye ayrılır³². Fikri mülkiyet hakları, malî

²⁶ **Suluk/Karasu/Nal**, s. 155.

²⁷ **Çolak**, s. 18.

²⁸ **Tekinalp**, s. 356.

²⁹ CJEU, 17.10.1990, C-10/89, para. 13-16 (<https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-10/89> E.T. 11.5.2021).

³⁰ **Kaya, Arslan**: Marka Hukuku, Ankara 2006, s. 62.

³¹ **Oğuzman, M. Kemal/Barlas, Nami**: Medenî Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, 27. B., İstanbul 2021, s. 131; **Tekinay, Selâhattin Sulhi**: Medenî Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku, 6. B., İstanbul 1992, s. 129.

³² **Oğuzman/Barlas**, s. 135.

yönleri itibariyle malvarlığı hakları arasında bulunmaktadır³³. Bununla birlikte, fikrî ve yaratıcı çabanın sonucu ortaya çıkan fikir ve sanat eserleri ile patent veya tasarım gibi ürünler, fikrî ürün niteliğini haizken marka için böyle bir durum söz konusu değildir³⁴. Bu doğrultuda marka, değeri para ile ölçülebilen ve üzerinde somutlaştığı eşyadan ayrı ve soyut nitelikte³⁵ bir varlık olduğu için marka hakkının gayri maddi malvarlığı hakları arasında yer aldığı söylenebilir.

Bir diğer tasnife göre haklar, ileri sürülebileceği çevre itibariyle temelde mutlak ve nispi haklar olarak ikiye ayrılır³⁶. Mutlak haklar, herkese karşı ileri sürülebilen ve herkesin söz konusu haklara uymakla yükümlü olduğu haklar iken nispi haklar ise belirli kişilere karşı ileri sürülebilen, yalnızca hakkın kendisine karşı ileri sürülebileceği kişilerce uyulmakla yükümlü olunan haklardır³⁷. Diğer fikri mülkiyet hakları gibi marka hakkının da mutlak hak olduğu hem öğretide hem de yargı içtihatlarında kabul edilmektedir³⁸.

Söz konusu açıklamalar doğrultusunda marka hakkı, sahibine münhasır hak ve yetkiler bahşeden, herkese karşı ileri sürülebilir nitelikte olan mutlak bir gayri maddi malvarlığı hakkı olarak nitelendirilebilir³⁹.

³³ Oğuzman/Barlas, s. 148.

³⁴ Tekinalp, s. 4.

³⁵ Suluk, Cahit: Fikri Mülkiyet Yazıları I-Mütalaalarım (2001-2020), Ankara 2021, s. 370.

³⁶ Oğuzman/Barlas, s. 149.

³⁷ Oğuzman/Barlas, s. 149. “Nispi haklar aynı zamanda kişisel haklar olarak da tanımlanmaktadır. Çünkü bu haklar belirli bir şahsa veya şahıslara karşı ileri sürülebilen haklardır. Kişisel hak, aynı haklarda olduğu gibi, hak sahibinin bir mal üzerinde doğrudan doğruya haiz olduğu bir yetki değil, bir şeyin verilmesini, bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını, yani belirli bir hareket tarzını bir veya birkaç şahıstan isteme hususundaki haktır” Yarg. 14. HD., E. 2017/4989, K. 2021/1738, T. 15.3.2021 (Lexpera, E.T. 16.6.2021).

³⁸ Tekinalp, s. 22; Yarg. 11. HD., E. 2019/618, K. 2019/8167, T. 16.12.2019 (Lexpera, E.T. 16.6.2021).

³⁹ Çolak, s. 11; Tekinalp, s. 381. Nitekim Yargıtay içtihadı da marka hakkının hukuki niteliğine dair aynı doğrultuda şekillenmiştir: “Marka hakkı, hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilir haklardan olduğu için mutlak haktır. Mutlak haklar için doktrinde yapılan mallar veya kişiler üzerindeki mutlak haklar ayrımında ise marka hakkı, mallar üzerindeki haklardan biridir. Daha dar kapsamda ise marka hakkının, gayri maddi mallar üzerindeki mutlak haklardan biri olduğu söylenebilir. Zira markanın maddi bir varlığı yoktur; marka, üzerine konulduğu eşyadan farklı olarak soyut bir varlıktır ve ticari işletmenin gayri maddi malvarlığı içinde yer almaktadır...Marka hakkı, sahibine inhisari yetkiler veren ve gayri

B. Fikri Mülkiyet Hukuku Kapsamında Nitelendirme

Marka hakkının hukuki niteliğinin incelenmesinde, hakkın fikri mülkiyet hukuku bağlamında sahip olduğu diğer birtakım özelliklerinin de ele alınması gerekmektedir. Fikri mülkiyet hukukunda, ilgili haklar çeşitli şekillerde tasnife tâbi tutulabilmektedir. Çalışmada da benimsenen üst başlık olarak fikri mülkiyet hakları⁴⁰, mevzuatımızdaki düzenlemelere uygun olarak fikrî haklar⁴¹ ve sınai mülkiyet hakları⁴² olarak ikili bir ayrıma tâbi kılınabilir⁴³. Marka hakkı, sınai mülkiyet hakları kapsamında yer almakta⁴⁴ ve SMK kapsamında düzenlenerek koruma altına alınmaktadır.

Hakkın süresi itibarıyla marka hakkı, SMK m.23/1 uyarınca tescil başvurusu tarihinden itibaren on yıllık süreyle hukuki koruma altına alınmaktadır. Aynı hüküm uyarınca söz konusu süre, onar yıllık dönemler hâlinde sınırsız olarak yenilenebilir⁴⁵. Dolayısıyla, mutlak hak niteliğinde olmakla birlikte, mülkiyet hakkı gibi başkaca mutlak haklar yönünden söz konusu olabilen süreyle sınırlı olmama durumu, marka hakkı yönünden doğrudan ve koşulsuz olarak söz konusu değildir.

Marka hakkının coğrafi kapsamı ise fikrî mülkiyet hukukuna hâkim ülkesellik ilkesi doğrultusunda ele alınmalıdır. Diğer fikri mülkiyet hakları bakımından söz konusu

maddi bir nitelik arz eden sınai mülkiyet hakkıdır” Yarg. 11. HD., E. 2015/9675, K. 2016/4394, T. 20.4.2016 (Lexpera, E.T. 16.6.2021).

⁴⁰ Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Dünya Fikrî Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) kuruluşları da bu doğrultuda isimlendirmeyi tercih etmektedir. Örn. bkz. https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel1_e.htm (E.T. 20.6.2021).

⁴¹ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında koruma altına alınan eserlere ilişkin haklar, Kanun’un üçüncü bölümünün başlığında fikrî haklar olarak ifade edilmiştir.

⁴² SMK m.2/1-ı hükmünde, Kanun kapsamında bulunan haklar açıkça sınai mülkiyet hakkı olarak tanımlanmıştır.

⁴³ **Kılıçoğlu, Ahmet:** Sınai Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar, 7. B., Ankara 2021, s. 5. Farklı terminolojik görüşlere dair bkz. **Arıkan, Ayşe Saadet:** “Avrupa Topluluğu’nda Fikri-Sınai Mülkiyet Hakları ve Son Gelişmeler”, AAÇD, 2007, C. 7, S. 1., s. 152. Ayrıca, fikrî ürün temelinde yapılan farklı bir tasniflendirmeye dair bkz. **Tekinalp,** s. 4.

⁴⁴ **Arıkan,** s. 154; **Kaya,** s. 44.

⁴⁵ **Çolak,** s. 414.

olduğu gibi marka hakkı itibariyle de ülkesellik ilkesi geçerlidir⁴⁶. Ülkesellik ile kastedilen, fikri mülkiyet haklarına ilişkin hukuki düzenlemelerin sadece ilgili ülke dâhilinde geçerli olması ve söz konusu hakların kural olarak yalnızca ilgili ülke dahilinde korunmasıdır⁴⁷. Bu nedenle marka hakkı, sadece kazanıldığı ülke sınırları içerisinde hak sahibine koruma sağlamaktadır⁴⁸. Bu nedenle kural olarak Türkiye’de tescil edilmemiş bir marka, başkaca bir ülkede tescil edilmiş olduğu gerekçesiyle Türkiye’de hukuki korumadan faydalanamayacaktır.

Bu doğrultuda fikri mülkiyet hukuku bağlamında marka hakkı, ülkesel nitelikte ve belirli süreyle tanınma ve koruma kapsamına sahip olan bir sınaî mülkiyet hakkı olarak nitelendirilebilir.

V. Marka Hakkının Kazanılması

Bir hakkın kazanılması, aslen, devren veya tesisen iktisap olmak üzere farklı şekillerde gerçekleşebilir⁴⁹. Aslen iktisap hâlinde hak, doğrudan doğruya ve ilk elden kazanılmakta, devren iktisap durumunda ise hakkın öncesinde hak sahibi olan bir kişiden diğerk bir kişiye geçmesi söz konusu olmaktadır. Tesisen iktisap ise hakkın devredilmeyip söz konusu hakka dayanarak bir başkasınca yeni hak elde edilmesidir⁵⁰.

Marka hakkının aslen iktisap üzere kazanımı, esasen tescil ilkesi veya gerçek hak sahipliğı ilkesi uyarınca gerçekleşir. SMK m. 7/1 hükmü gereğince, marka hakkının yasal koruma kapsamına alınması ve tanınması tescile tâbidir. Tescil ilkesi olarak adlandırılan bu durum⁵¹, marka hakkının daha önceki bir hak sahibinden edinilmeksizin

⁴⁶ **Merdivan, Fethi:** “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, Sistem, İlkeler, ve 556 Sayılı KHK Dönemindeki Yargıtay Kararlarının Yeni Dönemde Uygulanabilirliği (Marka)”, ABFMRHD, 2020, C. 22, S. 1, s. 22.

⁴⁷ **Arbek, Ömer:** Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara 2005, s. 46.

⁴⁸ SMK m.6/4 uyarınca tanınmış markalara belirli koşullarda sağlanan tescilsiz koruma hâli, bu ilkeye sınırlı olarak istisna getiren bir hâl olarak değerlendirilebilir.

⁴⁹ Hakkın kazanılma şekillerine dair ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman/Barlas**, s. 221 vd.

⁵⁰ **Oğuzman/Barlas**, s. 223.

⁵¹ **Tekinalp**, s. 382.

tescil edilerek aslen iktisap üzere kazanılmasına örnek teşkil eder⁵². Bununla birlikte, markayı tescilsiz olarak ihdas eden ve kullanan kişinin de marka hakkını yine aslen iktisap yoluyla kazanması mümkündür. Hatta bu şekilde tescilsiz kullanım üzere elde edilmiş marka hakkı, sonraki bir marka hakkının tescil yoluyla kazanımını engelleyebilir (SMK m. 6/3). Benzer şekilde, tescilli bir markanın tescilsiz kullanım yoluyla daha önce elde edilmiş marka hakkına karşı ileri sürülememesi gerektiği de savunulmaktadır⁵³.

Bu doğrultuda, hakkın tescilinin hukuki niteliği de markanın tescil öncesindeki kullanım durumuna bağlıdır. Tescil, öncesinde var olan fiilî kullanıma istinaden gerçekleştiriliyorsa açıklayıcı, markanın kullanım öncesi ilk defa tescil başvurusuna konu edilmesi hâlinde ise kurucu niteliktedir⁵⁴. Dolayısıyla hukukumuzda, tescil ve gerçek hak sahipliği ilkelerinin birlikte var olduğu karma bir sistemin bulunduğu ifade edilebilir⁵⁵.

Marka hakkının devren iktisap üzere elde edilmesi de mümkündür. SMK m. 148/1 uyarınca açıkça öngörüldüğü üzere, marka hakkının devredilmesi yahut miras yolu ile intikal etmesi suretiyle, marka hakkı devren iktisap ile kazanılabilir⁵⁶. Bu durumda hak, daha öncesinde marka hakkının sahibi olan bir kişiden iradi olarak devir sözleşmesi yoluyla yahut Türk Medeni Kanunu⁵⁷ m. 599/1-2 uyarınca yasal olarak kendiliğinden intikal üzere devren kazanılır. Marka hakkının ticari işletmenin devri, şirketlerin birleşmesi yahut mahkeme kararı veya icra marifetiyle kazanılması da diğer devren

⁵² **Aslan Düzgün, Ülgen:** Marka Hakkının Tükenmesi ve Paralel İthalat, Ankara 2010, s. 31.

⁵³ **Şehirali Çelik, Feyzan H.:** “SMK m. 155’in Temel Varsayımları ve Olası Değişkenler Üzerine Düşünceler”, BATİDER, 2019, C. 35, S. 2, s. 93. SMK m.155/1 hükmünün yalnızca önceden tescile konu edilmiş sınai mülkiyet hakları yönünden geçerli olduğuna dair aksi görüş için bkz. **Alıca, Türkay:** “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nda Önceki Tarihli Hakların Etkisi”, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu (9-10 Mart 2017), Ankara 2017, s. 713.

⁵⁴ **Merdivan,** s. 24; Yarg. 11. HD., E. 2011/1642, K. 2012/9499, T. 31.5.2012 (Lexpera, E.T. 18.6.2021).

⁵⁵ **Çolak,** s. 420.

⁵⁶ **Aslan Düzgün,** s. 24.

⁵⁷ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, RG. 8.12.2001, S. 24607.

iktisap hâllerine örnek teşkil eder⁵⁸. Marka hakkı yönünden tesisen iktisap hâline örnek olarak ise markanın rehin hakkına konu edilmesi gösterilebilir.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan önemli bir devren iktisap hâli olarak markanın devir sözleşmesiyle devri, malvarlığı üzerinde doğurduğu etki itibariyle bir tasarruf işlemidir⁵⁹. Bu doğrultuda, devir sözleşmesinin akdedilmesiyle birlikte markaya ilişkin mevcut hak sahipliği ve ilgili haklar doğrudan devralana geçer⁶⁰. Tescilli olmayan bir markanın da devir sözleşmesine konu edilmesi mümkündür⁶¹. Zira markanın tescilli olup olmaması, işlemin hukuki niteliğini değiştirmemelidir⁶². Bununla birlikte, SMK m.148/4 hükmü uyarınca devir sözleşmesinin noterce onaylanmış resmi şekilde yapılması geçerlilik şartıdır⁶³.

Geçerli olarak kazanılan bir marka hakkının konu edildiği en önemli hukuki işlem türlerinden birisi ise marka lisans sözleşmesidir. Bu bağlamda, çalışma çerçevesinde lisans kavramı ve lisans hakkı ile marka lisans sözleşmesinin hukuki incelemesinin yapılması gerekmektedir.

⁵⁸ **Ülgen, Hüseyin/Helvaci, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, N. Füsün:** Ticari İşletme Hukuku, 5. B., İstanbul 2015, s. 488.

⁵⁹ **Arkan,** Marka, C. 2, s. 180; **Aslantaş, Zerrin:** Markanın Devri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 70; **Yasaman, Hamdi/Altay, Sıtkı Anlam/Ayoğlu, Tolga/Yusufoğlu, Fülürya/Yüksel, Sinan:** Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi, C. 2, İstanbul 2004, s. 685.

⁶⁰ **Arkan,** Marka, C. 2, s. 187; **Ünal,** s. 228.

⁶¹ **Ünal,** s. 216; **Yasaman/Altay,** s. 680. Aksi görüş için bkz. **Çolak,** s. 698.

⁶² **Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan,** s. 486.

⁶³ **Çolak,** s. 701.

İKİNCİ BÖLÜM

LİSANS KAVRAMI, LİSANS HAKKI VE MARKA LİSANS SÖZLEŞMESİ

I. Lisans Kavramı

Lisans kavramı, günlük ve ticari yaşıntıda sıklıkla karşılaşılan ve yaygın olarak kullanılan bir ifadedir. Genel bir ifadeyle lisans, gayri maddi bir malın kullanımının bir başkasına belirli süreyle veya süresiz bırakılması⁶⁴, özü itibariyle ise kullanım izni olarak tanımlanabilir⁶⁵. Ayrıca lisans alanın hukuki durumunu ve sahip olduğu yetkiyi de ifade eden genel bir kavram olarak lisans⁶⁶, aynı zamanda lisans hakkı ve lisans sözleşmesi kavramlarını da kapsayan çerçeve bir anlama da sahiptir⁶⁷.

Çalışmanın konusu olarak marka lisansı ise markaya dair kullanım hakkının bir başkasına belirli koşullar altında devredilmesini ifade etmektedir⁶⁸. Bu bağlamda, öncelikle marka lisans sözleşmesinin bahsettiği temel hak olan lisans hakkının hukuki incelemesinin yapılması uygun düşecektir.

II. Lisans Hakkı

Kapsamlı bir tanım ile lisans hakkı, çeşitli hukuki sebepler neticesinde lisans alana tanınan ve fikri mülkiyet hakkının bahsettiği yetkilerin tamamının veya bir kısmının kullanılmasına imkân sağlayan yetki olarak ifade edilebilir⁶⁹. Lisans hakkına esas teşkil

⁶⁴ **Gürzumar, Osman B.:** Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukukun Korunması, İstanbul 1995, s. 91.

⁶⁵ **Berkhan, İhsan:** “Marka Lisans Sözleşmesi”, LFSHD, 2008, C. 4, S. 13, s. 62.

⁶⁶ **Boso, Burcu:** “Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Yabancı Unsurlu Lisans Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk”, LFSHD, 2006, C. 2, S. 8, s. 854; **Oktay Özdemir, Saibe:** Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul 2002, s. 9.

⁶⁷ **Arbek, s. 53.**

⁶⁸ **Tekinalp, s. 467.**

⁶⁹ **Arbek, s. 53.**

eden konu, yasayla tanınmış ve koruma altına alınmış patent veya marka gibi mutlak bir hak olabileceği gibi yasayla düzenlenmemiş ancak genel hukuk normlarıyla korunan know-how veya işletme adı gibi gayrimaddi bir mal da olabilir⁷⁰. Lisans hakkının farklı hukuki kaynakları bulunabilmekle birlikte⁷¹, hakkın doğumuna esas teşkil eden en önemli hukuki sebep lisans sözleşmesidir⁷².

Lisans hakkının hukuki mahiyetine dair aynı nitelikte veya mutlak nitelikte hak olduğuna ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür⁷³. Bununla birlikte, lisans hakkının tanımından ve dayanağını teşkil eden fikri mülkiyet haklarının özelliğinden hareketle bu görüşlerin hakkın niteliğini ortaya koymaktan uzak olduğu söylenebilir.

Lisans hakkının aynı hak olduğu görüşü, hakkın temelindeki fikri mülkiyet hakkının soyut nitelikte olması ve buna istinaden tesis edilen bir hakkın eşyaya dair aynı nitelikte olmasının mümkün olmaması nedeniyle eleştirilmektedir⁷⁴. Kaldı ki TMK kapsamında sınırlı olarak sayılan aynı hakların arasında belirtilmeyen fikri mülkiyet haklarından doğan lisans hakkının aynı nitelikte olduğunun savunulması mümkün değildir⁷⁵.

Lisans hakkının mutlak hak niteliğinde olduğu görüşü ise özellikle inhisari lisans hakkı sahibinin kendiliğinden dava açma hakkının olması (SMK m. 158/1) ve lisans hakkının sicile tescil ile birlikte üçüncü kişilere karşı ileri sürülebildiği gerekçesiyle ileri sürülmüştür⁷⁶. Ancak SMK m. 158/1 uyarınca inhisari lisans alana tanınmış dava hakkı, sözleşme ile aksi öngörülebilir nitelikte olduğu ve lisans verenin rızasına tâbi kılındığı

⁷⁰ **Boso**, s. 855; **Ongan, Burak**: Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara 2007, s. 31.

⁷¹ Örneğin SMK m. 129 kapsamında verilen zorunlu lisans, sözleşmesel nitelikte olmayan ve kaynağını Kanun'dan alan bir lisans hakkı örneği olarak ele alınabilir. Ancak marka lisansı yönünden zorunlu lisansın Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (TRIPS) m. 21 uyarınca mümkün olmayacağı söylenebilir.

⁷² Lisans hakkının farklı hukuki kaynakları hakkında bkz. **Arbek**, s. 63 vd.

⁷³ Söz konusu görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Arbek**, s. 54 vd.

⁷⁴ **Oktay Özdemir, Saibe**: “Fikri Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan, İstanbul 2004, s. 593.

⁷⁵ **Arbek**, s. 61.

⁷⁶ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 193.

için mutlak hak niteliğiyle bağdaşmamaktadır⁷⁷. Öte yandan lisansın tescili kurucu değil açıklayıcı nitelikte olduğu⁷⁸ için lisans hakkının mutlak nitelikte olduğunun kabulü hâlinde, tescil öncesinde hakkın doğumuyla birlikte tescile gerek olmaksızın herkese karşı ileri sürülebilir nitelikte olması gerekecektir⁷⁹.

Bu konuda haklı olarak belirtildiği üzere, marka hakkı veya diğer mutlak nitelikteki fikri mülkiyet hakları ile bunların konu edildiği lisans hakkının birbiriyle karıştırılmaması gerekmektedir⁸⁰. Lisans hakkı ile birlikte, fikri mülkiyet hakkının sadece kullanım yetkisi belirli koşullar altında lisans alana verilmekte, mutlak nitelikteki fikri mülkiyet hakkının sahipliği değişmemektedir⁸¹. Bir diğer deyişle, yalnızca mutlak hakkın bahsettiği yetkilerin tamamı veya bir kısmı lisans hakkı olarak devredilmekte, lisans hakkının son bulmasıyla birlikte de bu hakkın sağladığı yetkiler kendiliğinden mutlak hak sahibine geri dönmektedir.⁸²

Ayrıca, lisans hakkının inhisari nitelikte olup olmadığına yönelik ayrım da hakkın niteliğine etki edecek bir husus olarak ele alınmamalıdır. Söz konusu ayrım yalnızca hakkın sağladığı yetkinin kapsam ve içeriğine dair getirilmiş bir ayrım olarak değerlendirilmelidir⁸³. Ayrıca inhisarilik hâli, sözleşmenin nisbiliği ilkesi uyarınca sadece lisans veren ve lisans alan arasındaki iç ilişki itibarıyla hüküm ve sonuç doğuracak bir duruma işaret etmektedir⁸⁴. Yine tescil edilebilir nitelikteki fikri mülkiyet

⁷⁷ Oktay Özdemir, Lisans Hakkı, s. 594.

⁷⁸ Arkan, Marka, C. 2, s. 198; Tekinalp, s. 469; Yasaman/Altay, s. 746-747.

⁷⁹ Oktay Özdemir, Lisans Hakkı, s. 597.

⁸⁰ Nitekim lisans hakkının haczini de konu edinen bir uyuşmazlıkta, ilk derece mahkemesince “*lisans sözleşmesinde hakkın özünün marka sahibinin mal varlığında kalmaya devam edeceği...esasen üzerine haciz konulan şeyin...tescilli bulunan markalar olmayıp, bu markanın lisans yoluyla kullanılması neticesinde elde edilen kazanç olduğu*” yönündeki mutlak nitelikteki marka hakkı ve lisans hakkı arasındaki farka dikkat çekilen gerekçe, Yargıtay’ca da benimsenerek onanmıştır. Karar için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2007/13745, K. 2009/8497, T. 9.7.2009 (Lexpera, E.T. 23.2.2021).

⁸¹ Ceylan, Çiğdem: “Marka Lisansı Sözleşmesi”, ABFMRHD, 2017, C. 19, S. 1, 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, s. 65.

⁸² Arbek, s. 60.

⁸³ Arbek, s. 61.

⁸⁴ Kılıçoğlu, s. 294; Oktay Özdemir, Lisans Hakkı, s. 596.

haklarına ilişkin lisans hakkının da tescil ile birlikte kuvvetlendirilmiş nispi hak vasfını kazanacağı da ileri sürülmekle birlikte⁸⁵, bunun lisans hakkının nispi niteliğini değiştirmeyeceği açıktır⁸⁶. Bu bağlamda, lisans hakkının sonuç olarak nispi nitelikte bir hak olduğu söylenebilir.

III. Marka Lisans Sözleşmesi

A. Genel Olarak

Sanayi devriminin öncüsü olan İngiltere’de meydana gelen buluşların patent olarak korunması ve lisans sözleşmesine konu edilmesi ile ortaya çıkan lisans sözleşmesi, günümüzdeki mevcut rekabet ortamı ve stratejik nedenlerle ticari yaşamda yaygın olarak uygulama alanı bulmaktadır⁸⁷. Lisans sözleşmesi, fikri mülkiyet haklarının etkin kullanımı ve hakların iktisadi olarak en verimli şekilde ticari yaşamın ve toplumun faydasına sunulması yönünden vazgeçilmez niteliktedir⁸⁸. Bu doğrultuda, lisans sözleşmesinin günümüzde edindiği yer ve kazandığı öneme istinaden özel olarak düzenlenmesi gereken bir sözleşme türü olarak TBK’da yer alması gerektiği de ifade edilmektedir⁸⁹.

Lisans sözleşmesi ile gayri maddi hak üzerinde münhasır yetki sahibi olan kişi, sahip olduğu hakkı iktisadi olarak etkin bir şekilde kullandırmayı hedefler⁹⁰. Lisans alan ise sözleşme ile esasen münhasıran hak sahibinin kullanımında olan bir hakkın kullanma yetkisini devralarak var olan bir fikri mülkiyet hakkının sağlayacağı iktisadi faydaları elde etmeyi amaçlar. Örneğin ilgili piyasaya yeni bir marka ile girerek pazar payı ve

⁸⁵ **Ayiter, Nuşin:** İhtira Hukuku, Ankara 1968, s. 123; **Kılıçoğlu**, s. 295.

⁸⁶ Zira kuvvetlendirilmiş nispi haklar, nispi mahiyetini kaybetmediği gibi mutlak hak niteliğini de kazanmazlar.

⁸⁷ **Erdem, Ercüment:** Milletlerarası Ticaret Hukuku, 2. B., İstanbul 2020, s. 490-491.

⁸⁸ Lisans sözleşmesinin işlevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Arbek**, s. 71 vd.

⁸⁹ **Arbek**, s. 217; **Ayiter**, s. 107.

⁹⁰ **Ceylan**, s. 65.

müşteri kitlesi elde etmekte yaşanılacak güçlük, daha öncesinde piyasada yer edinmiş olan markaların kullanım hakkının devralınması ve söz konusu markaların bilinirliğinden istifade edilmesi suretiyle aşılabilmektedir⁹¹. Bazen de lisans sözleşmesi, taraflar arasında teknik yahut iktisadi bir işbirliği tesis edilmesi amacına hizmet edebilir⁹².

Lisans sözleşmesinin karakterini belirleyen temel husus, sözleşmeye konu hukuken korunan hak veya fiilî durumdur. Buna dayalı olarak lisans sözleşmesinin ismi ve niteliği de lisans konusuna göre değişkenlik gösterir. Bu nedenle lisans sözleşmeleri arasında lisans konusu itibariyle de ayırım yapılabilmektedir⁹³. Bu bağlamda, marka, patent veya tasarım gibi SMK kapsamında tanınmış olan sınai mülkiyet haklarına ilişkin veya know-how gibi gayri maddi değerler üzerine akdedilebilen lisans sözleşmeleri, konu edindiği hak veya fiilî duruma göre farklı tür lisans sözleşmelerine vücut vermektedir⁹⁴. Çalışmada, markayı konu edinen lisans sözleşmesi türü olarak marka lisans sözleşmesinin hukuki niteliği ve özellikleri ele alınmaktadır.

B. Marka Lisans Sözleşmesinin Tanımı ve Hukuki Nitelendirmesi

1. Genel Olarak

Markanın konu edilebileceği hukuki işlemler, SMK m.148/1’de gösterilen işlemlerle sınırlı değildir⁹⁵. Marka hakkı üzerinde intifa hakkı tesis edilebileceği gibi⁹⁶ marka hakkı, aksi emredici hükümle öngörülmedikçe⁹⁷ ve niteliği uygun düştükçe ürün kirası,

⁹¹ **Erdem**, s. 491.

⁹² **Ayiter**, s. 108.

⁹³ **Erdem**, s. 503 vd. Lisans sözleşmesinin konusuna dair ayrıntılı bilgi ve tasnif için bkz. **Ongan**, s. 19 vd.

⁹⁴ Lisans sözleşmesinin konusu itibariyle tasnifine dair bkz. **Eren, Fikret**: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 9. B., Ankara 2021, s. 1015-1016.

⁹⁵ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 175.

⁹⁶ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 175.

⁹⁷ Örneğin 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu m. 19/1 uyarınca, fikrî ve sınai haklar finansal kiralama sözleşmesinin konusunu oluşturmazlar.

franchise⁹⁸ ve lisans sözleşmesi gibi çeşitli sözleşmelere de konu edilebilir⁹⁹. Markanın hukuki işlemlere konu edilmesi bakımından tescilli marka olması zorunlu olmadığı gibi¹⁰⁰ markanın konu edilebileceği hukuki işlemler yasal düzenlemede sayılan işlem türleriyle de sınırlı değildir¹⁰¹.

Bu bağlamda marka lisans sözleşmesi, lisans sözleşmelerinin bir alt kategorisi¹⁰² ve en sık karşılaşılan türlerinden birisi olarak¹⁰³ markanın etkin kullanımına imkân sağlayan bir hukuki işlemdir. Marka lisans sözleşmesinin kavramsal çerçevesinin çizilmesi ve sözleşmenin hukuki niteliğinin ortaya konulması, sözleşmeye dair hukuki sorunların tayini ve çözülmesi adına önem arz etmektedir. Bu anlamda, öncelikle sözleşmenin tanımlanması ve hukuki niteliğinin irdelenmesi gerekmektedir.

2. Tanım

Esasen her lisans sözleşmesinin özünde gayri maddi bir malın bir başkası tarafından kullanılması yatmaktadır¹⁰⁴. Bu doğrultuda lisans sözleşmesi, yasayla tanınan ve korunan fikri mülkiyet haklarına ilişkin akdedilebildiği gibi özel düzenleme altına alınmamış ancak genel hukuk kurallarıyla korunan hak veya fiilî durumları da konu edinebilir¹⁰⁵.

Bu bağlamda genel bir yaklaşımla lisans sözleşmesi, fikrî veya sınai bir hak yahut başkaca gayri maddi nitelikteki bir mala dair kullanma yetkisinin belirli yahut belirsiz süreli olarak lisans veren tarafından kural olarak bedel karşılığında lisans alana devrinin

⁹⁸ **Gürzumar**, s. 21; **Kırca, Çiğdem**: Franchise Sözleşmesi, Ankara 1997, s. 69.

⁹⁹ Yarg. 11. HD., E. 2001/844, K. 2001/3429, T. 9.4.2001 (Lexpera, E.T. 18.6.2021).

¹⁰⁰ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 175; **Gürzumar**, s. 91; **Yasaman/Altay**, s. 711.

¹⁰¹ **Ünal**, s. 214.

¹⁰² **Yasaman/Altay**, s. 735.

¹⁰³ **Ölmez, Hande**: Marka Lisans Sözleşmeleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 36.

¹⁰⁴ **Ayiter**, s. 108.

¹⁰⁵ **Arbek**, s. 66; **Eren**, Borçlar Özel, s. 1013; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 50. Bu iki tür münhasır hak sahipliğine dair tam ve eksik münhasır hak sahipliği olarak yapılan ayırım için bkz. **Kırca**, s. 81-82.

üstlenildiği sözleşmeyi ifade eder¹⁰⁶. Fikri mülkiyet hukuku bağlamında ise mutlak olarak korunan hakkın kullanıma konu edildiği ve lisans alanın söz konusu haktan faydalanmasına imkân veren her türlü borçlandırııcı işlem lisans sözleşmesi olarak ele alınabilir¹⁰⁷. Sınai hakları konu edinen lisans sözleşmeleri ise benzer doğrultuda, bir sınai hakkın sahibi ve münhasıran kullanma yetkisini haiz olan kişinin, sahip olduğu hakkın kullanımını bir başkasına kural olarak bir ivaz karşılığında tamamen veya kısmen devrettiği sözleşmelerdir¹⁰⁸.

Belirtilen tanımlar ve özellikler doğrultusunda, marka lisans sözleşmesi ise lisans verenin markaya ilişkin kullanım hakkının kural olarak ivaz karşılığında tamamen yahut kısmen bir başkasına devredildiği iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak tanımlanabilir¹⁰⁹. Bu sözleşme ile esasen lisans veren, markadan doğan haklarının kullanma yetkisini belirli şartlar altında lisans alana devretme yoluna gitmektedir¹¹⁰. Çalışma kapsamındaki sorunların çözümü adına, yer verilen tanımlama ve özelliklerle de ilintili olarak sözleşmenin hukuki niteliğinin ortaya konulması uygun düşecektir.

3. Hukuki Nitelendirme

a. Sözleşme Türlerine Göre

İsimsiz sözleşmeler, esaslı unsurlarıyla birlikte Türk Borçlar Kanunu'nda¹¹¹ yahut başkaca özel kanunlarda düzenlenmeyen sözleşmelerdir¹¹². İsimsiz sözleşmeler, bileşik, karma ve kendine özgü sözleşmeler olarak temelde üçlü bir ayrıma tâbi tutulur¹¹³. Marka

¹⁰⁶ Eren, Borçlar Özel, s. 1012; Gürzumar, s. 91; Kırca, s. 80.

¹⁰⁷ Özel, Çağlar: Marka Lisansı Sözleşmesi, 2. B., Ankara 2015, s. 112.

¹⁰⁸ Oktay Özdemir, Lisans Hakkı, s. 586.

¹⁰⁹ Arkan, Marka, C. 2, s. 190-191; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 141; Özel, s. 47; Tekinalp, s. 468; Yasaman/Altay, s. 737.

¹¹⁰ Yüksel, Ali Sait: Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-How) Sözleşmesi Hukuku, İstanbul 1989, s. 75.

¹¹¹ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, RG. 4.2.2011, S. 27836.

¹¹² Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. B., Ankara 2020, s. 53.

¹¹³ Aral/Ayrancı, s. 56. Öğretide bu ayrımı reddeden görüş için bkz. Kuntalp, Erden: Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), 2. B., Ankara 2013, s. 13 vd.

lisans sözleşmesi, SMK’da ismi geçen ve belli hususlar itibariyle hüküm altına alınan bir sözleşme olmakla birlikte, esaslı unsurları yasayla düzenlenmediği için¹¹⁴ isimsiz sözleşmedir¹¹⁵.

İsimsiz sözleşmelerin bir alt kategorisi olarak karma sözleşmeler, yasayla düzenlenmiş sözleşme tiplerine ait unsurların yasada öngörülmediği bir şekilde bir araya getirilmesi ile ortaya çıkar¹¹⁶. Bu bağlamda marka lisans sözleşmesinin satış, adi ortaklık ve ürün kirası sözleşmesinin farklı unsurlarını barındıran bir karma sözleşme olduğu ileri sürülmektedir¹¹⁷.

Bununla birlikte, marka lisans sözleşmesinin asli unsuru olan markanın kullanımının devri, isimli sözleşmelerde karşılığı olmayan bir unsurdur. Kendine özgü (*sui generis*) sözleşmeler, kısmen veya tamamen yasayla düzenlenmiş sözleşme tiplerine ait unsurları içermeyen ve kendine özgü unsurlardan müteşekkil sözleşmelerdir¹¹⁸. Bu nedenle, hâkim görüş tarafından da benimsendiği üzere, marka lisans sözleşmesinin kendine özgü (*sui generis*) bir sözleşme türü olduğu kabul edilmelidir¹¹⁹. Nitekim bu yaklaşım, lisans sözleşmelerinin güncel ihtiyaçlar ve değişimler karşısında sahip olması gereken esnek yapıya da uygun düşmektedir.

Marka lisans sözleşmesinin sözleşmesel niteliğinin tespiti, uygulanacak hukuk kurallarının belirlenmesi ve sözleşmenin yorumlanması bakımından önem taşır. Kendine özgü bir sözleşme olarak marka lisans sözleşmesinde, öncelikle hukuki ilişkiyi

¹¹⁴ Kuntalp, s. 3-4.

¹¹⁵ Gürzumar, s. 20; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 53-54; Ortan, Ali Necip: Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara 1979, s. 39; Yasaman/Altay, s. 741.

¹¹⁶ Aral/Ayrancı, s. 57; Yavuz, Cevdet/Acar, Faruk/Özen, Burak: Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 16. B., İstanbul 2019, s. 14.

¹¹⁷ Tekinalp, s. 468. Lisans sözleşmesinin bazen karma bir sözleşme özelliği gösterdiği ve vekâlet sözleşmesine dair unsurları da içerebildiği yönünde görüş için bkz. Eren, Borçlar Özel, s. 1014.

¹¹⁸ Aral/Ayrancı, s. 56; Yavuz/Acar/Özen, s. 16.

¹¹⁹ Arbek, s. 80; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 140; Ongan, s. 39; Özel, s. 113; Yasaman/Altay, s. 744; Yüksel, s. 82.

düzenleyen sözleşme hükümleri dikkate alınmalıdır¹²⁰. Sözleşme, hükümlerinin açık olmaması ve yoruma ihtiyaç duyulması hâlinde dürüstlük ve iyiniyet kurallarına uygun olarak yorumlanır¹²¹. Sözleşmede hüküm altına alınmayan hususlara ilişkin TBK'nın genel hükümleri gibi tamamlayıcı hukuk kuralları uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceği gibi¹²² benzer nitelikteki isimli sözleşmelere dair ilgili hükümler de kıyasen uygulama alanı bulabilecektir¹²³.

b. Malvarlığına Yaptığı Etkiye Göre

Marka lisans sözleşmesinin bir hukuki işlem olarak borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi ayrımı yönünden sahip olduğu niteliğe dair farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu bağlamda, lisans sözleşmesinin alacağın devri gibi tasarruf işlemi niteliğinde olduğu¹²⁴, lisansa konu hakkı kullandırma izninin tasarrufi özellik gösterdiği¹²⁵ görüşleri, marka lisans sözleşmesinin bir tasarruf işlemi olduğu yönünde ileri sürülmektedir. Bir diğer görüş ise marka lisans sözleşmesinin borçlandırıcı veya tasarrufi işlem olarak gerçekleştirilmesinin mümkün olduğunu, lisans alan için mutlak bir hukuki durum yaratılan hâllerde tasarruf işleminin söz konusu olabileceğini belirtmektedir¹²⁶.

Ancak haklı olarak belirtildiği üzere bu konu, lisans sözleşmesine konu hak ile lisans hakkı arasındaki fark ve ayrım gözetilerek ele alınmalıdır. Marka lisans sözleşmesi ile sözleşmeye esas teşkil eden mutlak nitelikteki marka hakkı lisans verende kalmakta¹²⁷,

¹²⁰ **Arbek**, s. 96.

¹²¹ **Kocayusufpaşaoğlu, Necip**: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, 7. B., İstanbul 2017, s. 335 vd.; **Yavuz/Acar/Özen**, s. 16. Taraf iradelerinin de güven kuramı çerçevesinde yorumlanması gerekmektedir.

¹²² **Arbek**, s. 97 vd.

¹²³ **Arkan**, Marka, C. 2., s. 191; **Özel**, s. 117 vd. Hatta lisans sözleşmesinin sona ermesi hâlinde lisans alanın belli koşullar altında denkleştirme talebinde bulunabileceğine dair acentelik sözleşmesine ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanabileceği de ileri sürülmektedir. Buna dair bkz. **Kalender, Emre**: “Acentenin Denkleştirme Talep Hakkına İlişkin TTK m.122'nin, Marka Lisansı Alana Uygulanıp Uygulanamayacağı”, İÜHFD, 2017, C. 8, S. 1, s. 95 vd.

¹²⁴ **Erel, Şafak**: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. B., Ankara 2009, s. 263.

¹²⁵ **Tekinalp**, s. 470.

¹²⁶ **Özel**, s. 93 vd.

¹²⁷ **Tekinalp**, s. 467.

lisans konusu doğrudan doğruya lisans alana geçmemekte ve lisans veren hakkın kullanımını devretme taahhüdü altına girmektedir¹²⁸. Bu bağlamda, lisansın inhisari yahut basit olmasından bağımsız olarak taraflar, sözleşmenin nisbiliği ilkesi uyarınca kural olarak yalnızca birbirlerine karşı hüküm ve sonuç doğuracak bir hukuki ilişkiye girmektedir¹²⁹. Lisansın inhisari olması ve dava yoluyla üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi (SMK m.158/1) ise hukuki işlemin ve hakkın niteliğinden doğmayan ve yasa ile öngörülen bir yetki olduğu için sözleşmenin borçlandırıcı niteliğini değiştirmeyecektir¹³⁰. Bu nedenle, marka lisans sözleşmesinin malvarlığına yaptığı etki itibarıyla borçlandırıcı işlem mahiyetinde olduğu söylenebilir¹³¹.

c. Doğurduğu Borç İlişisine Göre

Marka lisans sözleşmesi, kural olarak ivazlı ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir¹³². Lisans verenin lisans konusu markayı kullandırma yükümlülüğüne karşılık lisans alan, uygulamada da yaygın bir şekilde görüldüğü üzere genellikle bir bedel ödeme borcunu üstlenmektedir. Söz konusu bedel, para borcu dışında farklı bir ifa konusu belirlenerek de kararlaştırılabilir¹³³. Öte yandan uygulamada karşılaşılması güç olmakla birlikte, serbest lisans olarak da adlandırılan¹³⁴ bedelsiz ve ivazsız surette marka lisans sözleşmesi akdedilmesi de kural olarak mümkündür¹³⁵.

Taraf edimleri arasında zorunlu bir karşılık ilişkisinin mevcut olup olmadığına göre sözleşmeler, tam veya eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olarak

¹²⁸ **Arbek**, s. 77-78.

¹²⁹ Aynı doğrultuda bkz. **Oktay Özdemir**, Lisans Hakkı, s. 589 vd.

¹³⁰ **Oktay Özdemir**, Lisans Hakkı, s. 594; **Özdal Taner, Özlem**: Endüstriyel Tasarımlara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 63.

¹³¹ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 65.

¹³² **Boso**, s. 860; **Ceylan**, s. 66; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 63.

¹³³ **Boso**, s. 860.

¹³⁴ **Ceylan**, s. 66; **Tekinalp**, s. 469.

¹³⁵ **Arbek**, s. 81; **Suluk/Karasu/Nal**, s. 372; **Yasaman/Altay**, s. 746.

nitelendirilmektedir¹³⁶. Bu doğrultuda, marka lisans sözleşmesinde bedel ödeme borcunun zorunlu bir karşı edim olup olmadığına ilişkin benimsenecek yaklaşıma göre sözleşmenin tam veya eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu söylenebilecektir. Lisans sözleşmesinin uygulamada sıklıkla ivazlı olarak kurulduğu ve ilke olarak tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu belirtilmektedir¹³⁷. Bununla birlikte öğretide baskın görüş, serbest lisansın mümkün olduğu ve bedelin sözleşmenin zorunlu unsuru olmadığı yönünde gelişmiştir¹³⁸. Bu görüş doğrultusunda, marka lisans sözleşmesinde lisans verenin markayı kullandırma yükümlülüğünün karşılığında zorunlu olarak bir lisans bedelinin öngörülmesi gerekmediği için marka lisans sözleşmesinin eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğinde olduğu ifade edilebilir.

Sözleşmenin doğurduğu borç ilişkisinin zamansal niteliğinin ortaya konulması da buna bağlanacak hüküm ve sonuçlar ile özellikle sözleşmenin belirli durumlarda ileriye dönük (*ex nunc*) olarak mı yoksa geriye etkili (*ex tunc*) şekilde mi sona erdirilebileceği bakımından önem kazanmaktadır. Borç ilişkisinin zamansal niteliğinin saptanmasında, kural olarak alacaklının edimin ifasına dönük menfaatin zamana yayılıp yayılmadığı incelenir¹³⁹. Bununla birlikte, alacaklı veya borçlu menfaatinin öncelenmediği bir diğer görüşe göre, borç ilişkisinin sürekliliğinin tespitinde sözleşmedeki karakteristik edimin kapsamının zaman ile ilişkisi belirleyicidir¹⁴⁰. Ayrıca, sürekli borç ilişkileri itibarıyla zaman unsurunun önem kazandığı ve süre uzadıkça borç ilişkisinin kapsamının genişlediği de ifade edilmektedir¹⁴¹.

¹³⁶ **Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. B., Ankara 2019, s. 223-224. Örneğin vekâlet sözleşmesi genellikle işgörmeye ediminin karşılığı olarak bedel ödeme borcunu sıklıkla ihtiva etmekle birlikte, edimler karşılıklı ve zorunlu olarak birbirine bağlı olmadığı için vekalet sözleşmesi eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir.

¹³⁷ **Eren,** Borçlar Özel, s. 1014.

¹³⁸ **Oktay Özdemir,** Lisans Sözleşmeleri, s. 63 vd.

¹³⁹ **Eren,** Borçlar Genel, s. 111.

¹⁴⁰ **Altınok Ormanlı, Pınar:** Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, İstanbul 2011, s. 13.

¹⁴¹ **Kocayusufpaşaoğlu,** s. 77.

Belirtilen yaklaşımlar çerçevesinde, marka lisans sözleşmesinin lisans veren ve lisans alan arasında sürekli borç ilişkisi doğurduğu söylenebilir¹⁴². Zira sözleşmedeki karakteristik edim olan lisans konusu markanın kullandırılması borcu, lisans alanın sözleşme süresince ifasında menfaati bulunan ve zamana yayılmış sürekli bir yükümlülüktür. Nitekim marka lisans sözleşmesinden doğan borç ilişkisinin sürekli nitelikte olduğu öğretide de yaygın bir şekilde kabul edilmektedir¹⁴³.

d. Kapsam ve Sınırları

Garanti markası haricinde, her türlü markanın lisans sözleşmesine konu edilebilmesi mümkündür¹⁴⁴. Yine uygulamada pek karşılaşılmamakla birlikte, tescilli olmayan ve kullanım sonucu gerçek hak sahipliği ilkesi uyarınca sahip olunan markaların da lisans sözleşmesine konu edilmesi mümkündür¹⁴⁵. Ancak markanın hükümsüzlüğü, SMK kapsamında öngörölmüş bir hukuki kurum olarak ancak tescilli markalar yönünden söz konusu olduğu ve tescile konu edilmemiş bir markanın hükümsüz kılınması mümkün olmadığı için¹⁴⁶ bu çalışmada tescilli markalara ilişkin akdedilen lisans sözleşmeleri incelemenin merkezine alınmıştır. Bununla birlikte, marka lisans sözleşmesinin markanın tescili üzere hüküm ve sonuç doğurmak üzere geciktirici yahut bozucu koşula bağlı olarak tescil başvurusu öncesi ve sonrasında akdedilmesi de mümkündür¹⁴⁷.

Marka lisans sözleşmesinin kapsamı, emredici hukuk kuralları saklı kalmak üzere sözleşme serbestisi ilkesi gereğince belirli hususlar itibariyle sınırlandırma getirilerek

¹⁴² **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 66.

¹⁴³ **Arbek**, s. 82; **Berkhan**, s. 76; **Özel**, s. 130.

¹⁴⁴ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 191; **Ongan**, s. 27; **Yasaman/Altay**, s. 737. Nitekim SMK m. 148/7 hükmünde, garanti markasına ve ortak markaya dair hukuki işlemlerden bahsedilirken lisans sözleşmesiyle ilgili olarak sadece ortak markaya gönderme yapılmaktadır. Garanti markasının her türlü hukuki işleme konu edilebileceğine dair aksi yönde görüş için bkz. **Tekinalp**, s. 372.

¹⁴⁵ **Gürzumar**, s. 91; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 134; **Özel**, s. 136; **Yasaman/Altay**, s. 737-738.

¹⁴⁶ **Karan, Hakan/Kılıç, Mehmet**: Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Ankara 2004, s. 379; Yarg. 11. HD., E. 2011/14448, K. 2012/21004, T. 17.12.2012 (Lexpera, E.T. 9.7.2021).

¹⁴⁷ **Ayiter**, s. 124; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 72; **Ongan**, s. 71.

taraf larca tayin edilebilir¹⁴⁸. Verilen lisansın kapsamının ne oldu ğ u saptanırken öncelikle sözleşme hükümlerine başvurmak gerekecektir¹⁴⁹. Bu bağ lamda sözleşmenin ve sözleşmeden doğ an lisans hakkının süre, co ğ rafi böl ge, kullanım şek li, sözleşmeye konu hakkın veya kullanma yetkisinin kapsamı itibariyle muhtevası ve sınırları kararlaştırılabilir¹⁵⁰. Söz konusu sınırlandırmalar, aynı zamanda marka lisans sözleşmesinin farklı görünüm şek illeri olarak da tasnife konu edilebilmektedir.

Lisans sözleşmesinin ve lisans hakkının süresi, sözleşme serbestisi ilkesi uyarınca serbestçe kararlaştırılabilir. Sözleşmenin yürürlük süresinin kararlaştırılmamış olması hâlinde, sözleşmeye konu gayri maddi mal veya hakkın yasal koruma süresi boyunca sözleşmenin hüküm ve sonuç doğ urmaya devam edece ğ i de ileri sürülmektedir¹⁵¹. Yine marka lisans hakkının ve kullanım yetkisinin sınırları belli bir böl ge ile sınırlandırılabilir¹⁵². Buna dair bölgesel bir sınırlandırmanın sözleşmeyle ö ngörülmemesi hâlinde, lisansın tüm ÷ lke için geçerli olacak şekilde verildi ğ i kabul edilir¹⁵³.

Marka lisans sözleşmesi kapsamında lisans konusu markanın kullanımı, marka hakkının üzerinde geçerli oldu ğ u bir kısım mal veya hizmetler ile sınırlandırılabilir¹⁵⁴. Yine kullanım yetkisinin üretim, satış veya ihracat gibi farklı faaliyetler yönünden sınırlandırmaya tâbi tutulması da mümkündür¹⁵⁵. Bu durumda üretim lisansı veya satış lisansı gibi farklı lisans türlerinden bahsedilecektir. Ancak marka lisans sözleşmesinden

¹⁴⁸ **Karan/Kılıç**, s. 347.

¹⁴⁹ **Yüksel**, s. 83.

¹⁵⁰ **Karan/Kılıç**, s. 347; **Özel**, s. 48.

¹⁵¹ **Ongan**, s. 60. Markayı konu edinen lisans sözleşmeleri yönünden sözleşme süresinin marka koruma süresiyle sınırlı olmadığına dair görüş için bkz. **Arkan**, Marka, C. 2, s. 197.

¹⁵² **Çolak**, s. 727; **Ongan**, s. 59.

¹⁵³ **Arkan**, Marka, C. 2., s. 194.

¹⁵⁴ **Çolak**, s. 727; **Ünal**, s. 242.

¹⁵⁵ **Arkan**, Marka, C. 2., s. 194; **Ongan**, s. 55 vd.; **Özel**, s. 49.

doğan hakkın devri veya alt lisansa konu edilmesi, aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça mümkün değildir¹⁵⁶.

C. Benzer Nitelikteki Sözleşmelerden Ayrımı

Marka lisans sözleşmesi, isimsiz ve kendine özgü nitelikte bir sözleşme olduğu için farklı türdeki sözleşmelerle ortak özellikler barındırabilmektedir¹⁵⁷. Bu nedenle, diğer benzer nitelikteki sözleşmeler ile ilişkisi ve ayrıştığı hususların ortaya konulması, marka lisans sözleşmesinin hukuki niteliğinin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

1. Franchise Sözleşmesi

Lisans ve franchise sözleşmeleri, güncel iktisadi yaşantıda sıklıkla karşılaşılan ve birbiriyle benzer nitelikler barındıran iki sözleşme türüdür. Franchise sözleşmesi de marka lisans sözleşmesi gibi karşılıklı iki tarafa borç yükleyen ve kendine özgü bir sözleşmedir¹⁵⁸. Her iki sözleşmede de franchise ve lisans veren, franchise ve lisans alana gayri maddi malları kullandırma ve hakkın kullanılması için gerekli desteği sağlama yükümlülüğü altına girmektedir¹⁵⁹. Buna karşılık her iki sözleşmede de franchise ve lisans alanın söz konusu gayri maddi malları kullanma ve bunlardan yararlanma yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁶⁰.

Bununla birlikte franchise sözleşmesi, lisans sözleşmesine ait zorunlu unsurları içermekle birlikte¹⁶¹ lisans sözleşmesini de içerisinde barındıran çerçeve nitelikte bir

¹⁵⁶ Çolak, s. 728.

¹⁵⁷ Nitekim Yargıtay da bu benzerliğe işaret etmektedir: “*Lisans sözleşmelerinin sözleşme içeriğine göre, adi ortaklık, hasılat kirası ve satım sözleşmelerine benzeyen yönleri bulunmaktadır*” Yarg. 11. HD., E. 2018/789, K. 2019/6921, T. 6.11.2019 (Lexpera, E.T. 11.7.2021).

¹⁵⁸ Yarg. HGK., E. 2017/60, K. 2019/579, T. 16.5.2019 (Lexpera, E.T. 11.7.2021); Yarg. 8. HD., E. 2016/12508, K. 2019/10247, T. 12.11.2019 (Lexpera, E.T. 11.7.2021). Yargıtay’ın aksine, franchise sözleşmesinin karma nitelikli olduğunu savunan görüşler için bkz. Gürzumar, s. 20-22; Kırca, s. 61.

¹⁵⁹ Altıntaş, Ayşe Tuğba: Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları, Ankara 2019, s. 44; Eren, Borçlar Özel, s. 1017-1018.

¹⁶⁰ Altıntaş, s. 45.

¹⁶¹ Kırca, s. 69-70.

sözleşmedir¹⁶². Bu bağlamda, franchise sözleşmesindeki yükümlülükler marka lisans sözleşmesine göre daha kapsamlı niteliktedir¹⁶³. Zira franchise sözleşmesi, mal veya hizmetlerin bütünlükçü bir işletme ve sistem anlayışı içerisinde pazarlanması amacına hizmet eder¹⁶⁴. Ancak tek başına marka lisans sözleşmesi, lisans veren ve lisans alan arasında bütünlük bir iktisadi veya işletmesel yapıyı doğuracak nitelikte değildir¹⁶⁵.

Nitekim franchise veren, franchise sözleşmesi ile franchise alanı kendi ticari organizasyonu kapsamına dahil ederek franchise alanı sürekli olarak destekleme yükümlülüğü altına girer¹⁶⁶. Ayrıca söz konusu destekleme yükümlülüğüyle bağlantılı olarak franchise verenin, gayri maddi malların sözleşmeye uygun kullanımı da dahil olmak üzere franchise alanın tüm işletmesiyle ilgili olarak geniş bir kontrol ve denetim hakkı bulunmaktadır¹⁶⁷. Aynı kontrol ve denetim hakkı, marka lisans sözleşmesinde ise mal veya hizmetlerin kalitesi veya ilgili faaliyetlerin sözleşmeye uygunluğu denetimiyle bağlantılı olarak oldukça sınırlı niteliktedir¹⁶⁸. Bu doğrultuda, her iki sözleşmenin de benzer özellikler barındırmakla birlikte amaç, kapsam ve içerik bakımından önemli ölçüde farklılaştığı söylenebilir.

2. Satış Sözleşmesi

Satış sözleşmesi ile bir bedel karşılığında satılanın üzerindeki hak sahipliği alıcıya devredilmekteyken marka lisans sözleşmesiyle birlikte hak sahipliğinde değişiklik gerçekleşmemekte, yalnızca lisans alana lisans konusu hakkın kullanım yetkisi

¹⁶² **Gürzumar**, s. 10; “Söz konusu sözleşmeler içeriklerine göre çoğu zaman, lisans sözleşmesi, kira sözleşmesi, alım-satım sözleşmesi, komisyon sözleşmesi gibi sözleşmeleri de içinde barındıran çerçeve (şemsiye) sözleşmeler niteliğindedir” Yarg. 11. HD., E. 2019/3850, K. 2020/1989, T. 24.2.2020 (Lexpera, E.T. 11.7.2021).

¹⁶³ **Altıntaş**, s. 45. İki sözleşme türü arasındaki farklılıklara dair detaylı karşılaştırma için bkz. **Kırca**, s. 84 vd.

¹⁶⁴ **Özel**, s. 127.

¹⁶⁵ **Gürzumar**, s. 26.

¹⁶⁶ **Erdem**, s. 492.

¹⁶⁷ **Altıntaş**, s. 45; **Özyeşil, Bengü**: Marka Lisans Sözleşmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 24.

¹⁶⁸ **Altıntaş**, s. 45.

bahşedilmektedir¹⁶⁹. Yine her iki sözleşme türü arasındaki önemli farklılıklardan birisi, satış sözleşmesinin genel olarak ani edimli borç ilişkisi doğurduğu hâlde marka lisans sözleşmesinin taraflar arasında sürekli edimli bir borç ilişkisi tesis etmesidir¹⁷⁰. Her ne kadar özellikle inhisari lisans sözleşmesi itibariyle mutlak bir durumun ortaya çıktığı ve iki sözleşme türü arasındaki benzerliğin arttığı¹⁷¹ belirtilse de söz konusu durum tipik nitelikte olmadığı¹⁷² gibi marka hakkı üzerindeki tasarruf yetkisi de hâlâ marka sahibi lisans verene ait bulunmaktadır¹⁷³.

3. Adi Ortaklık Sözleşmesi

Adi ortaklık sözleşmesi bakımından tarafların ortak bir amaç için bir araya gelmeleri ve bu amaç doğrultusunda birlikte faaliyette bulunmaları sözleşmenin temel unsurudur¹⁷⁴. Marka lisans sözleşmesinde ise taraflar, genellikle karşılıklı menfaatleri için iki taraflı bir ilişki içerisine girmektedirler¹⁷⁵. Bununla birlikte, lisans veren ve lisans alan arasında ortak menfaat ve hedeflerin bulunduğu durumlarda, lisans sözleşmesinin adi ortaklık yapısına yaklaştığını söylemek mümkündür¹⁷⁶. Bu doğrultuda, marka lisans sözleşmesinde taraf iradelerinin ortak bir amaç doğrultusunda örtüşmesi hâlinde adi ortaklık ilişkisine dair hükümlerin kıyasen uygulama alanı bulması uygun düşebilecektir¹⁷⁷.

¹⁶⁹ **Ongan**, s. 50.

¹⁷⁰ **Erdem**, s. 494; **Eren**, Borçlar Özel, s. 1017.

¹⁷¹ **Yasaman/Altay**, s. 742.

¹⁷² **Özel**, s. 123.

¹⁷³ **Ongan**, s. 50.

¹⁷⁴ **Yavuz/Acar/Özen**, s. 882.

¹⁷⁵ **Özyeşil**, s. 25-26.

¹⁷⁶ **Ongan**, s. 52; **Özel**, s. 124-125.

¹⁷⁷ **Yasaman/Altay**, s. 735. Özellikle lisans sözleşmesinin feshi konusunda adi ortaklık sözleşmesi hükümlerinin uygulanabileceğine dair bkz. **Tekinalp**, s. 468.

4. Kira ve Ürün Kirası Sözleşmesi

Ürün kirası sözleşmesi, gelir yahut ürün getiren bir mal veya hakkın kullanımının ve ürünün elde edilmesinin kiraya veren tarafından bedel karşılığında kiracıya bırakıldığı bir sözleşmedir (TBK m. 357/1). Kira sözleşmesinde, sözleşmenin konusu sadece taşınır yahut taşınmaz eşya iken ürün kirası sözleşmesinde maddi nitelikte olmayan bir hak da sözleşmenin konusunu oluşturabilir¹⁷⁸. Bu nedenle, kira sözleşmesi ile gayri maddi nitelikteki markanın kullanımını konu edinen marka lisans sözleşmesinin öncelikle konuları itibariyle ayrıştığı söylenebilir.

Ancak ürün kirası sözleşmesi, marka lisans sözleşmesi gibi hakkın kullanımının devrine ilişkin olduğu ve gayri maddi nitelikteki hakları da konu edinebildiği için marka lisans sözleşmesi ile konu itibariyle ayırım yapılmasını zorlaştırır¹⁷⁹. Hatta ürün kirası sözleşmesinin lisans sözleşmesine en yakın özellik gösteren isimli sözleşme türü olduğu da ileri sürülmektedir¹⁸⁰. Bu noktada ürün kirası ve lisans, amaç ve işlev bakımından farklılaşmakta ve ürün kirası sözleşmesi hükümlerinin lisans sözleşmesinin birçok görünüm şeklini karşılamaya elverişli olmaması nedeniyle birbirinden ayrılmaktadır¹⁸¹. Bununla birlikte, ürün kirası ve lisans sözleşmeleri arasındaki ortak özellikler nedeniyle, ürün kirası sözleşmesi hükümleri, gerekli hâllerde ve uygun düştüğü ölçüde kıyasen marka lisans sözleşmesine uygulanabilmelidir¹⁸². Nitekim Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu¹⁸³ m. 56/3 ile fikir ve sanat eserlerine dair lisans (*ruhsat*) ilişkisi yönünden de ürün kirası hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

¹⁷⁸ Yavuz/Acar/Özen, s. 237-239.

¹⁷⁹ Özel, s. 120.

¹⁸⁰ Yüksel, s. 81.

¹⁸¹ Özel, s. 122.

¹⁸² Ongan, s. 50; Yasaman/Altay, s. 742.

¹⁸³ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, RG. 13.12.1951, S. 7981.

D. Marka Lisans Sözleşmesinin Türleri

Marka lisans sözleşmesinin değişik türlerine yer verilebildiği gibi farklı yönlerden çeşitli tasnifleri de yapılagelmektedir¹⁸⁴. Burada, marka lisans sözleşmesine dair temel sınıflandırma ölçütleri çerçevesinde karşılaşılan belli başlı sözleşme türleri ele alınmaktadır.

1. Kullanma Yetkisinin Kapsamına Göre

Tüm lisans sözleşmeleri yönünden yapılan en temel ve yaygın ayırım, sözleşmeyle tanınan kullanma yetkisinin kapsamına ilişkindir. Bu anlamda marka lisans sözleşmeleri, inhisari veya basit lisans sözleşmesi olarak akdedilebilmektedir¹⁸⁵.

a. İnhisari Lisans Sözleşmesi

İnhisari lisans sözleşmesi, lisansa konu hakkın kullanımının kural olarak lisans alana bırakıldığı, lisans verenin aksi açıkça öngörülmedikçe hakkı kullanma yetkisini haiz olmadığı, ayrıca başka kişilere lisans verilmesinin mümkün olmadığı lisans sözleşmesi türüdür¹⁸⁶. İnhisari lisans alan, SMK m. 156/1 hükmü uyarınca sınai mülkiyet hakkına tecavüz hâlinde SMK kapsamında hak sahibinin açabileceği davalar yönünden aktif dava ehliyetini haizdir¹⁸⁷ ve doğrudan dava açabilir. Bununla birlikte inhisari lisans alan, marka lisans sözleşmesi hükümlerine ve koşullarına uygun hareket etmekle yükümlüdür. Zira inhisari lisans alanın sözleşmeye aykırı hareket etmesi hâlinde, lisans veren

¹⁸⁴ Örneğin lisansın kaynağına göre sözleşmesel veya zorunlu lisans, lisans alanın niteliğine göre kişiye veya işletmeye bağlı lisans türlerinden bahsedilebilmektedir. Çeşitli sınıflandırmalara dair bkz. **Durak, Onur Sabri**: Patent Lisans Sözleşmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 76 vd.

¹⁸⁵ Farklı sınai hak türlerine dair öngörülen aynı doğrultudaki düzenlemeler için bkz. SMK m. 24/2, m. 75/2 ve m. 125/2.

¹⁸⁶ **Arkan**, Ticari İşletme, s. 328; **Karan/Kılıç**, s. 345.

¹⁸⁷ Yarg. 11. HD., E. 2012/4231, K. 2013/3931, T. 4.3.2013 (Lexpera, E.T. 20.6.2021).

tarafından lisansa konu edilen marka hakkının tecavüze uğradığı iddiası lisans alana karşı ileri sürülebilecektir¹⁸⁸.

b. İnhisari Olmayan (Basit) Lisans Sözleşmesi

Basit lisans sözleşmesi, marka lisans sözleşmesinin kanunen varsayılan olağan hâlidir¹⁸⁹. Zira SMK m. 24/2 hükmünde aksi öngörülmedikçe lisans sözleşmesinin inhisari nitelikte olmadığı düzenlenmiştir. Bu nedenle, marka lisans sözleşmesinde inhisarilik durumuna ilişkin açık bir düzenlemenin olmaması hâlinde sözleşmenin basit lisans sözleşmesi olduğu kabul edilir¹⁹⁰.

Basit lisans sözleşmesinde lisans veren, lisans alana lisans konusunu kullanma yetkisi verirken lisans konusu hakkı kendisi kullanmaya devam edebildiği gibi başka kişilere de lisans vermeye dair tasarruf yetkisini elinde tutar¹⁹¹. Bu nedenle basit lisans alan, aynı nitelikteki lisans hakkının aynı pazarda rekabet hâlinde olduğu başka kişilere de tanınması riskini üstlenmektedir¹⁹². Basit lisans sözleşmesiyle lisans alan, kural olarak dava ehliyetine sahip olmamakla birlikte¹⁹³, SMK m. 158/2 uyarınca belirli koşulları sağlamak kaydıyla aktif dava ehliyetini haiz olabilir¹⁹⁴.

2. Kullanım Şekline Göre

Marka lisans sözleşmesi kapsamında lisans alan, lisans konusunu kapsam ve içerik olarak farklı şekillerde kullanma yetkisini edinebilir. Lisans alana bu kullanım hâllerinin birlikte tanınmış olması da mümkündür¹⁹⁵. Örneğin marka lisans sözleşmesinde, lisans

¹⁸⁸ **Güneş, İlhami:** 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Işığı ile Uygulamalı Marka Hukuku, 2. B., Ankara 2020, s. 186. Ayrıca bkz. SMK m. 24/4, m. 75/4 ve m. 125/4.

¹⁸⁹ **Arkan,** Marka, C. 2, s. 194-195; **Tekinalp,** s. 468.

¹⁹⁰ **Berkhan,** s. 76; Yarg. 11. HD., E. 2005/12551, K. 2005/11235, T. 18.11.2005 (Lexpera, E.T. 20.6.2021).

¹⁹¹ **Çolak,** s. 725.

¹⁹² **Ongan,** s. 53.

¹⁹³ **Güneş,** s. 188.

¹⁹⁴ Yarg. 11. HD., E. 2011/14406, K. 2012/21042, T. 17.12.2012 (Lexpera, E.T. 20.6.2021).

¹⁹⁵ **Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan,** s. 489.

kapsamının birden çok faaliyet biçimini içermesi mümkün olduğu gibi¹⁹⁶ üretim ve satış lisansının birlikte verilmesi de olağan niteliktedir¹⁹⁷.

Bununla birlikte, diğer gayri maddi mallar yönünden karşılaşılan birtakım kullanım şekilleri, marka yönünden ayrıca söz konusu olmayabilmektedir. Örneğin kullanım yetkisinin kapsam ve içeriğine dönük farklı bir hâli karşılayan kullanma lisansı, lisans alanın ticari faaliyetleri kapsamında lisans konusunun yalnızca kullanımına dönük verilen lisansı ifade eder¹⁹⁸. Burada lisans alan, kural olarak lisans konusuna dair üretim, pazarlama veya satış faaliyetlerini yürütemez¹⁹⁹.

Özellikle know-how veya patent konusu buluş gibi lisans konularına dair akdedilen lisans sözleşmelerinde, lisans konusu teknik bilgi veya donanımın lisans alanın kullanımına sunulduğu görülür²⁰⁰. Ancak marka lisans sözleşmelerinde ise kullanma lisansının üretim, dağıtım veya satış gibi faaliyetlerden bağımsız olarak uygulama alanı bulması, markanın yapısı ve doğası gereği elverişli görülmemektedir²⁰¹. Bu kapsamda, lisans konusu markanın kullanım şekline dair temel görünüm biçimlerinin üretim ve satış lisansı olduğu ifade edilebilir²⁰².

a. Üretim Lisansı

Üretim lisansı, lisans alanın lisans konusu markaya dayanarak üretimde bulunma hakkını elde ettiği lisans türüdür²⁰³. Burada lisans alan, üretim faaliyetleriyle sınırlı olarak lisans konusu markayı kullanma yetkisine sahiptir. Dolayısıyla lisans alanın üretim dışı kullanım veya satış gibi faaliyetler yönünden lisans konusunu kullanma

¹⁹⁶ Kaya, s. 226.

¹⁹⁷ Özel, s. 49.

¹⁹⁸ Erdem, s. 503.

¹⁹⁹ Ongan, s. 55.

²⁰⁰ Erdem, s. 505.

²⁰¹ Özel, s. 49;

²⁰² Ölmez, s. 69.

²⁰³ Arkan, Marka, C. 2, s. 194; Erdem, s. 502.

yetkisi mevcut değildir²⁰⁴. Bu bağlamda, markanın üretilcek mallar üzerinde kullanılması da üretim lisansı kapsamında değerlendirilir²⁰⁵.

b. Satış Lisansı

Lisans alan, satış lisansı ile birlikte lisans konusu markaya dayalı olarak ilgili ürünleri piyasaya sürme ve satışa hazır bulundurma hakkını edinir²⁰⁶. Ayrıca kararlaştırılmadıkça, lisans konusuna dair üretim veya diğer kullanım hakları yine lisans verene aittir²⁰⁷. Lisans alanın satışa arz edilecek markalı ürünlerin öncelikle mülkiyetini edinin sonrasında mülkiyet hakkına istinaden ürünleri satışa sunması ise satış lisansı kapsamında bir faaliyet olarak ele alınmaz²⁰⁸. Burada, lisans konusunun üzerinde somutlaştığı ürüne ilişkin hakkın tükenmesi (SMK m. 152/1) sonucu ürünün serbest ticari dolaşıma konu edilmesinden bahsedilebilir.

Satış lisansının özel bir görünüm şekli ise ihracat veya ithalat amaçlı verilen lisanstır. Lisans alanın faaliyet göstereceği ülkede korunmakta olan hak sahipliği dolayısıyla, lisans verenin rızasıyla hareket etmek üzere lisans alana ihracat veya ithalat lisansının verilmesi mümkündür²⁰⁹. Böylece lisans alan, ilgili mevzuata göre korunan lisans konusu markanın üzerinde kullanıldığı ürünleri ithal veya ihraç etme ve piyasaya sürme hakkını elde eder²¹⁰.

²⁰⁴ **Ortan**, s. 242.

²⁰⁵ **Gürzumar**, s. 94.

²⁰⁶ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 194.

²⁰⁷ **Erdem**, s. 502. Aksi yönde bkz. **Özel**, s. 49.

²⁰⁸ **Gürzumar**, s. 94.

²⁰⁹ **Özel**, s. 59.

²¹⁰ **Ongan**, s. 57.

E. Sözleşmenin Tarafları ve Kurulması

1. Taraflar

Lisans sözleşmesinin taraflarını lisans veren ve lisans alan teşkil eder²¹¹. Burada lisans konusu markanın kullanımını devretmeye yetkili marka sahibi veya ilgili kişiler, lisans veren tarafı teşkil etmektedir²¹². Lisans veren yönünden de gerekli olduğu gibi, hak ve fiil ehliyetine sahip olmak kaydıyla her gerçek yahut tüzel kişinin ise lisans alan olarak sözleşmeye taraf olması mümkündür²¹³.

Sözleşmenin taraflarının birden çok kişiden oluşması da mümkündür. Örneğin marka sahipliğinin birden çok kişiye ait olması hâlinde, lisans veren olarak hak sahiplerinin tümünün rızasıyla ve birlikte hareket edilmesi gerekecektir²¹⁴. Lisans alan tarafın da birden çok kişiden müteşekkil olması mümkün olmakla birlikte, burada her bir kişiye ayrı ayrı lisans verilmemekte ve sözleşmeye konu tek bir marka lisans hakkı mevcut olmaktadır²¹⁵.

Özellikle lisans verenin lisansa konu marka üzerinde tasarruf yetkisi olmaması hâlinde, lisans sözleşmesinin borçlandırııcı işlem niteliğinde olması sebebiyle yapılan sözleşme yine de geçerli olacaktır²¹⁶. Ancak lisans verenin sözleşmeden doğan edimini sübjektif imkânsızlık nedeniyle ifa edememesi durumu gündeme gelecektir²¹⁷.

²¹¹ Eren, Borçlar Özel, s. 1012.

²¹² Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 61; Yasaman/Altay, s. 744.

²¹³ Durak, s. 97; Ongan, s. 60; Ortan, s. 103.

²¹⁴ Arkan, Marka, C. 1, s. 58; Ortan, s. 104.

²¹⁵ Ongan, s. 60.

²¹⁶ Ongan, s. 61.

²¹⁷ Benzer şekilde, geçerli bir sözleşmeyle taşınmaz satışını vaat eden tarafın taşınmazın mülkiyetine sahip olmaması nedeniyle sübjektif ifa imkânsızlığının ortaya çıktığı örnek durum için bkz. Yarg. 13. HD., E. 2011/4621, K. 2011/10957, T. 04.07.2011 (Lexpera, E.T. 22.6.2021).

2. Sözleşmenin Kurulması

Marka lisans sözleşmesinin nasıl kurulacağı, borçlar hukukunun genel kural ve ilkeleri uyarınca ele alınabilir²¹⁸. Bu doğrultuda, rızai bir sözleşme olarak²¹⁹ marka lisans sözleşmesi, tarafların irade beyanlarının karşılıklı olarak sözleşmenin asli unsurları üzerinde örtüşmesi ile birlikte (i), geçerlilik şekline uygun surette akdedilmesi²²⁰ (ii) ve sözleşmenin geçersizliğine yol açacak başkaca bir nedenin bulunmaması şartıyla²²¹ (iii) kurulabilecektir. Dolayısıyla burada öncelikle tarafların sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmış olmaları gerekmektedir²²². Karşılıklı irade beyanları esaslı unsurlar üzerinde uyuşmaksızın tek taraflı bir muvafakat üzere lisans sözleşmesinin kurulmuş olması mümkün olmayacaktır²²³.

Lisans sözleşmesi itibariyle tarafların üzerinde mutabık kalması gereken esaslı unsurlar kural olarak²²⁴ lisans konusu ile lisans bedelidir²²⁵. Bu unsurların sözleşmeyle belirlenmesi yahut en azından belirlenebilir nitelikte olması gerekmektedir²²⁶. Bununla birlikte taraflar, sözleşmeye dair önemli gördükleri başkaca hususları sözleşmenin sübjektif asli unsurları olarak belirleyerek de marka lisans sözleşmesini akdedebileceklerdir²²⁷.

Şekil şartı olarak marka lisans sözleşmesi, sınai mülkiyet haklarına dair noterde onaylama şeklinde yapılması gereken devir sözleşmesi hariç²²⁸ tüm hukuki işlemler ve lisans sözleşmelerinde olduğu gibi adi yazılı şekle tâbidir (SMK m. 148/4). Dolayısıyla,

²¹⁸ Ayiter, s. 113.

²¹⁹ Arbek, s. 79; Eren, Borçlar Özel, s. 1014.

²²⁰ Arbek, s. 145.

²²¹ Bu durumlara dair ayrıntılı inceleme için bkz. Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 73 vd.

²²² Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 69.

²²³ Yarg. 11. HD., E. 2001/752, K. 2001/3930, T. 3.4.2001 (Lexpera, E.T. 26.7.2021).

²²⁴ Lisans bedelinin sözleşmenin objektif esaslı unsuru olmadığına dair bkz. Yasaman/Altay, s. 749.

²²⁵ Ongan, s. 65; Özdal Taner, s. 75.

²²⁶ Ongan, s. 65.

²²⁷ Arbek, s. 164; Ayiter, s. 114; Özyeşil, s. 46.

²²⁸ Uzunallı, s. 103.

sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesi için yazılı şekilde yapılması zorunludur²²⁹. Öte yandan lisans sözleşmesinin sicile tescil edilmesi mümkün olmakla birlikte, söz konusu tescil işlemi açıklayıcı niteliktedir ve kurucu etkisi bulunmamaktadır²³⁰. Bu nedenle, marka lisans sözleşmesinin geçerli olarak kurulabilmesi için tescil edilmesi gerekmemektedir. Burada marka lisans sözleşmesinin sicile şerh düşülmesi, sicilin aleni nitelikte olması (SMK m. 22/3) dolayısıyla lisans hakkının iyiniyetli üçüncü kişilerce bertaraf edilmesinin önüne geçilmesini sağlamaktadır (SMK m. 148/5)²³¹.

Bununla birlikte, genel hükümlere tâbi bir sözleşme olarak²³² marka lisans sözleşmesinin geçerli olarak kurulması ve hukuki sonuç doğurabilmesi için lisans sözleşmesini kesin hükümsüz kılacak hâllerin (TBK m. 27/1) sözleşmenin akdedildiği esnada mevcut olmaması gerekmektedir²³³. Bu bağlamda incelenmiş olduğu üzere, çalışmanın konusunu teşkil eden markanın hükümsüzlüğü hâli de sözleşmenin geçerliliği ve hukuki sonuçları itibariyle farklı ihtimaller doğrultusunda önemli sonuçlar doğurmaktadır.

F. Tarafların Yükümlülükleri

SMK m. 24'te düzenleme alanı bulan marka lisans sözleşmesi, esaslı bir değişiklik yapmaksızın mülga MarKHK ile koşut nitelikte düzenlemeler getirmiştir²³⁴. Marka lisans sözleşmesinin en önemli özelliklerinden birisi, mutlak nitelikte olan marka hakkını

²²⁹ Arkan, Marka, C. 2, s. 196; Özel, s. 63; Tekinalp, s. 469.

²³⁰ Çolak, s. 727; Tekinalp, s. 469; Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan, s. 489. Ancak SMK m. 148/4 hükmü uyarınca, ortak markalara dair akdedilecek lisans sözleşmeleri bakımından tescil kurucu etkiye sahiptir.

²³¹ Nitekim Yargıtay, cebri icra yoluyla markayı sonradan devralan marka sahibinin, öncesinde markaya dair akdedilmiş ve sicile tescil edilmiş marka lisans sözleşmesiyle bağlı olduğunu ve lisans hakkı sahibinin hak sahipliğinin korunması gerektiğine dair ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. Karar için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2013/11312, K. 2014/425, T. 10.1.2014 (Lexpera, E.T. 22.6.2021).

²³² Ongan, s. 66.

²³³ Turna, Özge: Marka Lisans Sözleşmeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 44.

²³⁴ Ceylan, s. 60.

konu edinmesidir²³⁵. Sözleşme serbestisi ilkesi uyarınca ve taraf menfaatleri doğrultusunda sözleşme kapsamında farklı ve çeşitli yükümlülükler öngörülmesi mümkündür²³⁶. Burada, genel ve yaygın olarak marka lisans sözleşmelerinde ortaya çıkan temel yükümlülükler üzerinde durulacaktır.

1. Lisans Veren Yükümlülükleri

Karakteristik edim, bir sözleşmeye kendine özgü hukuki niteliğini kazandıran edim olarak ifade edilebilir²³⁷. Lisans sözleşmesine kendine özgü niteliğini veren karakteristik edim ise lisans verenin edimidir²³⁸. Bu bağlamda, bir markayı kullanma²³⁹ ve aynı doğrultuda marka lisansı verme yetkisi münhasıran marka sahibine ait olmakla birlikte²⁴⁰, lisans sözleşmesi neticesinde marka sahibi lisans veren, sözleşmenin karakteristik edimi olarak sahipliğindeki markanın kullanımını lisans alana verme yükümlülüğü altına girmektedir. Aynı zamanda asli edim yükümlülüğü teşkil eden söz konusu edim ile birlikte, lisans verenin marka lisans sözleşmesi kapsamında üstlendiği çeşitli yükümlülüklerden bahsedilebilir.

a. Markanın Kullanımını Sağlama Yükümlülüğü

Bir sözleşmede asli edim yükümlülüğü, sözleşmenin türünü belirleyen ve birinci derecedeki içeriğini oluşturan yükümlülüktür²⁴¹. Lisans verenin aynı zamanda sözleşmenin tipik, vazgeçilmez ve objektif esaslı unsurunu teşkil eden²⁴² ve sözleşmeden doğan asli edim yükümlülüğü, lisans konusu markanın kullanımını lisans alana sağlama

²³⁵ Tekinalp, s. 467.

²³⁶ Ayiter, s. 115.

²³⁷ Kurtulan, Gökçe: “Türk Hukukunda İmkânsızlık ve Aşırı İfa Güçlüğü Kurumlarının Karşılaştırılması”, BATİDER, 2016, C. 32, S. 3, s. 223.

²³⁸ Ayiter, s. 115; Boso, s. 859; Ceylan, s. 66; Özel, s. 47.

²³⁹ Kırca, s. 122.

²⁴⁰ Çolak, s. 726.

²⁴¹ Eren, Borçlar Genel, s. 32.

²⁴² Arbek, s. 175; Yasaman/Altay, s. 746.

yükümlülüğüdür²⁴³. Lisans veren, lisans alanın lisans konusu markadan yararlanması için markayı kullanıma hazır ve elverişli şekilde lisans alana sunmakla yükümlüdür²⁴⁴. Esasen bu yükümlülük, beraberinde çeşitli hukuki kavram ve kurumlar itibariyle lisans verence uygun hareket edilmesi gereken bir yükümlülükler alanı oluşturur.

Öncelikle, markanın lisans alanın kullanımına sunulabilmesi için sözleşmeye konu edilecek markanın hukuken mevcut ve geçerli olması gerekmektedir²⁴⁵. Üstelik markanın geçerliliğinden kasıt, hak sahipliğinin lisans verene ait olması taahhüdünü de içerir. Zira lisans alanın lisans konusu markayı kullanabilmesi için lisans verenin marka üzerinde tasarruf yetkisini haiz olması gerekecektir²⁴⁶. Ayrıca lisans veren, markanın vaat edildiği nitelikte ve sözleşmesel kullanıma elverişli şekilde olmasını sağlamakla yükümlüdür. Zira bu yükümlülük, markanın kullanımına engel teşkil edecek davranışlardan kaçınma ve üçüncü kişilerin kullanım hakkına aykırı muhtemel iddialarından lisans alanı koruma borçlarını da kapsamaktadır²⁴⁷.

Söz konusu sağlama yükümlülüğüne ilişkin sözleşmede belirli bir vade kararlaştırılmamışsa makul olan en uygun süre içerisinde lisans veren, markayı lisans alanın kullanımına ve istifadesine hazır hâle getirmelidir²⁴⁸. Bununla ilişkili olarak lisans alanın markayı gereğince ve sözleşmeye uygun şekilde kullanabilmesi için gerekli bilgilendirme ve destek lisans veren tarafından sunulmalıdır²⁴⁹. Zira çoğu zaman markanın niteliğine uygun kullanımı, ancak markayı bilen ve nasıl kullanılacağına dair bilgi ve tecrübe sahibi olan lisans veren tarafından gerekli desteğin lisans alana sağlanmasıyla mümkün olabilir. Markanın lisans alanın kullanımına gereğince

²⁴³ Berkhan, s. 89; Özel, s. 134; Tekinalp, s. 470.

²⁴⁴ Ortan, 174 vd.

²⁴⁵ Ongan, s. 83; Özel, s. 134.

²⁴⁶ Arbek, s. 175; Kılıçoğlu, s. 314.

²⁴⁷ Arkan, Marka, C. 2, s. 191; Tekinalp, s. 470.

²⁴⁸ Ongan, s. 74.

²⁴⁹ Altıntaş, s. 44; Arbek, s. 175; Ongan, s. 76.

sunulmaması durumunda ise lisans alanın karşı edimi yönünden ödemezlik def'i ileri sürmesi söz konusu olabilecektir²⁵⁰.

İnhisari lisans sözleşmeleri bakımından söz konusu olabilecek bir diğer bağlantılı yükümlülük, lisans verenin markayı kullanmama yönündeki yapmama edimi olabilecektir. Zira bu durumda lisans veren, markayı münhasıran lisans alanın kullanımına bıraktığı gibi kendisinin de aksi öngörülmedikçe markayı kullanmayacağını taahhüt etmiş olmaktadır²⁵¹.

b. Marka Kullanımının Devamlılığını Sağlama Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesinin sürekli edimli borç ilişkisi doğurmasıyla da ilişkili olarak lisans veren, markanın kullanımını sağlamakla yükümlü olduğu gibi söz konusu elverişli kullanım hâlinin devamlılığını temin etmeyi de üstlenmektedir²⁵². Bu doğrultuda lisans veren, markanın geçerliliğinin devamlılığını lisans sözleşmesi süresince taahhüt etmiş sayılır²⁵³. Zira markanın varlığının devamı, lisans sözleşmesinin varlığı ve amacı ile de sıkı sıkıya bağlıdır²⁵⁴. Yine bu bağlamda lisans veren, markanın lisans alanca sözleşmesel kullanımını tehlikeye düşürecek her türlü duruma ve üçüncü kişilerin davranışlarına karşı da markayı korumakla yükümlüdür²⁵⁵.

Lisans veren, sözleşme süresi boyunca marka hakkında vazgeçmemelidir²⁵⁶. Yine lisans veren, lisans alanın lisansa konu markadan faydalanmasını ve marka kullanımını engelleyecek şekilde başkaca bir lisans sözleşmesi akdetmemekle yükümlüdür²⁵⁷.

²⁵⁰ Yüksel, s. 111.

²⁵¹ Özyeşil, s. 51.

²⁵² Eren, Borçlar Özel, s. 1018.

²⁵³ Ongan, s. 83.

²⁵⁴ Arkan, Marka, C. 2, s. 198-199; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 142.

²⁵⁵ Berkhan, s. 89; Ongan, s. 95.

²⁵⁶ Arkan, Marka, C. 2, s. 198-199. Nitekim sicile kayıtlı lisans hakkı sahiplerinin rızası olmaksızın vazgeçme, hüküm ve sonuç da doğurmayacaktır (SMK m. 28/4).

²⁵⁷ Arbek, s. 181.

Markanın devri ise aksi lisans sözleşmesinde öngörülmedikçe tek başına lisans sözleşmesine aykırılık teşkil etmez. Ancak lisans alanın rızasına dayalı devir hâli saklı olmak üzere lisans veren, markanın devri hâlinde de lisans konusu markanın lisans alan tarafından kullanılabilirliğini sağlamakla yükümlüdür²⁵⁸. Ayrıca lisans veren, marka üzerinde söz konusu olabilecek rehin veya haciz gibi hukuki kısıtlama yahut sınırlamaların lisans alanın markadan faydalanmasının önüne geçmemesini sözleşme süresince temin etmek zorundadır.

c. Marka Kullanımının Kalitesini Koruma Yükümlülüğü

Markanın temel işlevleri arasında yer alan ayırt etme ve garanti işlevleri, marka lisans sözleşmesi ile birlikte markanın başka bir kişi tarafından kullanımı dolayısıyla tehlikeye düşebilir. Lisans veren, bunun önüne geçmek için markanın ilişkili olduğu mal veya hizmetler bakımından marka kullanımının gerekli kalitede ve niteliksel özellikleri sağlayacak şekilde gerçekleşmesine dönük önlemleri almakla yükümlüdür (SMK m. 24/4)²⁵⁹. Bu yükümlülük, markanın bahsedilen işlevlerinin devamlılığı itibariyle önem arz eder²⁶⁰.

Bu kapsamda, lisans verenin gerekli üretim koşulları yahut markanın mal ve hizmetler yönünden ne şekilde kullanılacağı gibi hususlar itibariyle belirli ölçütler belirlemesi ve buna ilişkin denetim mekanizması kurması mümkündür²⁶¹. Nitekim lisans verenin lisans konusunun sözleşmeye uygun kullanılıp kullanılmadığını kontrol ve denetim hakkının olduğu da ifade edilmektedir²⁶². Söz konusu denetim koşullarına

²⁵⁸ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 112.

²⁵⁹ Ceylan, s. 80;

²⁶⁰ Arkan, Marka, C. 2, s. 200.

²⁶¹ Özyeşil, s. 74. Nitekim Yargıtay, aynı doğrultuda verilen ilk derece mahkemesi kararındaki “marka sahibinin, lisans alan tarafından üretilen malın kalitesini denetleme yetkisinin mevcut olduğu” yönündeki gerekçeyi benimseyerek onama kararı vermiştir. Karar için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2014/18193, K. 2015/5564, T. 21.4.2015 (Lexpera, E.T. 21.7.2021).

²⁶² Altıntaş, s. 45.

aykırılık hâlinde, ihlalin ağırlığına göre lisans verenin sözleşmeyi feshetmesi mümkün olabileceği gibi marka hakkına tecavüz hâlinin ortaya çıkması da gündeme gelebilecektir²⁶³.

d. Diğer Yükümlülükler

Sözleşmeden doğan yan edim yükümlülükleri, ikinci derecede nitelik taşıyan, sözleşmenin tipini belirlememekle birlikte, asli edime bağlı nitelikte olan ve asli edimin ifasına hizmet eden yükümlülüklerdir²⁶⁴. Yapısı ve niteliği gereği farklı oluşumlar gösterebilen marka lisans sözleşmelerinde, irade serbestisi ilkesi uyarınca sözleşmenin zorunlu unsuru olmamakla birlikte sözleşmenin ifasına hizmet eden çeşitli yükümlülükler ve yan edim yükümlülükleri öngörülmesi de mümkündür.

Bu bağlamda lisans veren, asli edimlerle birlikte sözleşmenin ifası için çeşitli yan edimleri ifa yükümlülüğünü de üstlenebilir. Örneğin lisans veren, lisans konusunun iyileştirilmesi yükümlülüğü, rekabet etmeme ve diğer garanti yükümlülükleri, teknik destek veya eğitim sağlama yahut sözleşmeyi devretmeme yükümlülüğü gibi çeşitli ve farklı ilâve edim yükümlülüklerini lisans sözleşmesiyle üstlenebilir²⁶⁵. Ayrıca lisans veren, sözleşmeyle birlikte taraflar arası kurulan güven ilişkisinin gereği olarak dürüstlük kuralına uygun hareket etmek ve sözleşmenin ayakta tutulması için lisans konusu hakkın korunması adına gerekli önlem ve tedbirleri almakla da yükümlüdür²⁶⁶.

2. Lisans Alanın Yükümlülükleri

Karşılıklı menfaatler ve edimler dengesi doğrultusunda, lisansa konu markanın kullanma yetkisini elde eden lisans alan²⁶⁷, lisans verenin yükümlülüklerinin karşısında

²⁶³ Yarg. 11. HD., E. 2017/2526, K. 2018/8003, T. 17.12.2018 (Lexpera, E.T. 21.7.2021).

²⁶⁴ **Eren**, Borçlar Genel, s. 33.

²⁶⁵ **Arbek**, s. 182; **Ongan**, s. 101-102; **Özyeşil**, s. 64-65.

²⁶⁶ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 116.

²⁶⁷ **Yasaman/Altay**, s. 744.

birtakım edimlerin ifasını üstlenmektedir. Sözleşme serbestisi uyarınca farklı kararlaştırmalar mümkün olmakla birlikte, lisans alanın sözleşmeden doğan başlıca yükümlülüklerinin ele alınması uygun düşecektir.

a. Lisans Bedelini Ödeme Borcu

Lisans sözleşmesinin zorunlu unsuru olmamakla birlikte²⁶⁸, uygulamada da görüldüğü üzere lisans alanın lisans sözleşmesinden doğan en önemli ve tipik borcu bedel ödeme borcudur²⁶⁹. Söz konusu lisans bedeli, başka türden bir edim borcunun belirlenmesi de mümkün olmakla birlikte²⁷⁰, sıklıkla para borcu olarak kararlaştırılmaktadır²⁷¹. Uygulamada karşılaşıldığı üzere para borcu, belirlenen sabit bir bedelin tek seferde veya dönemsel şekilde ödenmesi suretiyle kararlaştırılabileceği gibi parça başı bedel veya ciroya yahut kâra katılım bedeli olacak şekilde de tayin edilebilmektedir²⁷².

Sözleşmede bedel borcunun ifa şekli ve modaliteleri taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir. Bedel ödeme borcu, para borcu dışında karşı lisans verilmesi gibi başkaca bir edim kararlaştırılmak suretiyle de tespit edilebilir²⁷³. İfa zamanının kararlaştırılmamış olması veya sözleşmenin niteliğinden anlaşılamaması hâlinde ise genel ve tamamlayıcı hükümler uyarınca bedel borcu, lisans sözleşmesinin kurulmasıyla birlikte doğumu üzere muaccel olacaktır (TBK m. 90)²⁷⁴. Ayrıca bedel borcu, bedelin tek seferde veya dönemsel edimli olarak ifa edileceğine ilişkin kararlaştırmaya göre on

²⁶⁸ **Yasaman/Altay**, s. 746.

²⁶⁹ **Berkhan**, s. 90.

²⁷⁰ Bunlara dair bkz. **Arkan**, Marka, C. 2., s. 199.

²⁷¹ **Özel**, s. 161.

²⁷² **Arbek**, s. 183; **Arkan**, Marka, C. 2., s. 199; **Ayiter**, s. 119; **Eren**, Borçlar Özel, s. 1019; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 117. Lisans bedelinin farklı belirlenme yöntemlerine dair ayrıntılı bilgi için bkz. **Ongan**, s. 105 vd.

²⁷³ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 117; **Ongan**, s. 104; **Ortan**, s. 242.

²⁷⁴ **Özel**, s. 162.

yıllık (TBK m. 146) veya beş yıllık (TBK m. 147/1) zamanaşımına tâbi olacaktır²⁷⁵.

Lisans bedelinin sözleşmede kararlaştırılmamış olması hâlinde ise olumsuz bir bedel kaydı bulunmadıkça lisans verenin uygun bir bedele hak kazandığı kabul edilir²⁷⁶.

Lisans alanın bedel ödeme borcunu gereğince ifa etmemesi hâlinde, lisans verence sözleşmede buna dair öngörülmüş ceza koşulu gibi yaptırımlar işletilebilir. Muaccel lisans bedelinin ödenmemesi, lisans veren yönünden ödemezlik def'i ileri sürülmesi imkânını da doğurabilir²⁷⁷. Ayrıca, lisans bedelinin ödenmemesi bir temerrüt hâli teşkil ettiği için genel ve tamamlayıcı hükümler doğrultusunda alacaklı lisans veren, TBK m. 125 uyarınca temerrüde bağlanan seçimlik haklarını kullanabilecektir²⁷⁸. Ancak lisans sözleşmesi, sürekli edimli bir sözleşme olduğu için lisans verenin sözleşmeyi sona erdirmeye yönündeki hak seçimi, TBK m. 126 uyarınca geçmişe etkili dönme yolu ile değil ileriye dönük fesih yoluyla kullanılacaktır²⁷⁹.

b. Markayı Sözleşmeye Uygun Kullanma Yükümlülüğü

Lisans alan, marka lisans sözleşmesiyle birlikte markayı kullanma yetkisini elde etmektedir. Kullanma yetkisiyle birlikte, lisans alanın markayı kullanmaya dönük bir yükümlülük altına girmesinin de sözleşmeyle kararlaştırılması mümkündür²⁸⁰. Ancak buna dair bir sözleşme hükmü olmaması hâlinde, lisans sözleşmesinin lisans alana

²⁷⁵ Ayiter, s. 119; Ongan, s. 110; Özel, s. 162.

²⁷⁶ Arkan, Marka, C. 2., s. 198; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 117; Özyeşil, s. 46. Aksi yönde görüş için bkz. Arbek, s. 184.

²⁷⁷ Bu doğrultuda ele alınabilecek içtihat için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2013/16183, K. 2014/17036, T. 6.11.2014 (Lexpera, E.T. 22.7.2021). Uyuşmazlık konusu olayda, davacıya ait eğitim markasını kendisine ait okul işletmesinde kullanma hakkını elde eden lisans alan, lisans bedelini ödemediği için taraflar arası sözleşme lisans verence feshedilerek ödenmemiş lisans bedeli dava konusu edilmiş, ilk derece mahkemesince markanın kullanımına lisans veren tarafından önemli ölçüde engel bulunduğu için talep konusu lisans bedelinde indirim yapılarak dava kısmen kabul edilmiş, ancak Yargıtay'ca lisans bedelinin öncelikli olarak ödenmesi gerektiği hâlde lisans verenin marka kullanımını engelleyici davranışları gerekçe gösterilerek bedel borcunda indirim yapılamayacağı içtihat edilerek bozma kararı verilmiştir.

²⁷⁸ Lisans alanın bedel borcuna aykırılığı dolayısıyla, lisans verenin sözleşmeyi haklı feshi ile müspet zararının tazmini ve ceza koşulu alacağının tahsiline dair örnek karar için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2012/11060, K. 2014/2385, T. 11.2.2014 (Lexpera, E.T. 23.7.2021).

²⁷⁹ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 118; Ongan, s. 110.

²⁸⁰ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 119.

markayı kullanmaya dönük bir yükümlülük getirip getirmediğine dair farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre lisans konusunu kullanma yükümlülüğü, lisans sözleşmesinden doğan tipik bir yükümlülüktür²⁸¹. Sözleşmenin inhisari veya basit nitelikte olmasından yahut lisans bedelinin ne şekilde kararlaştırıldığından bağımsız olarak lisans alan, elde ettiği yetkiyle birlikte kural olarak lisans konusunu kullanma yükümlülüğünü de üstlenmektedir²⁸².

Bununla birlikte, diğer bir görüşe göre söz konusu edimin varlığı, sözleşmenin özellikleri ve tarafların iradesi ile lisans verilmekle gözetilen amaç doğrultusunda tespit edilmelidir²⁸³. Örneğin inhisari lisans verilmesi durumunda, açıkça lisans veren tarafından kullanım hakkı saklı tutulmadıkça münhasıran lisans alan tarafından kullanılmak üzere marka lisans sözleşmesi akdedildiği için lisans alanın inhisari lisans sözleşmeleri yönünden kural olarak markayı kullanma yükümlülüğünün var olduğu kabul edilmelidir²⁸⁴. Kaldı ki lisans alanın kendisine bırakılan markayı kullanmaması, belli koşullar altında markanın kullanılmama nedeniyle iptal edilmesi sonucunu da doğurabilecektir (SMK m. 9/1)²⁸⁵.

Öte yandan basit lisans sözleşmesinde lisans veren kendisi de markayı kullanmaya devam edebildiği ve markaya dair başkaca lisans sözleşmesi akdedebildiği için lisans alanın kural olarak kullanma yükümlülüğünün bulunmadığı ifade edilmektedir²⁸⁶. Ancak lisans bedelinin lisans alanın faaliyetlerine ve markayı kullanımına bağlı olarak belirlendiği durumlarda, lisans alanın markayı kullanma yükümlülüğünün bulunduğu

²⁸¹ **Arbek**, s. 185.

²⁸² **Ayiter**, s. 119-120.

²⁸³ **Ortan**, s. 249; **Özyeşil**, s. 69.

²⁸⁴ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 201.

²⁸⁵ Lisans alan tarafından markanın kullanılması, SMK m. 9/3 uyarınca markayı kullanmaya dönük yasal yükümlülüğün yerine getirilmesi için elverişli bir kullanım şeklidir.

²⁸⁶ **Ceylan**, s. 82; **Ongan**, s. 114; **Özel**, s. 165.

ileri sürülebilir²⁸⁷. Dolayısıyla, kullanma yükümlülüğünün varlığının mutlak nitelikte olmadığı, sözleşmenin özellikleri ile durum ve koşullara bağlı olarak ele alınması gerektiği söylenebilir.

Bununla birlikte, lisans alanın her hâlükârda markayı lisans sözleşmesine aykırı olarak kullanmama yönünde bir yapmama edimini üstlendiği söylenebilir. Zira markanın lisans sözleşmesine ve niteliğine aykırı kullanımı, hem borca aykırılık hâli²⁸⁸ hem de SMK m. 24/4 ve m. 29/1-ç uyarınca marka hakkına tecavüz teşkil edebilecektir²⁸⁹. Bu çerçevede lisans alan, markayı lisans kapsamı ve koşulları ile niteliğine uygun şekilde kullanmak ve marka hakkına zarar verici her türlü davranıştan kaçınmakla yükümlüdür²⁹⁰.

c. Yan Edim Yükümlülükleri

Lisans alanın belirtilen bedel ödeme ve kullanma yükümlülükleri haricinde sözleşmeyle farklı edimlerin ifasını üstlenmesi de mümkündür. Bu yükümlülükler, sözleşme ile açıkça kararlaştırılabileceği gibi işin niteliği gereği dürüstlük kuralı ve güven ilişkisi çerçevesinde bir davranış yükümlülüğü olarak da ortaya çıkabilir²⁹¹. Bu bağlamda, lisans sözleşmesi itibarıyla lisans alanın hesap verme, sır saklama, rekabet

²⁸⁷ **Ongan**, s. 115; **Özel**, s. 165.

²⁸⁸ Örneğin ünlü bir kıyafet markasının ürünlerinin üretim ve satışına dair akdedilen marka lisans sözleşmesinin “*bazı model pantolonların paçalarında kalite problemi görüldüğü, kravatlarda kumaşın niteliğinin belirtilmediği, bazı ürün etiketlerinde kumaş üretim ve içerik bilgilerinin yer almadığı*” gerekçesiyle lisans alan tarafından ihlal edildiği ve lisans veren tarafından haklı olarak feshedildiğine ilişkin ilk derece mahkemesi kararı, Yargıtay’ca onanmıştır. Karar için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2012/18018, K. 2014/6893, T. 8.4.2014 (Lexpera, E.T. 23.7.2021).

²⁸⁹ “*Sözleşme şartlarının lisans alan tarafından ihlali halinde, tescilli bir markadan doğan haklar, lisans alana karşı dava yoluyla ileri sürülebilir*” Yarg. 11. HD., E. 2016/7281, K. 2016/7687, T. 3.10.2016 (Lexpera, E.T. 23.7.2021).

²⁹⁰ **Eren**, Borçlar Özel, s. 1020. Sözleşmeye aykırı kullanmama yükümlülüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Özyeşil**, s. 69-75.

²⁹¹ **Tekinalp**, s. 470.

etmeme, kaliteyi gözetme ve reklam yapma yükümlülüğü gibi çeşitli edimleri yüklenmesi söz konusu olabilecektir²⁹².

Örneğin sözleşme ile kararlaştırılmasa bile lisans alan, lisans verene ait ticari sır yahut markanın kullanımına dair kendisine bildirilen üretim veya pazarlama tekniklerine ilişkin bilgi ve belgeleri dürüstlük kuralı gereğince saklamakla yükümlü olmalıdır²⁹³. Yine lisans verenin kaliteyi koruma borcuna karşılık lisans alan, lisans konusu markayı sözleşmeye ve niteliklerine uygun düşecek şekilde kullanma ve marka kalitesini gözetme borcunu üstlenmektedir²⁹⁴. Özellikle sabit olarak belirlenmemiş olan lisans bedelinin tespitine esas teşkil etmek üzere, uygulamada lisans sözleşmesinde lisans alanın hesap vermekle yükümlü olduğu da kararlaştırılmaktadır²⁹⁵.

Bunun dışında, lisans alanın markaya tecavüz hâlini lisans verene bildirme²⁹⁶ ve bu duruma karşı markayı koruma yükümlülüğü²⁹⁷ altında olduğu da söylenebilir. Ayrıca, bahsedilen hâller haricinde lisans sözleşmesiyle başkaca yükümlülüklerin öngörülmesi de mümkündür. Lisans alanın söz konusu yükümlülüklerine aykırılığı, TBK m. 112 uyarınca sorumluluğunu doğurabileceği gibi lisans verenin sözleşmeyi feshetme yoluna başvurmasına da imkân tanıyabilecektir²⁹⁸.

G. Sözleşmenin Sona Ermesi

Marka lisans sözleşmesinin sona erme hâlleri, sözleşme hukukunun genel ilkeleri ve lisans sözleşmesine özgü durumlar ele alınarak ortaya konulabilir. Bu bağlamda, sözleşme hukukunda geçerli olan genel sona erme sebepleri söz konusu olabileceği gibi

²⁹² **Ongan**, s. 121 vd.; **Özyeşil**, s. 75 vd.

²⁹³ **Özyeşil**, s. 79.

²⁹⁴ **Ceylan**, s. 81; **Ongan**, s. 117-118.

²⁹⁵ **Ongan**, s. 121-122; **Ortan**, s. 257.

²⁹⁶ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 121; **Özyeşil**, s. 78.

²⁹⁷ **Berkhan**, s. 90; **Eren**, Borçlar Özel, s. 1020.

²⁹⁸ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 122.

lisans sözleşmesinin konusu veya sözleşme hükümleri dolayısıyla lisans sözleşmesinin sona ermesi gündeme gelebilir. Ayrıca burada, lisans sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte söz konusu sözleşmeye istinaden akdedilmiş alt lisans sözleşmesinin de sona ereceği ifade edilebilir²⁹⁹. Zira lisans alan (alt lisans veren), lisans sözleşmesinin ortadan kalkmasıyla birlikte artık alt lisans sözleşmesinin konusunu teşkil eden lisans hakkını alt lisans alana sağlayamayacaktır.

1. Sona Erme Hâlleri

a. Marka Hakkının Sona Ermesi

Borç ilişkisinin konusuz ve amaçsız kalması suretiyle ifa imkânsızlığının ortaya çıkması için ilişkinin esasını teşkil eden, asli ve tipik sözleşme unsurunun ele alınması gerekir³⁰⁰. Marka lisans sözleşmesinin temelini ve sözleşmesel ilişkinin karakterini oluşturan unsur da markadır. Bu bağlamda, marka lisans sözleşmesinin konusu olan marka hakkını sona erdiren hâllerin lisans sözleşmesini konusuz bıraktığı için sözleşmenin de sona ermesi sonucunu doğuracağı ifade edilmektedir³⁰¹. Ancak marka hakkının ortadan kalkması üzerine sözleşmenin sona ermesi, her zaman belirtildiği şekilde ve kolaylıkla mümkün olmayabilmektedir. Nitekim marka hakkının sona ermesinin özel bir görünüm şekli olarak hükümsüz kılınmasının lisans sözleşmesine etkisi, çalışmanın bir sonraki bölümünde ayrıca ve detaylıca incelenmektedir.

b. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

Uygulamada da genellikle gözlendiği üzere³⁰², lisans sözleşmesinin taraflarca açıkça belirli bir süre için akdedildiğinin kararlaştırılmış olması hâlinde sözleşme süresinin

²⁹⁹ **Ortan**, s. 293.

³⁰⁰ **Serozan, Rona**: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 7. B., İstanbul 2016, s. 162.

³⁰¹ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 94; **Ölmez**, s. 117; **Özel**, 135.

³⁰² **Ayiter**, s. 129.

bitimiyle birlikte lisans sözleşmesi kendiliğinden son bulur³⁰³. Sürenin sona ermesine rağmen taraflarca sözleşme örtülü olarak ayakta tutuluyorsa sözleşmenin belirsiz süreli olarak hüküm ve sonuç doğurmaya devam edeceği söylenebilir³⁰⁴. Ayrıca, kararlaştırılan sürenin bitiminde sözleşmenin uzatılacağına veya yenileneceğine ilişkin kayıtların koyulması da mümkündür³⁰⁵. Sık rastlanmamakla birlikte, sözleşme süresine dair bir kayıt koyulmamış olması hâlinde ise genel yorum kurallarından yola çıkılarak taraf iradelerinin yorumuyla sürenin tespit edilmesine çalışılacaktır³⁰⁶.

Ancak marka lisans sözleşmesi itibarıyla, azami sözleşme süresi olarak markaya tanınan 10 yıllık yasal koruma süresinin (SMK m. 23/1) esas alınması uygun düşmeyecektir. Zira marka kullanımının devamlılığını temin etmekle yükümlü olan lisans veren, markayı sınırsız olarak yenileyebildiği ve koruma süresini uzatabildiği için süre kaydı öngörülmemiş olan marka lisans sözleşmelerinin yasal koruma süresiyle sınırlı olarak geçerli olması kabul edilmemektedir³⁰⁷.

c. Fesih

Sözleşmenin feshi, taraflarca sözleşmeyle kararlaştırılan fesih sebepleri doğrultusunda gerçekleşebileceği gibi yasal fesih hâlleri uyarınca da gündeme gelebilir³⁰⁸. Bahsedildiği üzere sürekli borç ilişkisi doğuran lisans sözleşmesi, kural olarak ileriye etkili olarak fesih yoluyla sona erdirilebilir³⁰⁹. Bu surette lisans sözleşmesinin feshi³¹⁰, olağan ve olağanüstü fesih yolu ile ortaya çıkabilmektedir.

³⁰³ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 93; Ortan, s. 292.

³⁰⁴ Eren, Borçlar Özel, s. 1020.

³⁰⁵ Gürzumar, s. 169; Kırca, s. 172.

³⁰⁶ Gürzumar, s. 169; Ortan, s. 293; Özel, s. 200.

³⁰⁷ Arkan, Marka, C. 2, s. 197; Özel, s. 201.

³⁰⁸ Ayiter, s. 129; Ongan, s. 136.

³⁰⁹ İstisnai olarak ifasına başlanmamış lisans sözleşmesinin geçmişe dönük dönme yoluyla sona erdirilebileceğine dair bkz. Ortan, s. 297.

³¹⁰ “Kural olarak, bir hak devredilmeyip, yalnızca kullanımı için başkasına koşullu veya koşulsuz izin verilmişse şartları oluştuğunda asıl hak sahibinin bu müsadeyi geri almak hak ve yetkisi de vardır. Zira,

Olağan fesih yoluyla sözleşmenin sona erdirilebilmesi için lisans sözleşmesinin belirsiz süreli olarak akdedilmesi gerekmektedir³¹¹. Belirli süreli sözleşmelerde ise ancak sözleşmede açıkça kararlaştırılmış olması hâlinde sözleşmenin bu şekilde sona erdirilmesi mümkün olabilecektir³¹². Olağanüstü fesihten farklı olarak burada fesih için herhangi bir haklı nedenin varlığı aranmaz³¹³. Olağan fesih yolunda, fesih beyanının karşı tarafa ulaşmasından sonra belirli bir fesih önelinin geçmesiyle birlikte sözleşmenin sona ermesi söz konusu olmaktadır³¹⁴.

Olağanüstü fesih yolunda ise belirli veya belirsiz süreli tüm lisans sözleşmeleri yönünden³¹⁵ sözleşmesel ilişkinin devam ettirilmesinin dürüstlük kuralına göre beklenemeyeceği haklı ve önemli nedenler dolayısıyla sözleşmenin sona erdirilmesi söz konusudur³¹⁶. Haklı nedenler, sözleşmeyle kararlaştırılabileceği gibi sözleşmenin niteliğine uygun düşen benzer sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması suretiyle de belirlenebilir³¹⁷. Bu fesih yoluna başvurulması hâlinde, fesih beyanının karşı tarafa ulaşmasıyla birlikte lisans sözleşmesi herhangi bir önel beklenmeksizin derhal sona erer³¹⁸.

d. Sözleşmeyle Kararlaştırılan Sona Erme Sebepleri

Sözleşmesel sona erme sebepleri, sözleşmede taraflara fesih hakkı tanıyan hâller olarak öngörülebileceği gibi ileride gerçekleşmesi hâlinde sözleşmeyi sonlandırıcı etki tanınmış bozucu koşul hükmü tayin edilerek de kararlaştırılabilir³¹⁹. İkinci durumda,

hakkın özü kendisine aittir. Nitekim...lisans sözleşmesi de, her sözleşme gibi feshedilebilir” Yarg. 11. HD., E. 2001/752, K. 2001/3930, T. 3.4.2001 (Lexpera, E.T. 26.7.2021).

³¹¹ **Ongan**, s. 13.

³¹² **Gürzumar**, s. 169; **Kırca**, s. 173.

³¹³ **Özel**, s. 208.

³¹⁴ **Kırca**, s. 174; **Özel**, s. 207.

³¹⁵ **Ongan**, s. 136.

³¹⁶ **Eren**, Borçlar Özel, s. 1021; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 95; **Özel**, s. 208.

³¹⁷ **Ayiter**, s. 129; **Ortan**, s. 295.

³¹⁸ **Ongan**, s. 137.

³¹⁹ **Ongan**, s. 137-138; **Ortan**, s. 294; **Özel**, s. 202.

sözleşmenin sona erdirilmesi için taraflarca belirlenmiş bir koşulun gerçekleşmesi ile sözleşme kendiliğinden sona ermektedir³²⁰. Örneğin satış lisansına konu edilen markalı ürünlerin belirli bir satış miktarının altında kalması, bozucu ve sözleşmeyi sona erdirici bir koşul olarak öngörülebilir. Genellikle sözleşmeyle açıkça kararlaştırılmakla birlikte, bu gibi sözleşmeyi sona erdirici koşulların sözleşmenin amacından da çıkarılabilmesi söz konusu olabilecektir³²¹.

e. Diğer Sona Erme Hâlleri

Marka lisans sözleşmesi, somut olayın durum ve koşullarına göre başkaca şekillerde de son bulabilir. Örneğin ikale sözleşmesi ile taraflar, marka lisans sözleşmesinin karşılıklı ve uyumlu irade beyanı ile sona erdirilmesini sağlayabileceklerdir³²². Yine sözleşmenin kurulması esnasında öngörülemez ve bunu ileri süren taraftan kaynaklanmayan bir durumun sözleşmenin aynı hüküm ve koşullar altında taraflarca devam ettirilmesinin beklenilmesini dürüstlük kuralına aykırı kılması hâlinde de sözleşmenin sona ermesi gündeme gelebilir³²³. Ancak burada fesih veya dönme suretiyle sözleşmeyi sona erdirmeye, sözleşmeyi uyarılama imkânının olmaması hâlinde son çare olarak başvurulabilecek bir yoldur³²⁴. Yasal olarak aşırı ifa güçlüğü olarak nitelendirilen bu durum (TBK m. 138/1), özellikle lisans alan yönünden lisans bedelinde uyarılama yapılması talebi veya asgari ciro üzerinden lisans bedeli kararlaştırılmış olması hâlinde fesih hakkının ileri sürülmesi şeklinde ortaya çıkabilir³²⁵.

Bir diğer sözleşmeyi sona erdirici etkiye sahip olabilen hâl olarak ölümün lisans sözleşmesine etkisinin belirlenmesinde, tarafların durumu ve sözleşmenin özelliklerine

³²⁰ Ceylan, s. 85; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 94.

³²¹ Ortan, s. 294.

³²² Eren, Borçlar Özel, s. 1021.

³²³ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 83; Ortan, s. 301; Tekinalp, s. 469.

³²⁴ Serozan, s. 272.

³²⁵ Özel, s. 211.

dikkat etmek gerekecektir. Kural olarak lisans verenin kişiliği sözleşmenin akdedilmesi adına önem arz etmedikçe, lisans verenin ölümü lisans sözleşmesinin sona ermesine yol açmaz³²⁶. Ancak lisans alan itibariyle, lisans veren ile kişiye özgü olarak akdedilen lisans sözleşmelerinde³²⁷ veya inhisari lisans sözleşmesinde³²⁸ lisans alanın ölümü ile sözleşme son bulur. Ancak işletme lisansı gibi kişiye özgü olarak akdedilmemiş lisans sözleşmeleri ise lisans verenin ölümü hâlinde hüküm ve sonuç doğurmaya devam eder³²⁹.

İflasın sözleşmeye etkisi ise sözleşmesel ilişkinin nitelendirilmesine göre farklılık arz edebilecektir. Taraflar arası ilişkinin ortaklık benzeri bir nitelik arz etmesi hâlinde, taraflardan birinin iflası sözleşmeyi sona erdirecektir³³⁰. Bunun dışında kural olarak taraflardan birinin iflas etmesi, sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi sonucunu doğurmayacaktır³³¹. Lisans alanın iflası ile lisans veren, uygun bir süre içinde kendisine teminat gösterilmesini isteyebileceği gibi aksi hâlde sözleşmeyi de feshedebilir³³². Lisans verenin iflası hâlinde ise lisans veren, sözleşmeyi iflas masasına karşı sürdürür³³³.

2. Sözleşme Sonrası Tarafların Yükümlülükleri

Sözleşmesel borç ilişkisinden doğan güven ilişkisi ve davranış yükümlülükleri, tıpkı sözleşme öncesi sorumluluk hâlinde (*culpa in contrahendo*) olduğu gibi sözleşmenin sona ermesine rağmen taraflara birtakım yükümlülükler getirebilir³³⁴. Benzer şekilde,

³²⁶ Ayiter, s. 130; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 96; Ortan, s. 298.

³²⁷ Özel, s. 211-212.

³²⁸ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 96; Ortan, s. 298.

³²⁹ Özel, s. 213.

³³⁰ Ayiter, s. 130; Tekinalp, s. 469.

³³¹ Özel, s. 215.

³³² Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 96; Ortan, s. 300.

³³³ Ortan, s. 300. Ancak uygulamada iflas ve ölüm gibi hâller, karşı tarafa sözleşmeyi derhal feshetme hakkı veren hâller olarak sıklıkla öngörülmektedir.

³³⁴ Serozan, s. 263. “Sürekliliği borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde sözleşmenin sona ermesinden sonra da bir kısım edimlerin sürmesi olağan sayılmalıdır. Yani süre bittiğinde aynı anda tüm ilişkinin sonlandırılması ticari ve ekonomik olarak da mümkün değildir” İstanbul 2. FSHM., E. 2017/187, K. 2021/95, T. 2.3.2021 (Lexpera, E.T. 8.2.2021).

marka lisans sözleşmesinin sona ermesi, lisans alan ve lisans veren yönünden belli başlı yükümlülükler doğurur.

a. Lisans Alanın Yükümlülükleri

Lisans alanın, sözleşmenin son bulmasıyla birlikte öncelikli olarak markayı kullanmama yükümlülüğünü üstlendiği ifade edilmektedir³³⁵. Nitekim lisans veren, sözleşmenin ortadan kalkmasıyla birlikte marka sahipliğinden doğan tüm haklarını lisans alana karşı ileri sürebilecektir³³⁶. Ancak esasen bu durumun nispi bir yükümlülük olarak ele alınmaması ve genel olarak herkes tarafından uyulması gerekecek olan marka hakkına tecavüzden kaçınma zorunluluğu olarak değerlendirilmesi uygun düşecektir. Zira mevcut bir lisans sözleşmesine dayanmayan sonraki marka kullanımı, öncelikle mutlak nitelikteki marka hakkına tecavüz teşkil edecektir.

Öte yandan lisans alan, sözleşmenin sona ermesiyle birlikte sözleşme kapsamında kendisine lisans verence verilmiş teknik veya işletmesel bilgi ve dokümanlar, reklam malzemeleri gibi lisans hakkının kullanımına dönük bilgi ve belgeleri iade yükümlülüğü altındadır³³⁷. Yine lisans veren yönünden de geçerli olan bir edim olarak tarafların sözleşme sonrasında da sır saklama yükümlülüğünün devam ettiği söylenebilir³³⁸. Kural olarak söz konusu olmamakla birlikte, sözleşmede lisans alanın sözleşme sonrası döneme ilişkin rekabet etmeme yükümlülüğünün öngörülmesi de mümkündür³³⁹.

b. Lisans Veren Yükümlülükleri

Esasen genellikle lisans alan yönünden gündeme gelen sözleşme sonrası yükümlülükler, sözleşmesel ilişkinin tasfiyesi ve lisans alanın sözleşme sonrası duruma

³³⁵ **Ongan**, s. 139.

³³⁶ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 97; **Özel**, s. 217.

³³⁷ **Berkhan**, s. 105; **Ortan**, s. 272; **Özel**, s. 217-218.

³³⁸ **Özel**, s. 222.

³³⁹ **Özel**, s. 219.

uyum sağlaması adına, dürüstlük kuralı ve güven ilişkisi uyarınca lisans veren için de söz konusu olabilir. Bu bağlamda lisans veren, markanın türüne de bağlı olarak makul bir süre için ve sınırlı kapsamlı olmak üzere lisans alanın markanın kullanımına devam etmesini sağlama yükümlölüğünü üstlenebilecektir³⁴⁰. Kullanımdan kasıt, devam eden üretim faaliyetlerinin nihayete erdirilmesi, mevcut markalı ürün stoklarının satışı ve tüketilmesi gibi istisnai ve tasfiyeye dönük hâllerdir³⁴¹. Ancak yeni üretim, reklam, pazarlama veya satış süreçlerine başlanması, istisnai hâller kapsamında yer almayacak ve lisans alan yönünden izinsiz kullanım nedeniyle marka hakkına tecavüz hâli teşkil edebilecektir.

³⁴⁰ Ölmez, s. 126-127.

³⁴¹ Berkhan, s. 105; Ongan, s. 140; Özel, s. 221.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARKA HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ VE HÜKÜMSÜZLÜĞÜN MARKA

LİSANS SÖZLEŞMESİNE ETKİSİ

I. Marka Hakkının Hükümsüz Kılınması

A. Genel Olarak Hükümsüzlük

Hükümsüzlük veya geçersizlik kavramları, tüm hükümsüzlük hâllerini kapsayan üst bir kavram olarak ele alınabilir³⁴². Borçlar hukuku bağlamında hükümsüzlük, çeşitli tasniflere konu edilebilmektedir. Bir tasnife göre hükümsüzlük, hukuki işlemin geçerli olarak hüküm ve sonuç doğurması için gerekli unsurları taşıyamaması nedeniyle öngörülen yaptırım hâli olarak kesin hükümsüzlük, iptal edilebilirlik ve eksiklik kavramları altında incelenmektedir³⁴³.

Marka hukuku bağlamında ise marka hakkının hükümsüzlüğü, tescil engellerine rağmen tescil edilmiş bir markanın dava yoluyla sicilden terkin edilmesini ve sona ermesini ifade eder³⁴⁴. Zira burada dava yoluna götürülen talep ve karara bağlanan husus, ilgili markanın geçersiz kılınarak sicilden terkinidir³⁴⁵. İnceleneceği üzere, markanın hükümsüz kılınmasına ilişkin koşullar ve özellikler, borçlar hukukundaki hükümsüzlük tasnifi ve çeşitlerine kıyasen farklılık arz etmektedir. Bu nedenle, markanın hükümsüzlüğünün yasayla özel olarak düzenlenmiş ve kendine özgü bir hükümsüzlük hâli olduğunun söylenmesinde sakınca yoktur³⁴⁶.

³⁴² Kocayusufpaşaoğlu, s. 580.

³⁴³ Eren, Borçlar Genel, s. 375.

³⁴⁴ Şanal, Osman: Markanın Hükümsüzlüğü, Ankara 2004, s. 83.

³⁴⁵ Tekinalp, s. 473.

³⁴⁶ Suluk, Cahit: “Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi”, FMHD, 2006, C. 1, S. 3, s. 48.

B. Marka Hakkının Sona Ermesi

Marka hakkının sona ermesi, markanın hükümsüzlüğünü de kapsayan üst bir kavramdır. Nitekim SMK sistematğinde, sona erme başlığı altında hükümsüzlüğün de olduğu çeşitli hâllere yer verilmiştir. Bu hâller, markanın hükümsüzlüğü (SMK m. 25), markanın iptali (SMK m. 26), markanın yenilenmeksizin koruma süresinin sona ermesi (SMK m. 28/1-a) ve marka hakkından vazgeçilmesi (SMK m. 28/1-b) olarak SMK'da hüküm altına alınmıştır.

Sona erme hâlleri arasında, özellikle markanın iptali ve hükümsüzlüğü arasındaki ayrımın ortaya konulması gerekmektedir. Mülga nitelikteki Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin³⁴⁷ 42. Maddesi'nde, iptal ve hükümsüzlük sebepleri hükümsüzlük kavramı altında ve birlikte düzenlenmiştir. Ancak söz konusu düzenleme şekli öğreti tarafından haklı olarak eleştirilmiştir³⁴⁸. Zira markanın hükümsüzlüğü, tescil başvurusu tarihi itibarıyla ilk baştan beri mevcut olan sebepler uyarınca gerçekleşirken markanın iptali, tescil süreci sonrasında ortaya çıkan sebepler uyarınca işletilebilecek bir hukuki kurumdur. Hem sebepler hem de bunlara bağlanan hukuki sonuçlar itibarıyla göz önünde tutulması gereken farklılıklar dikkate alınarak SMK'nın getirdiği yenilikle birlikte hükümsüzlük ve iptal hâlleri, farklı maddeler ve düzenlemeler altında ayrı ayrı ele alınmıştır³⁴⁹.

Marka hakkının belirtilen hâllerden biri üzere sona ermesi, buna bağlı olarak markaya tanınan hukuki korumanın son bulması sonucunu doğurur. Ancak bu son bulmanın ortaya çıkış şekli, kapsamı ve hukuki sonuçları her bir sona erme hâli için

³⁴⁷ 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG. 27.6.1996, S. 22326.

³⁴⁸ **Arkan**, Marka, C. 2., s. 168; **Çolak**, s. 933. Hükümsüzlük kavramının iptal kavramı ile eş anlamlı olduğu ve ayrıca iptal kavramına yer verilmesine gerek bulunmadığı doğrultusundaki farklı görüş için bkz. **Tekinalp**, s. 472-473.

³⁴⁹ **Suluk, Cahit**: "6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler", TFMHD, 2018, C. 4, S. 1, s. 95.

farklıdır. Örneğin markanın vazgeçme üzere sona ermesi kural olarak³⁵⁰ marka sahibinin tasarruf yetkisine tâbi iken hükümsüzlük hâli üzere markanın sona ermesi durumunda iradi olarak değil mahkeme kararıyla marka hakkının ortadan kalkması söz konusu olur³⁵¹. Ayrıca, vazgeçme veya yenilenmeme üzere marka hakkının sona ermesi durumu, hükümsüzlük hâlinin aksine geçmişe etkili olmadığı gibi³⁵² markanın tekrar kullanılmasına engel oluşturmaz³⁵³. Çalışma kapsamında, hükümsüzlük hâli üzere marka hakkının sona ermesi durumu incelemeye alındığı için diğer sona erme hâlleri ayrıca ele alınmamıştır.

C. Marka Hakkının Sona Ermesi Hâli Olarak Hükümsüzlük

Hükümsüzlük hâlleri, SMK m. 25/1 göndermesiyle markanın tesciline engel teşkil eden hâller olarak belirtilmiştir. Bir diğer deyişle, markanın tesciline engel teşkil eden mutlak ve nispi ret nedenleri, aynı zamanda markanın hükümsüz kılınma sebepleridir³⁵⁴. Dolayısıyla, marka başvurusuna yönelik itiraz gerçekleşmeksizin markanın tescili hâlinde dahi sonradan aynı itiraz ve ret nedenleri ileri sürülerek markanın hükümsüzlüğü talep edilebilecektir³⁵⁵.

Marka tescili talebinin reddini ve markanın hükümsüzlüğünü gerekli kılan söz konusu sebepler, SMK m. 5 ve m. 6 hükümlerinde düzenlenmiştir³⁵⁶. Burada mutlak ret nedenlerinin düzenlendiği SMK m. 5 hükümleri ile kamu yararının gözetilmesi hedeflenmiş³⁵⁷, SMK m. 6 uyarınca öngörülen nispi ret ve hükümsüzlük hâlleriyle ise

³⁵⁰ SMK m. 28/4 uyarınca sicile tescil edilmiş üçüncü kişi hak sahipleri varsa vazgeçme için ilgili hak sahiplerinin rızası aranır.

³⁵¹ **Çoban, Yiğit Türker**: “Türk Marka Hukukunda Hükümsüzlüğün ve İptalin Kesin Hükümle İlişkisi”, MHD, 2017, C. 13, S. 147, s. 568.

³⁵² **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 849.

³⁵³ **Arslan, Özge**: Marka Hakkının Sona Ermesi, Ankara 2019, s. 23; **Çoban**, s. 568.

³⁵⁴ **Çolak**, s. 934.

³⁵⁵ **Arkan**, Ticari İşletme, s. 332.

³⁵⁶ Söz konusu mutlak ve nispi ret nedenleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Çolak**, s. 129 vd.

³⁵⁷ **Arkan**, Marka, C. 1, s. 71; **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 891.

önceki hak sahipliğinin korunması amaçlanarak kamunun ve ilgililerin hukuka aykırı olarak tescile konu edilen markaya karşı menfaatleri dikkate alınmıştır³⁵⁸.

Hükümsüzlük sebepleri sınırlı sayıda olduğu gibi sebeplerin varlığı da markanın tescili esnasındaki mevcut koşullara göre değerlendirilir³⁵⁹. Sonrasında ortaya çıkan sebepler ise markanın iptali kurumu kapsamında³⁶⁰ ve ileriye dönük sonuç doğuracak şekilde ele alınır³⁶¹. Bununla birlikte markanın hükümsüzlüğü, istisnai hâller saklı olmak üzere, SMK m. 27/1 uyarınca tescil başvurusu tarihinden itibaren ve geçmişe etkili olacak şekilde hüküm ve sonuç doğurur³⁶².

Markanın hükümsüzlüğü ancak mahkeme aracılığıyla ileri sürülebilir ve mahkeme marifetiyle hükümsüzlüğe karar verilebilir³⁶³. Hükümsüzlük davasının markanın sicilden terkin edilmesi hususunu da ihtiva ettiği için (SMK m. 27/7) eda davası niteliğinde olduğu görüşüyle birlikte³⁶⁴, var olan bir hukuki durumun kaldırılmasını konu edindiği için bozucu nitelikte bir inşâî dava olduğu da ileri sürülmektedir³⁶⁵.

Öte yandan, hükümsüzlük davasının kabulü üzerine verilen hükümsüzlük kararının herkese karşı hüküm ve sonuç doğurması ile icra edilebilir nitelik kazanması için öncelikle kesinleşmesi gerekmektedir (SMK m. 27/5)³⁶⁶. MarKHK m. 44/3 ile aynı doğrultuda düzenleme getiren SMK m. 27/5 hükmü dikkate alındığında, hükümsüzlük kararı kesinleşmedikçe, tescilli markanın sahibine bahsettiği hak ve yetkiler herhangi bir kısıtlama veya değişikliğe uğramaksızın aynen ve münhasıran marka sahibine ait olmaya

³⁵⁸ Arkan, Marka, C. 2, s. 165; Tekinalp, s. 473.

³⁵⁹ Suluk/Karasu/Nal, s. 212; Uzunallı, s. 206.

³⁶⁰ Arkan, Marka, C. 2., s. 168; Güneş, s. 523.

³⁶¹ Çağlar, Hayrettin/Yıldız, Burçak/İmirlioğlu Dilek: Marka Vekilliği Sınavına Hazırlık, 3. B., Ankara 2021, s. 171.

³⁶² Çağlar/Yıldız/İmirlioğlu, s. 173.

³⁶³ Küçükali, Canan: “6769 Sayılı Kanun Kapsamında Markanın Hükümsüzlüğü”, İTÜSBD, 2020, C. 19, S. 38, s. 123.

³⁶⁴ Karan/Kılıç, s. 379; Tekinalp, s. 473.

³⁶⁵ Tuncer, İdil: “Fikri Mülkiyet Hakkına Tecavüzün Mevcut Olmadığının Tespiti Davası”, DEÜHFD, 2009, C. 11, Özel Sayı, s. 623; Uzunallı, s. 206; Yasaman/Yusufoğlu, s. 849.

³⁶⁶ Paşlı, Ali: “Fikri Mülkiyet Hukukunda Hükümsüzlüğün Sonuçları”, FMHD, 2006, C. 1, S. 3, s. 174.

devam edecektir³⁶⁷. Bu nedenle, çalışma kapsamındaki marka lisans sözleşmeleri yönünden de benimsendiği üzere, hükümsüzlük kararının sonuçları ve etkisinden bahsedilirken mahkeme kararının kesinleşme tarihinin esas alınması uygun düşecektir.

Bu doğrultuda, hükümsüzlüğe ilişkin mahkeme ilâmının kesinleşmesiyle birlikte hükümsüzlük kararı herkese karşı hüküm ve sonuç doğurur (SMK m. 27/5)³⁶⁸. Karar neticesinde marka, tüm unsurlarıyla birlikte hükümsüz kılınmış olmaktadır³⁶⁹. Bunun sonucu olarak markaya sağlanan hukuki koruma ve marka sahibinin marka hakkı, marka tescili için yapılan başvuru tarihinden itibaren geçersiz olacağı gibi³⁷⁰ markayla ilişkili diğer hukuki işlemlerin tarafları olan haczedene veya lisans alan gibi üçüncü kişiler de karardan etkilenecektir³⁷¹.

Kesinleşmiş mahkeme kararının Türk Patent ve Marka Kurumu'na bildirilmesi üzerine markanın sicilden terkin edilmesi (SMK m. 27/6-7) ise açıklayıcı nitelikte bir işlemdir. Bir diğer deyişle, bildirici ve açıklayıcı bir işlem olan terkin ve ilân işlemlerinin markanın hükümsüz kılınmasına dönük kurucu bir etkisi yoktur³⁷². Tescilli marka örneğini değiştirmemek kaydıyla, markanın tescilli olduğu belirli mal veya hizmetler itibarıyla kısmi hükümsüzlük kararı verilmesi de mümkündür (SMK m. 25/5). Bu durumda marka, sicilden terkin edilmeksizin ilgili hükümsüz kılınan mal veya hizmet sınıfları yönünden tescil kapsamından çıkarılmaktadır³⁷³. Ancak markayı oluşturan asli

³⁶⁷ **Tekinalp**, s. 488.

³⁶⁸ “Markanın hükümsüzlüğüne ilişkin kesinleşmiş kararlar, marka üzerindeki hakların mutlak karakteri gereği, sadece davalıya değil, herkese karşı hüküm doğuracaktır” Yarg. HGK., E. 2017/72, K. 2021/245, T. 11.3.2021 (Lexpera, E.T. 11.2.2021).

³⁶⁹ **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 911-912.

³⁷⁰ **Suluk/Karasu/Nal**, s. 215.

³⁷¹ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 170; **Arslan**, s. 111; **Tekinalp**, s. 488; **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 911.

³⁷² **Arslan**, s. 110; **Çolak**, s. 1042.

³⁷³ Yarg. 11. HD., E. 2013/12047, K. 2014/809, T. 15.1.2014 (Lexpera, E.T. 10.3.2021).

veya yardımcı unsurlar yahut marka örneği üzerinde değişiklik yapacak şekilde hükümsüzlük kararı verilemeyecektir (SMK m. 25/5)³⁷⁴.

Öte yandan hükümsüzlük davasının reddine ilişkin verilen nihai karar, marka ve buna bağlı hak sahipliği ile markaya ilişkin gerçekleştirilen hukuki işlemler üzerinde herhangi bir hukuki sonuç doğurmaz³⁷⁵. Davanın reddedilmesi hâlinde, marka hakkı ve markaya ilişkin mevcut hukuki durum herhangi bir değişiklik olmaksızın korunduğu için³⁷⁶ markaya dair akdedilen lisans sözleşmesinin de nihai ret kararından etkilenmesi söz konusu olmayacaktır³⁷⁷.

II. Hükümsüzlüğün Marka Lisans Sözleşmesine Etkisi

A. Genel Olarak

Marka hakkının hükümsüzlüğü kararı, belirtildiği üzere geçmişe dönük ve tescil başvurusu tarihinden itibaren etkili olacak şekilde hüküm ve sonuç doğurur. Bunun neticesinde, markaya SMK kapsamında tanınmış hukuki koruma hiç doğmamış sayılır (SMK m. 27/1). Bu nedenle hükümsüz kılınan markaya dair gerçekleştirilen hukuki işlemler de kural olarak geçersizdir³⁷⁸. Dolayısıyla SMK, önceki MarKHK döneminde olduğu gibi ilke olarak hükümsüzlük kararının geçmişe etkili olması esasını benimsemiştir³⁷⁹.

³⁷⁴ Örnek için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2006/2562, K. 2007/5537, T. 9.4.2007 (Lexpera, E.T. 10.3.2021).

³⁷⁵ **Paslı**, s. 172.

³⁷⁶ “Marka hükümsüz kılınmadığı sürece herkese karşı ileri sürülebilen mutlak ve inhisari bir marka hakkı vermektedir” Yarg. 11. HD., E. 2018/1018, K. 2019/5644, T. 23.9.2019 (Lexpera, E.T. 4.5.2021).

³⁷⁷ **Sekmen, Orhan**: Markanın Hükümsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları, 2. B., Ankara 2016, s. 273-274.

³⁷⁸ **Tekinalp**, s. 486.

³⁷⁹ **Suluk/Karasu/Nal**, s. 215. “Hükümsüzlük kararının mutlak karakterinden etkilenmeyen istisnai iki hâl belirtilmiştir. Bunlardan ilki, bir markanın hükümsüz sayılmasından önce, ona tecavüz sebebiyle verilen hukukun kesinleşmiş ve uygulanmış kararların hükümsüzlük kararına rağmen bağlayıcılığını korumasıdır. Diğeri ise bir markanın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmelerdir. Görüldüğü üzere hükümsüzlük kararının geçmişe etkili olmadığı durum sadece iki hâlde söz konusudur. Bunun haricindeki tüm hâllerde hükümsüzlük kararı geçmişe etkili olacaktır” Yarg. HGK., E. 2017/72, K. 2021/245, T. 11.3.2021 (Lexpera, E.T. 11.2.2021).

Ancak hükümsüzlüğe bağlanan tüm sonuçların geçmişe yürütülmesi, hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabilir³⁸⁰. Zira hükümsüz kılınana dek şeklen var olan bir marka hakkına dayalı olarak gerçekleşmiş olan birtakım işlemler ve hak kullanımı hâllerinde, hükümsüzlüğün geçmişe etkili olarak hukuki sonuç doğurduğunun ileri sürülmesi uygun düşmeyebilecektir. Bu nedenle, SMK m. 27/3 kapsamında menfaatler dengesine uygun olarak³⁸¹ hükümsüzlüğün geçmişe etkili olmayacağı istisnai hâller öngörülmüştür. Ayrıca söz konusu yasal düzenleme, lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi doğuran yapısı ve niteliğine de uygun düşmektedir³⁸².

Bu kapsamda, çalışmanın esas konusunu teşkil eden istisna hükmünün (SMK m. 27/3-b) incelemesine geçmeden önce, geçmişe etkililik kuralına getirilen bir diğer istisna olarak kesinleşmiş ve uygulanmış mahkeme kararlarının hükümsüzlük kararından etkilenmeyeceğine yönelik yasal düzenlemeden bahsedilebilir. Bu bağlamda, SMK m. 27/3-a hükmü uyarınca, marka hakkına tecavüz nedeniyle verilen mahkeme kararları, kesinleşmiş ve uygulanmış olmak kaydıyla hükümsüzlük kararından etkilenmeyecektir.

Burada hükümsüz kılınan marka, öncesinde tecavüze konu olan markadır³⁸³. Ayrıca hükümsüzlük kararından etkilenmeyecek kesinleşmiş ve uygulanmış ilâmlar, hükümsüz kılınan söz konusu markanın sağladığı haklara tecavüzden kaynaklanan tecavüzün tespiti, önlenmesi, durdurulması, kaldırılması ve tazminat konulu dava çeşitlerini kapsamaktadır³⁸⁴. Burada hükmün lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere, istisnai geçmişe yürümezlik hâlinin uygulanabilmesi için önceki mahkeme kararının uygulanmış olması şarttır³⁸⁵. Örneğin marka hakkına tecavüze dayalı kesinleşmiş bir tazminat ilâmı,

³⁸⁰ **Karan/Kılıç**, s. 414; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 77.

³⁸¹ **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 48.

³⁸² **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 89; **Ortan**, s. 200.

³⁸³ **Çoban**, s. 577; **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 908.

³⁸⁴ **Arslan**, s. 113; **Çolak**, s. 1050.

³⁸⁵ **Arslan**, s. 115.

henüz icra ve tahsil edilmemişse kesinleşmiş marka hükümsüzlüğü kararıyla birlikte artık uygulanamayacaktır³⁸⁶. Ancak hükümsüz kılınan markanın sahibi tarafından kötüniyetli veya ağır ihmal üzere hareket edilmesi nedeniyle zarar görenler, bu istisnadan etkilenmeyerek zararlarının tazminini talep edebileceklerdir³⁸⁷.

SMK m. 27/3-b hükmü uyarınca, hükümsüzlük kararından “*önce kurulmuş ve uygulanmış sözleşmeler*” de hükümsüzlüğün geçmişe dönük etkisinin kapsamı dışında tutulmuştur³⁸⁸. Burada kurulmuş ve uygulanmış sözleşmelerden kastedilen, çalışma konusu marka lisans sözleşmesi olabileceği franchise sözleşmesi yahut rehin sözleşmesi gibi markayı konu edinen diğer sözleşme türleri de olabilir³⁸⁹. Ancak söz konusu yasal istisnanın uygulama alanı bulması için öncelikle şekil şartına uygun olarak yazılı şekilde (SMK m. 148/4) yapılmış ve uygulanmış bir lisans sözleşmesinin bulunması gerekmektedir³⁹⁰. Bu istisna hükmü ile hükümsüzlüğün geçmişe etkililiği kuralından dolayı doğabilecek sakıncalara karşı ilgili sözleşmenin taraflarının korunması amaçlanmıştır³⁹¹. Çalışmanın bu bölümünde, mezkûr istisnai hâl kapsamında hükümsüzlük kararının marka lisans sözleşmesine etkisi incelenmektedir.

B. Kanun Hükümünün Nitelik İtibariyle Uygulanabilirliği

Kanun hükümleri, aksi kararlaştırılabilir olup olmadıklarına göre emredici ve yedek hukuk kuralları olarak ikili bir ayrıma tâbi tutulmaktadır³⁹². Emredici hukuk kuralları,

³⁸⁶ **Karan/Kılıç**, s. 415; **Tekinalp**, s. 487; **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 908.

³⁸⁷ **Çoban**, s. 578.

³⁸⁸ “*Kurulmuş ve uygulanmış sözleşmeler*” ifadesinin yorumuna dair farklı bir görüş için bkz. **Sekmen**, s. 319-320. Yazar, söz konusu yasal düzenlemedeki “uygulanmış sözleşme” kavramının uygulanmış ve sona ermiş sözleşmeleri karşıladığını, uygulanmaya başlanılmış ve hâlen devam etmekte olan sözleşmelerin ise bu hükümle düzenleme altına alınmadığını belirtmektedir. Ancak öğretide yaygın olarak kısmen uygulanmış sözleşmeler de hüküm kapsamında incelenmekte olduğu gibi söz konusu yorum şekli, hükmün getiriliş amacına da uygun düşmemektedir.

³⁸⁹ **Tekinalp**, s. 487.

³⁹⁰ **Sekmen**, s. 290.

³⁹¹ **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 909.

³⁹² **Oğuzman/Barlas**, s. 81; Yarg. 11. HD., E. 1978/3158, K. 1978/3661, T. 6.7.1978 (Lexpera, E.T. 15.8.2021).

uyulması zorunlu ve kişilerin aksini kararlaştırmaları mümkün olmayan kurallardır³⁹³. Bu kuralların uygulanmamasına dönük anlaşmalar hüküm ve sonuç doğurmayacağı gibi emredici kuralların uygulanmasını da engellemez³⁹⁴. Yedek hukuk kuralları ise taraflarca üzerinde aksi bir kararlaştırma yapılmayan hususlarda boşluk doldurucu nitelikte olan tamamlayıcı kurallar ve taraflarca üzerinde anlaşma sağlanan hususlardan ne anlaşılması gerektiğini açıklayıcı niteliği haiz yorumlayıcı kurallar olarak iki temel görünüm şekline sahiptir³⁹⁵.

Bir hükmün emredici nitelikte olup olmadığının tespitinde, hükmün lâfzı, özü, amacı ve korumayı amaçladığı menfaatin değerlendirilmesi gerekmektedir³⁹⁶. Bu bağlamda, borçlar hukukunda sözleşme serbestisi ilkesi geçerli olduğu için emredici hukuk kuralları, az sayıda olduğu gibi dar yorumlanacak şekilde ele alınırlar³⁹⁷. Nitekim ifa engeli teşkil eden hâllere ilişkin yasal düzenlemeler de büyük ölçüde aksi kararlaştırılabilen yedek hukuk kurallarından müteşekkildir³⁹⁸. Esasen sözleşmesel hükümler getirdiği için borçlar hukuku bağlamında ele alınabilecek lisans sözleşmesine dönük SMK hükümlerinin de bu nedenle tamamlayıcı nitelikte kurallar getirdiği ifade edilebilir³⁹⁹. Aynı doğrultuda, SMK m. 27/3-b hükmü de taraflarca başkaca bir kararlaştırma yapılmadıkça geçerli olacak olan hakkaniyetli bir çözüm yolu getirmeye dönük tamamlayıcı bir yasal düzenleme olarak ele alınabilir⁴⁰⁰.

³⁹³ Eren, Borçlar Genel, s. 359; Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altıp, Atilla: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. B., İstanbul 1993, s. 370.

³⁹⁴ Yarg. 3. HD., E. 2016/3414, K. 2017/5913, T. 25.4.2017 (Lexpera, E.T. 15.8.2021); Yarg. 13. HD., E. 2012/17865, K. 2012/26319, T. 22.11.2012 (Lexpera, E.T. 15.8.2021).

³⁹⁵ Oğuzman/Barlas, s. 84.

³⁹⁶ Oğuzman/Barlas, s. 83; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 370.

³⁹⁷ Kaşak, Fahri Erdem: Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık, İstanbul 2019, s. 251 vd.

³⁹⁸ Serozan, s. 135.

³⁹⁹ Nitekim SMK m. 24, farklı lisans sözleşmesi şekillerinin kararlaştırılabilmesine imkân veren ve aksi öngörülmedikçe geçerli olacağı açıkça ifade edilen çeşitli hükümlere (SMK m. 24/2-3) yer vermektedir.

⁴⁰⁰ SMK m. 27/4 hükmündeki hakkaniyet vurgusunun da bu amacı destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir.

Bu nedenle, lisans sözleşmesinin hükümsüzlük kararıyla ilişkisine dair taraflarca SMK m. 27/3-b hükmünden ayrılan farklı bir anlaşmanın öngörülmesi mümkün olmalıdır⁴⁰¹. Bir diğer deyişle taraflar, hükümsüzlüğün marka lisans sözleşmesine nasıl etki edeceğini sözleşmeyle öngörecekları düzenlemeler doğrultusunda önceden kararlaştırabileceklerdir⁴⁰². Bu bağlamda, uygulanmış sözleşmenin markanın hükümsüzlüğü hâlinde baştan itibaren geçersiz olacağı yahut taraflara sözleşmeyi feshetme hakkı vereceği yönünde⁴⁰³ veya hükümsüzlüğün sözleşmeye etkisine dair taraflarca uygun görülen başkaca bir şekilde kararlaştırma yapılabilecektir⁴⁰⁴. Örneğin ödenmiş lisans bedelinin iadeye konu edilmeyeceğinin de taraflarca kararlaştırılması mümkündür⁴⁰⁵. Bununla birlikte, ağır kusurdan sorumlu olunmayacağına ilişkin anlaşmaların kesin hükümsüzlüğü (TBK m. 115/1) gibi lisans sözleşmesi yönünden de söz konusu olabilecek⁴⁰⁶ diğer emredici hukuk kurallarının uygulama alanı bulabileceği hususlarda, tarafların aksi yönde kararlaştırma yapamayacağı da göz önünde bulundurulmalıdır.

C. Hükümsüzlüğün İfa Engelleri Sistemi İçerisindeki Yeri

Borç ilişkisinin doğal olarak sona ermesi, ilişkiden doğan tüm borçların gereğince ifası ile gerçekleşir⁴⁰⁷. Sözleşmeler de esasen karşılıklı menfaatlerin ifa üzere elde edilmesi ile sona erdirilmek amacıyla akdedilir⁴⁰⁸. Ancak olağan beklenti üzere ifa ile son bulma hâli, sözleşmeye aykırılık durumunda yahut diğer ifa edilmeme hâllerini de ihtiva eden kapsamlı bir kavram olarak ifa engelleri⁴⁰⁹ gündeme geldiğinde

⁴⁰¹ Ortan, s. 194.

⁴⁰² Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 88.

⁴⁰³ Ongan, s. 90-91.

⁴⁰⁴ Özel, s. 146-147.

⁴⁰⁵ Ortan, s. 224-225.

⁴⁰⁶ Ongan, s. 84.

⁴⁰⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak, s. 758.

⁴⁰⁸ Ercoskun Şenol, Kübra: Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık, İstanbul 2016, s. 40-41.

⁴⁰⁹ Ercoskun Şenol, s. 64. İfa engelleri hakkında detaylı bilgi ve açıklama için bkz. Serozan, s. 130 vd.

gerçekleşmeyebilir. Bu durumda, diğer sözleşme türlerinde olduğu gibi lisans sözleşmesinin de akıbetine dair borçlar hukukunun genel hükümleri ve ilkeleri uyarınca bir değerlendirme yapılması gerekmektedir⁴¹⁰.

Söz konusu ifa engelleri içerisinde önemli bir yer teşkil eden ifa imkânsızlığı, hukukumuzun ifa engelleri sistemi içerisinde merkeze alınan borca aykırılık hâli olduğu gibi⁴¹¹ çeşitli ölçütlere göre farklı tasniflere tâbi tutulmaktadır⁴¹². İfa imkânsızlığı, çeşitli tanımları yapılagelmekle birlikte, uygun ve makul bir yaklaşım olarak dar anlamda bir ifa imkânsızlığı rejimi benimsendiği takdirde⁴¹³, edimin üçüncü kişi yahut borçlu aracılığıyla yerine getirilmesine fiziksel, bilimsel, teknolojik, mantıksal veya hukuki bir nedenle kesin ve sürekli olarak engel olunması olarak tanımlanabilir⁴¹⁴.

Bu doğrultuda markanın hükümsüzlüğü, lisans sözleşmesi bakımından ifa engeli teşkil eden ve ifayı imkânsız kılan bir hâl olarak değerlendirilebilir⁴¹⁵. Zira kesin olarak mevcut olmayan bir hakka ilişkin edim yükümlülüğü öngörülmesi imkânsız olduğu için⁴¹⁶ lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan markanın hükümsüz kılınması ile birlikte sözleşme konusuz kalmakta ve ifanın imkânsızlaşması söz konusu olmaktadır⁴¹⁷. Bir başka ele alış şekliyle, sözleşmedeki karakteristik edim olan lisans verenin markayı kullandırma yükümlülüğü, markanın hükümsüz kılınması ile birlikte ifa edilemez hâle

⁴¹⁰ Özel, s. 134-135.

⁴¹¹ Atamer, Yeşim: “İfa Engelleri Hukukunu Yeniden Sistemize Etmeyi Düşünmek: Borca Aykırılık Türleri Yerine Yaptırımları Esas Alan Bir Sistematik”, Rona Serozan’a Armağan, İstanbul 2010, s. 219.

⁴¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Kurt, L. Müjde: Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, Ankara 2016, s. 92 vd.

⁴¹³ İmkânsızlığı geniş yorumlayan görüş için bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 905.

⁴¹⁴ Kurt, s. 91. Benzer doğrultuda bir tanımlama, Yargıtay içtihatlarında da yer bulmaktadır: “Diğer bir ifadeyle imkânsızlık, borçlanılan edimin ya baştan itibaren geçerli olarak doğmasını ya da sonradan borçlu veya diğer herhangi bir kimse tarafından objektif, sürekli ve kesin olarak yerine getirilmesini önleyen, fiili veya hukuki engellere verilen isim olarak tarif edilebilir” Yarg. HGK., E. 2011/528, K. 2011/571, T. 28.9.2011 (Lexpera, E.T. 3.8.2021); Yarg. 8. HD., E. 2014/6935, K. 2014/18281, T. 14.10.2014 (Lexpera, E.T. 3.8.2021); Yarg. 3. HD., E. 2012/18832, K. 2013/1562, T. 5.2.2013 (Lexpera, E.T. 3.8.2021).

⁴¹⁵ Yüksel, s. 109.

⁴¹⁶ Ayiter, s. 126.

⁴¹⁷ Sekmen, s. 303.

gelmekte ve bu durum bir ifa engeli teşkil etmektedir. Nitekim benzer şekilde, hükümsüzlük kararının dışında, marka tescil başvurusunun reddedilmesi üzerine ret kararından önce yapılmış olan lisans sözleşmesinin de imkânsızlık hâliyle karşılaşacağı belirtilmektedir⁴¹⁸. Ayrıca, asli edim yükümlülüğünün ifasının imkânsızlaşması ile birlikte, yan edim yükümlülüklerinin ifasının da aynı zamanda anlamsız kaldığı ve imkânsızlaştığı kabul edilebilecektir⁴¹⁹.

Bu durum yasal düzlemde de ele alınacak olursa, TBK kapsamında düzenlendiği şekliyle borca aykırılık hâlleri esasen imkânsızlık, temerrüt ve gereği gibi ifa etmeme şeklinde ortaya çıkmaktadır⁴²⁰. Burada, markanın hükümsüzlüğü ile birlikte lisans konusu marka ortadan kalktığı için imkânsızlık dışında temerrüt veya gereği gibi ifa etmeme şeklindeki diğer ifa engelleri gündeme gelmeyecektir⁴²¹. Zira mezkûr diğer hâllerde, ifası mümkün olan edimin zamanında ve gereğince ifa edilmemesi söz konusu olmaktadır⁴²². Ancak markanın hükümsüz kılınması, markanın lisans sözleşmesiyle kullanıma konu edilmesini en başta imkânsız kılmaktadır.

D. İmkânsızlık Türleri Bağlamında Değerlendirme

Hükümsüzlüğün meydana getirdiği ifa engeli olarak imkânsızlığın tespit edilmesi, bu durumun nasıl bir ifa imkânsızlığına yol açtığı sorusunu da beraberinde getirir. Zira imkânsızlığın farklı sınıflandırmalar yapılan çeşitli görünüm şekilleri olduğu gibi bunlara bağlanan hukuki sonuçlar da farklılık arz edebilmektedir. Markanın hükümsüzlüğünün lisans sözleşmesine etkisinin ortaya konulabilmesi adına, hükümsüzlüğün imkânsızlık türleri bağlamında incelenmesi önem arz etmektedir.

⁴¹⁸ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 105-107.

⁴¹⁹ Ercoskun Şenol, s. 16.

⁴²⁰ Eren, Borçlar Genel, s. 1154.

⁴²¹ Sekmen, s. 303.

⁴²² Gündoğdu, Fatih: Borca Aykırılık Hâllerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları, İstanbul 2014, s. 62; Serozan, s. 216.

Bu bağlamda, başkaca tasnifler de yapılabilmeyle birlikte imkânsızlık, yaygın hâliyle başlangıçtaki veya sonraki imkânsızlık, tam veya kısmi imkânsızlık, sürekli veya geçici imkânsızlık, objektif veya sübjektif imkânsızlık, borçlunun sorumlu olduğu imkânsızlık veya borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlık şeklinde farklı türlere ayrılabilir⁴²³. Markanın hükümsüzlüğünün doğuracağı imkânsızlık hâlinin bu tasnifler ışığında ele alınması gerekmektedir. Ayrıca, belirtilmesi gereken bir diğer husus olarak lisans sözleşmesinde lisans alanın karşı edimi genellikle para borcu olduğu ve para borcunda imkânsızlık mümkün olmadığı için⁴²⁴ lisans sözleşmesinde kural olarak imkânsızlık, lisans verenin asli edim yükümlülüğü itibariyle söz konusu olur⁴²⁵.

Öncelikle imkânsızlık, kaynaklandığı sebebe göre mantıki, fiilî (maddî) yahut hukuki imkânsızlık olarak ortaya çıkabilir⁴²⁶. Edimin ifasının doğa kuralları yahut mantık ilkeleri uyarınca mümkün olmamasını karşılayan maddi imkânsızlığın⁴²⁷ karşıtı olarak kullanılan hukuki imkânsızlık⁴²⁸, bir hukuk kuralı yahut yetkili makam kararının ifayı imkânsız kılması hâlini ifade eder⁴²⁹. Yargı mercileri tarafından verilen kararlar da hukuki imkânsızlığa vücut verebilir⁴³⁰. Bu bağlamda, markanın hükümsüzlüğünün mahkeme kararıyla ortaya çıkan bir hukuki imkânsızlık hâli olduğu söylenebilir⁴³¹.

TBK bağlamında imkânsızlık, temel olarak sözleşmenin kurulmasından önce ve sonra gerçekleşme durumuna göre başlangıçtaki veya sonraki imkânsızlık olarak ele

⁴²³ **Ercoskun Şenol**, s. 77; **Gündoğdu**, s. 90. Ayrıca bkz. Yargıtay HGK., E. 2010/386, K. 2010/427, T. 29.9.2010 (Lexpera, E.T. 4.8.2021).

⁴²⁴ **Serozan**, s. 170.

⁴²⁵ **Gönen, Doruk**: “Lisans Sözleşmesinde Lisans Veren Lisans Konusuna İlişkin İfa Engellerinden Sorumluluğu”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, C. 1, İstanbul 2009, s. 779.

⁴²⁶ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1164; **Serozan**, s. 166-167; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak**, Borçlar, s. 904 vd.

⁴²⁷ **Kurt**, s. 92.

⁴²⁸ **Özçelik, Barış**: “Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukukî İmkânsızlık ve Sonuçları”, AÜHFD, 2014, C. 63, S. 3, s. 572.

⁴²⁹ **Kurt**, s. 93; **Özçelik**, s. 572.

⁴³⁰ **Ercoskun Şenol**, s. 47.

⁴³¹ Karş. **Sekmen**, s. 303.

alınmaktadır⁴³². Sözleşmenin kurulmasından önce ortaya çıkan imkânsızlık, baştaki imkânsızlık olarak konusu imkânsız olan sözleşmenin kesin hükümsüz olması (TBK m. 27/1) sonucunu doğurur⁴³³. Sözleşmenin kurulması sonrasında meydana gelen sonraki imkânsızlık ise aynen ifayı imkânsız kılmakla birlikte, borçlunun imkânsızlıktan sorumlu olup olmadığına göre edim yükümlülüğünün yerini tazminat yükümlülüğünün alması⁴³⁴ yahut borcun sona ermesi sonucunu⁴³⁵ doğurur⁴³⁶. Marka lisans sözleşmesi itibariyle hükümsüzlük kararı, geçmişe etkili olarak hüküm ve sonuç doğurarak sözleşmenin kurulduğu esnada konusuz kalmasına yol açtığı için burada başlangıçtaki imkânsızlığın söz konusu olacağı ifade edilmektedir⁴³⁷.

Öte yandan, ifa imkânsızlığının kapsamı bakımından edimin tamamen veya bir kısmı itibariyle ifasının imkânsız olmasına dair tam veya kısmi imkânsızlık ayrımı yapılmaktadır⁴³⁸. Bu bağlamda, markanın hükümsüzlüğü kararının muhtevasına göre marka lisans sözleşmesinde tam veya kısmi imkânsızlık hâli ile karşılaşılabileceği söylenebilir. Zira markanın hükümsüzlüğü koşullarının markanın tescilli olduğu mal veya hizmetlerin bir kısmı itibariyle söz konusu olması durumunda, kısmi hükümsüzlük kararı verilebilmektedir (SMK m. 25/5). Bu durumda marka, tümüyle sicilden terkin edilmeyerek hükümsüz kılınmadığı mal ve hizmet sınıfları itibariyle tescilli ve geçerli olmaya devam edecektir⁴³⁹. Bu nedenle, lisans sözleşmesinin kapsamına göre kısmen konusuz kalması ve kısmi imkânsızlık durumuyla karşılaşılması söz konusu olabilir⁴⁴⁰.

⁴³² Ercoskun Şenol, s. 78; Gündoğdu, s. 95.

⁴³³ Eren, Borçlar Genel, s. 1165; Gündoğdu, s. 91; Serozan, s. 164; Yarg. 15. HD., E. 1981/825, K. 1981/1234, T. 25.5.1981 (Lexpera, E.T. 4.8.2021).

⁴³⁴ Serozan, s. 200-201; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 853-54.

⁴³⁵ Eren, Borçlar Genel, s. 1457.

⁴³⁶ Özçelik, s. 572.

⁴³⁷ Ergüne, Mehmet Serkan: “Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkânsızlık”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 209; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 77; Özel, s. 149; Pashı, s. 201; Suluk, Hükümsüzlük, s. 49.

⁴³⁸ Eren, Borçlar Genel, s. 1168-1169; Kurt, s. 13.

⁴³⁹ Arkan, Marka, C. 2, s. 170; Pashı, s. 177.

⁴⁴⁰ Ergüne, s. 218-219.

Bu durumda, öncelikle lisans alanın sözleşmeyi doğrudan feshetme imkânından değil lisans bedelinde indirimle gidilmesi yolundan bahsedilecektir⁴⁴¹. Ancak, tarafların sözleşme kurulurken sahip oldukları amaç ve beklentilerinin boşa çıkması veya lisans alanın kısmi ifaya razı olmaması gibi hâllerde, marka lisans sözleşmesinin üzerinde akdedildiği tescilli mal ve hizmet sınıflarından bir kısmının hükümsüz kılınması tam imkânsızlık olarak da ele alınabilecektir (TBK m. 137/1-2)⁴⁴².

Benzer doğrultuda, lisansa konu markanın sözleşme konusunun bir kısmını teşkil etmesi, örneğin başkaca gayri maddi mal veya hak ile birlikte lisans sözleşmesine konu edilmiş olması yahut franchise sözleşmesi gibi başka türdeki sözleşmelerin konusunun bir bölümünü oluşturması hâlinde, markanın hükümsüzlüğünün sözleşmenin tümü üzerinde etkili olup olmayacağına dikkat edilmelidir. Bir diğer deyişle, hükümsüz kılınan marka olmaksızın sözleşmenin kurulması taraf iradelerini yansıtmayacak veya taraflardan beklenemeyecek ise sözleşme tümüyle geçersiz addedilmeli⁴⁴³, ancak sözleşmenin ayakta tutulması mümkünse hükümsüzleşen marka dikkate alınmaksızın sözleşmenin geçerli olmaya devam edeceği kabul edilmelidir.

Bununla birlikte, markanın hükümsüzlüğü her hâlükârda objektif imkânsızlığa sebebiyet verir⁴⁴⁴. Zira objektif imkânsızlık, edimin yalnızca borçlu tarafından ifa edilemediği sübjektif imkânsızlık hâlinde farklı olarak ifanın borçlu dışında başkaca bir üçüncü kişi tarafından da ifasının mümkün olmadığı hâli ifade eder⁴⁴⁵. Herkese karşı hüküm doğuran markanın hükümsüzlüğü kararı uyarınca (SMK m. 27/5), hükümsüz

⁴⁴¹ Gürzumar, s. 137; Ortan, s. 202.

⁴⁴² Ortan, s. 201.

⁴⁴³ Gürzumar, s. 137; Ongan, s. 90.

⁴⁴⁴ Sekmen, s. 318.

⁴⁴⁵ Eren, Borçlar Genel, s. 1166; Kurt, s. 95.

kılınan markanın marka sahibince yahut lisans sözleşmesine konu edilmek suretiyle başkaca bir üçüncü kişi tarafından kullanıma konu edilmesi mümkün değildir⁴⁴⁶.

Ayrıca buradaki imkânsızlığın, hükümsüzlüğe dair kesinleşmiş mahkeme ilâmının muhataplarını bağlayıcı⁴⁴⁷ ve adli gerçeği ortaya koyan⁴⁴⁸ niteliği gereğince sürekli bir ifa imkânsızlığı olduğu ifade edilebilir. Zira geçici ve sürekli ifa imkânsızlığı arasındaki ayrımın temelinde, ifayı engelleyen durum ve koşulun süreklilik arz edip etmediği yatar⁴⁴⁹. İfaya engel teşkil eden durum ve koşulun sonradan ortadan kalkabileceği durumlarda söz konusu olan geçici ifa imkânsızlığı⁴⁵⁰, kesinleşmiş mahkeme kararı ile hükümsüz kılınan marka ve buna ilişkin marka lisans sözleşmesi itibarıyla söz konusu olamayacaktır.

Yine daha sonra ayrıntılı ele alınacağı üzere, lisans sözleşmesinin borçlu lisans verenin sorumlu olduğu veya olmadığı üzere imkânsızlaşması da mümkündür⁴⁵¹. Bu durumda, marka lisans sözleşmesinin taraflar arasında ne şekilde tasfiye edileceği ve borç ilişkisinin akıbetinin ne olacağı sorunu gündeme gelir. Açıklanan imkânsızlık hâlleri ve ilgili yasal düzenlemeler bağlamında, marka lisans sözleşmesinin hükümsüzlük kararı neticesinde durumunun ne olacağının ele alınması gerekmektedir.

⁴⁴⁶ Berkhan, s. 109; Çolak, s. 1052; Ergüne, s. 208; Kaya, s. 346; Sekmen, s. 278; Yasaman/Yusufoğlu, s. 909.

⁴⁴⁷ Yarg. HGK., E. 2016/394, K. 2018/1613, T. 6.11.2018 (Lexpera, E.T. 7.8.2021).

⁴⁴⁸ Yarg. 3. HD., E. 2014/8590, K. 2014/16288, T. 10.12.2014 (Lexpera, E.T. 7.8.2021).

⁴⁴⁹ Ercoskun Şenol, s. 94.

⁴⁵⁰ Ercoskun Şenol, s. 94-95; Gündoğdu, s. 102-103.

⁴⁵¹ Burada ayrım, borçlunun kusurluluğuna göre değil sorumlu olup olmadığına göre yapılmalıdır. Aynı doğrultuda içtihat için bkz. Yarg. 13. HD., E. 2016/7066, K. 2019/4063, T. 27.3.2019 (Lexpera, E.T. 5.8.2021).

E. Hükümsüzlüğün Sözleşmenin Akıbetine Etkisinin İncelenmesi

1. Genel Olarak

Ortaya çıkan imkânsızlık hâli çerçevesinde, markanın hükümsüz kılınmasının marka lisans sözleşmesine etkisi incelenirken SMK m. 27/3-b hükmünün kaleme alınış biçimine de uygun olarak hükümsüzlük kararı ile sözleşmenin akıbetinin zamansal düzlemde karşılaştırmalı olarak incelenmesi yöntemi benimsenmelidir. Bu doğrultuda, temel başlangıç noktası olarak hükümsüzlük kararının kesinleştiği tarih itibariyle, kurulmamış (i), kurulmuş ve uygulanmamış (ii) ile kurulmuş ve uygulanmış (iii) marka lisans sözleşmelerinin akıbetinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira markanın hükümsüz kılındığı esnada sözleşmenin kurulmuş ve uygulanmış olup olmaması, sözleşmenin akıbetinin ne olacağının hukuken doğru olarak saptanması adına temel başlangıç noktası olarak benimsenebilecektir⁴⁵². Ayrıca, SMK m. 27/5 ve m. 162/1 hükümleri de gözetildiğinde, imkânsızlığın ortaya çıktığı an olarak markanın hükümsüzlüğüne ilişkin nihai mahkeme kararının kesinleştiği tarihin esas alınması uygun düşecektir⁴⁵³.

Burada, markanın hükümsüzlüğü ve iptali arasındaki farkı bir kez daha vurgulamak gerekir. SMK öncesindeki mülga MarKHK döneminde, hükümsüzlük kararının markaya dair akdedilmiş sözleşmelere etkisine ilişkin olarak hem tescil başvurusu sırasında mevcut olan hem de tescilden sonra ortaya çıkan sebepler dolayısıyla geçersiz kılınan markalar aynı yasal düzenlemeyle hüküm altına alınmıştır⁴⁵⁴. Bundan dolayı öğretide, lisans sözleşmelerinin akıbeti incelenirken markanın geçersizliğine yol açan sebeplerin

⁴⁵² Benzer yaklaşım için bkz. **Özel**, s. 148.

⁴⁵³ Aynı doğrultuda çıkarım için bkz. **Sekmen**, s. 323-324. Nitekim yakın tarihli bir ilk derece mahkemesi kararında, hükümsüz kılınan markaya dair akdedilmiş lisans sözleşmesinden doğan bedel alacağı talebi, henüz kesinleşmemiş olan hükümsüzlük kararı gözetilmeksizin kabul edilmiştir. Karar için bkz. İstanbul Anadolu 2. ATM., E. 2015/1228, K. 2018/429, T. 10.4.2018 (Lexpera, E.T. 6.8.2021). Ancak bu konuda Yargıtay içtihatlarında yeknesaklık olmadığına ilişkin eleştiri için ayrıca bkz. **Çolak**, s. 1044 vd.

⁴⁵⁴ Bkz. MarKHK m. 42-44.

ne zaman ortaya çıktığına ilişkin ayrıma gidilmiştir⁴⁵⁵. Ancak SMK ile birlikte hükümsüzlük ve iptal müesseseleri ayrı olarak düzenlenmiş, bu nedenle çalışma kapsamındaki markanın hükümsüzlüğüne yol açan hâller markanın tescil başvurusuna konu edildiği esnada mevcut olan sebeplere ilişkin olarak ayrıca hükme bağlandığı için konunun incelenmesinde bu şekilde bir ayrımın gerekliliği kalmamıştır.

2. Kurulmamış Sözleşmelerin Durumu

Markanın hükümsüz kılınmasından önce henüz kurulmuş bir marka lisans sözleşmesi olmaması hâlinde, sözleşmenin konusu mevcut olmadığı ve lisans konusunun kullanıma sunulması yükümlülüğü kimse tarafından ifa edilebilir nitelikte olmadığı için başlangıçtaki objektif hukuki imkânsızlık hâli ortaya çıkacaktır⁴⁵⁶. Bu doğrultuda, hükümsüz bir marka hakkında sözleşme akdedilmesi mümkün olmayacağı için buna yönelik akdedilecek bir sözleşmenin kesin hükümsüzlük yaptırımıyla geçersiz olması gündeme gelecektir (TBK m. 27/1)⁴⁵⁷.

Bu durumda, lisans verenin sözleşmenin kurulması esnasında markanın ve marka hakkının mevcut olmadığını bilmesine veya bilmesinin beklenebilmesine rağmen sözleşme kurma yoluna gitmesi, lisans alanın sözleşmenin geçerliliğine duyduğu güvenin boşa çıkmasından ötürü uğradığı zarara dönük lisans verenin menfi tazminat sorumluluğunu (*culpa in contrahendo*) beraberinde getirebilecektir⁴⁵⁸. Ancak lisans alanın da hakkın var olmadığını bilmesi durumunda, lisans verenin tazminat sorumluluğu doğmayacaktır⁴⁵⁹.

⁴⁵⁵ Bkz. Özel, s. 149; Yasaman/Yusufoğlu, s. 907.

⁴⁵⁶ Ergüne, s. 205; Gönen, s. 780-781; Gürzumar, s. 132.

⁴⁵⁷ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 77; Ortan, s. 185; Paslı, s. 201.

⁴⁵⁸ Arkan, Marka, C. 2, s. 189; Ayiter, s. 123; Ergüne, s. 207; Gürzumar, s. 136; Ortan, s. 186.

⁴⁵⁹ Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 80; Ortan, s. 189.

3. Kurulmuş ve Uygulanmamış Sözleşmelerin Durumu

Lisans sözleşmesi kurulmuş olmakla birlikte, sözleşmesel edimlerin ifasına başlanmadan önce lisans sözleşmesine konu markanın hükümsüz kılınmış olması mümkündür. Bu durumda, öncelikle ifa başlangıcından ve SMK m. 27/3-b hükmünde ifade edilen uygulanmış olma koşulundan ne anlaşılması gerektiği önem arz etmektedir. Burada, ifa başlangıcı ve uygulanmış olmak ile kastın, sözleşmesel lisans hakkının ve markanın fiilî kullanımına başlanması⁴⁶⁰ yahut en azından buna yönelik hazırlıkların gerçekleştirilmesi olduğu görüşleri dile getirilmektedir⁴⁶¹. Ancak markanın belirli mal veya hizmetlere ilişkin kullanımına dönük yetki verilmekle birlikte sözleşme kapsamında herhangi bir üretim yahut kullanım gerçekleşmediği takdirde, hükümsüzlük kararı lisans sözleşmesini geçmişe dönük olarak etkileyecektir⁴⁶². Bununla birlikte, örneğin hükümsüzlük kararına dek lisans alan tarafından markanın üzerinde kullanıldığı üretilmiş, depolanmış, satış teklifine konu edilmiş veya satışa sunulmuş malların ticari faaliyete konu edilmesinin uygulanmış lisans sözleşmesi kapsamında engellenemeyeceği de ifade edilmektedir⁴⁶³.

Bu bağlamda, sürekli borç ilişkisi doğuran marka lisans sözleşmesinin henüz ifasına başlanmamış ise sözleşmenin ani edimli borç ilişkilerinde olduğu gibi çözümlenmesi düşünülebilir. Nitekim temerrüt şeklinde ortaya çıkan ifa engeli yönünden ani edimli sözleşmelerde kullanılabilecek dönme hakkının (TBK m. 125/3), ifasına henüz başlanmamış sürekli edimli sözleşmeler itibarıyla de söz konusu olacağı belirtilmektedir⁴⁶⁴.

⁴⁶⁰ **Karan/Kılıç**, s. 415.

⁴⁶¹ **Gönen**, s. 794; **Paslı**, s. 203; **Tekinalp**, s. 448.

⁴⁶² **Çolak**, s. 1051.

⁴⁶³ **Özel**, s. 148; **Tekinalp**, s. 487. Farklı görüş için bkz. **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 908-909. Detaylı inceleme için bkz. **Ongan**, s. 86-87.

⁴⁶⁴ **Altınok Ormancı**, s. 199; **Buz, Vedat**: Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara 2014, s. 321.

Bu doğrultuda, sürekli borç ilişkilerinde sonradan ortaya çıkan ifa imkânsızlığı, esasen sözleşmeye ileriye dönük olarak etki ederken ifasına başlanılmamış sürekli edimli sözleşmelerde ve marka lisans sözleşmesinde, ani edimli sözleşmelerde olduğu gibi imkânsızlığın geçmişe etkili olarak sonuç doğuracağı benimsenebilecektir. Kaldı ki SMK m. 27/3-b hükmünün lafzı, hükümsüzlüğün geçmişe etkili olmama hâlinin kurulmuş ve uygulanmış sözleşmeler bakımından söz konusu olacağını açıkça ifade etmektedir. Ayrıca belirtildiği üzere, esasen geçmişe etkili olarak geçersiz olma durumunun sonucu olarak markanın hükümsüz kılındığı esnada sözleşmenin kurulmuş veya kurulmamış olmasının da bir önemi yoktur⁴⁶⁵. Dolayısıyla, hükümsüzlük tarihi itibarıyla kurulmuş olmakla birlikte uygulanmamış olan marka lisans sözleşmeleri, tıpkı kurulmamış sözleşmeler gibi istisnai yasal düzenleme kapsamına girmeyecek ve geçmişe etkililik kuralına tâbi olarak geçersiz olacaktır⁴⁶⁶.

Bu hâlde, sözleşme başlangıçtaki imkânsızlık sebebiyle geçersiz olacak ve taraflar, ifa edilmiş edimleri sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade yükümlülüğü altına gireceklerdir⁴⁶⁷. Zira bu durumda söz konusu edimler, daha önce uygulanmış sözleşmeye dair belirtilen ölçütler kapsamında olmamak kaydıyla, hukuki dayanaktan yoksun kalmak suretiyle sebepsiz zenginleşme teşkil edeceklerdir⁴⁶⁸.

Ayrıca, bu durumda sözleşmenin hükümsüzlüğü nedeniyle lisans verenin lisans alanın sözleşmenin geçerliliğine yönelik duyduğu güvenin karşılıksız kalmasından dolayı uğradığı menfi zarara ilişkin yine lisans verenin tazminat sorumluluğu da doğabilecektir⁴⁶⁹. Hatta bu durumda, somut olayın durum ve koşullarının hakkaniyet

⁴⁶⁵ **Gürzumar**, s. 133. Ancak burada, doğurduğu pratik sonuç itibarıyla sözleşmenin en azından uygulanmamış olması gerekecektir.

⁴⁶⁶ **Çolak**, s. 1051; **Gönen**, s. 793; **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 909.

⁴⁶⁷ **Ongan**, s. 87; **Özel**, s. 148; **Sekmen**, s. 318; **Yüksel**, s. 110.

⁴⁶⁸ **Berkhan**, s. 109.

⁴⁶⁹ **Gönen**, s. 782; **Ongan**, s. 87-88; **Ortan**, s. 188.

ilkesi uyarınca gerekli kılması durumunda, müspet zararın da tazminat istemine konu edilebileceği ifade edilmektedir⁴⁷⁰. Ancak lisans verene yüklenebilecek bir sorumluluk olmaksızın ortaya çıkan imkânsızlık hâlinde, doğal olarak tazminat sorumluluğu olmaksızın sözleşme ortadan kalkmış olacaktır⁴⁷¹. Aynı doğrultuda, şeklen var olan ancak gerçekte mevcut olmadığı yalnızca lisans alanca bilinen markaya ilişkin lisans sözleşmesi bakımından da lisans verenin sorumluluğunun evleviyetle reddedilmesi gerekir⁴⁷².

Gerçekte geçerli olmayan bir markanın var olduğu yönünde hataya düşülmesi yahut karşı tarafın markanın geçerli olduğu yönünde aldatılması şeklinde ortaya çıkabilecek irade sakatlıklarının ise başlangıçtaki imkânsızlık hâli karşısında değerlendirilmeye alınmaması gerekmektedir⁴⁷³. Zira belirtildiği üzere bu durumda, irade sakatlığına bağlanan sonradan geçerli olma ihtimalinin gündeme gelmesi söz konusu olacak (TBK m. 39/1), bu ise konusu imkânsız olan sözleşmenin kesin hükümsüzlüğü esası (TBK m. 27/1) ile bağdaşmayacaktır⁴⁷⁴.

Öte yandan markanın varlığı, lisans sözleşmesinde öngörülen garanti koşulu ile ayrıca ve özel olarak taahhüt edilmiş veya hükümsüz kılınma durumuna dair yasal çerçeveden daha geniş bir sorumluluk üstlenilmiş olabilir⁴⁷⁵. Bu durumda, markanın hükümsüzlüğü üzere imkânsızlaşan edimin ifa edilmemesinden dolayı lisans alanın uğradığı zarara dönük lisans verenin müspet zararı tazmin sorumluluğu da doğabilecektir⁴⁷⁶. Burada, lisans alana elverişli ve uygun bir zarar tazmini imkânı

⁴⁷⁰ **Gürzumar**, s. 136. Aynı doğrultuda görüş için bkz. **Ayiter**, s. 124.

⁴⁷¹ **Ayiter**, s. 124-125; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 80.

⁴⁷² **Gürzumar**, s. 136-137.

⁴⁷³ İrade sakatlıklarının ileri sürülebileceği hâllere dair inceleme için bkz. **Özel**, s. 154 vd. Aynı doğrultuda aksi görüş için bkz. **Ayiter**, s. 126-127; **Ortan**, s. 188 vd.

⁴⁷⁴ **Ergüne**, s. 212; **Gürzumar**, s. 136.

⁴⁷⁵ **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 50.

⁴⁷⁶ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 80; **Özel**, s. 158.

sunabilmesi adına, satış yahut kira sözleşmesinin tekeffüle dair ilgili hükümlerinin kıyasen uygulanması da düşünülebilecektir⁴⁷⁷.

Ancak burada kıyasen uygulamanın ötesine geçerek lisans verenin sorumluluğunu doğrudan hukuki ayıptan dolayı sorumluluk olarak ele almamak gerekir⁴⁷⁸. Zira bu durumda, ayıp nedeniyle sorumluluğun temelinde yatan geçerli bir sözleşme olduğunun kabulü gerekecek, bu ise başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle geçersiz olan sözleşmenin niteliği ile örtüşmeyecektir⁴⁷⁹. Dolayısıyla, marka lisans sözleşmesinin hükümsüzlük nedeniyle akıbetinin belirlenmesi ve sözleşmeye uygulanacak hukuki kurumların saptanmasında, imkânsızlık olgusunun sürekli göz önünde tutulması gerekmektedir.

4. Kurulmuş ve Uygulanmış Sözleşmelerin Durumu

a. Genel Olarak

Marka lisans sözleşmesinin markanın hükümsüzlüğü neticesinde kural olarak geçmişe dönük bir şekilde ve başlangıçtan itibaren geçersiz olması hâlinde, esasen tarafların ifa ettikleri edimler hukuki sebepten yoksun kaldıkları için diğer taraf yönünden sebepsiz zenginleşme teşkil etmektedir⁴⁸⁰. Geçersiz nitelikteki sözleşme nedeniyle ifa edilmiş edimlerin ise sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca iade edilmesi gerekecektir⁴⁸¹.

Ancak gerçekte var olmasa da şeklen mevcut olan ve kesin olarak hükümsüz kılındığı tarihe dek sözleşme kapsamında fiilen kullanılmış bir markaya dair akdedilmiş lisans sözleşmesinin hiç doğmamış ve sonuç doğurmamış gibi ele alınması mantıklı ve işlevsel

⁴⁷⁷ Özel, s. 158; Tekinalp, s. 470.

⁴⁷⁸ Aksi doğrultudaki görüş ve inceleme için bkz. Bakırcı, Mehmet Enes: Teknoloji Transferinde “Patent ve Know-How Lisansı” Sözleşmeleri, İstanbul 2001, s. 90; Ortan, s. 185.

⁴⁷⁹ Ayiter, s. 126; Ergüne, s. 203-204.

⁴⁸⁰ Berkhan, s. 109; Yasaman/Yusufoğlu, s. 910.

⁴⁸¹ Yarg. 15. HD., E. 2020/1225, K. 2021/484, T. 24.2.2021 (Lexpera, E.T. 9.8.2021); Yarg. 3. HD., E. 2012/20314, K. 2012/23970, T. 21.11.2012 (Lexpera, E.T. 9.8.2021).

değildir⁴⁸². Nihayetinde burada markanın kullanıldığı, kendisinden beklenen fayda ve işlevin belirli bir süre için gerçekleştiği ve birtakım iktisadi menfaatlerin elde edildiği bir süreç söz konusudur⁴⁸³.

Bu durum göz önüne alınarak SMK m. 27/3-b hükmü ile birlikte, mehzaz uluslararası düzenlemeye uygun⁴⁸⁴ ve mülga MarKHK hükmü ile de koşut olarak⁴⁸⁵ kurulmuş ve uygulanmış sözleşmelerin, marka hakkının hükümsüzlüğü kararının geçmişe dönük hukuki sonuç doğuracağı kuralından etkilenmeyeceği hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, hükümsüzlük kararının geçmişe etkili olmadığı nokta, sözleşmenin uygulanma safhasıdır⁴⁸⁶. Bir diğer deyişle marka lisans sözleşmesi, markanın sözleşme kapsamında kullanılmış olduğu ölçüde markanın geçmişe dönük hükümsüz kılınması kuralından etkilenmeyecektir⁴⁸⁷. Hatta öğretide, somut olayın durum ve koşullarının olanaklı kılması hâlinde, istisnanın mutlak olarak uygulanması ve sözleşmenin hükümsüzlük kararından hiçbir şekilde etkilenmemesinin dahi mümkün olabileceği ileri sürülmektedir⁴⁸⁸.

Bununla birlikte, ileriye dönük sonuç doğurma hâlinde ne anlaşılması gerektiği ve bunun hukuki dayanağının ne olduğu ele alınması gereken bir konudur. Ayrıca, bu durumda sözleşmenin ve borç ilişkisinin nasıl çözümleneceği de önem arz etmektedir. Yine lisans veren marka sahibinin kusurluluğuna ilişkin özel olarak öngörülmüş SMK m. 27/3 hükmünün ilk cümlesindeki ibarenin de ayrıca incelenmesi gerekecektir.

⁴⁸² Nitekim bir diğer sürekli edimli borç ilişkisi doğuran hizmet sözleşmesi yönünden TBK m. 394/3 hükmüyle yasal olarak benzer sonucu hedefleyen bir yaklaşım benimsenmiştir: “*Geçersizliği sonradan anlaşılan hizmet sözleşmesi, hizmet ilişkisi ortadan kaldırılınca kadar, geçerli bir hizmet sözleşmesinin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur.*”

⁴⁸³ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 80; **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 49.

⁴⁸⁴ Bkz. 2017/1001 sayılı Avrupa Birliği Marka Tüzüğü m. 62/3-c (*Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union Trade Mark*, OJ L. 154/1-99, 16.6.2017).

⁴⁸⁵ Bkz. MarKHK m. 44/2-b.

⁴⁸⁶ **Özel**, s. 151.

⁴⁸⁷ **Arkan**, Ticari İşletme, s. 334; **Karan/Kılıç**, s. 415.

⁴⁸⁸ **Tekinalp**, s. 488.

b. İleriye Dönük Etkili Olma Hâlinin Hukuki Dayanağı ve Anlamı

Esasen marka lisans sözleşmesini baştan itibaren konusuz bıraktığı için sözleşmeyi kesin hükümsüzlük yaptırımıyla geçersiz kılan markanın hükümsüzlüğü kararı, uygulanmış sözleşmeler açısından ileriye dönük ifa imkânsızlığı olarak ele alınır⁴⁸⁹. Dolayısıyla, sözleşmenin ifa edilen ve fiilen uygulanan kısmı, hükümsüzlük kararından etkilenmeyecek ve hükümsüzlük kararına dek yerine getirilen edimler iadeye konu edilmeyecektir⁴⁹⁰. Burada, bahsedildiği üzere uygun ve elverişli bir çözüm olarak benimsenen hükümsüzlük kararının ileriye yönelik olarak sonuç doğurması yaklaşımı, hukuki zeminini temelde iki farklı görüş çerçevesinde bulmaktadır.

Temelini TMK m. 2/1’de bulan dürüstlük kuralı uyarınca ileri sürülen bir görüşe göre, bu durumdaki marka lisans sözleşmesinin fiilî sözleşme kuramı gereğince ele alınması gerekmektedir⁴⁹¹. Farklı hukuki ilişkilere dönük yansımaları geliştirilmiş olan fiilî sözleşme kuramı⁴⁹², ifasına başlanmış sürekli edimli borç ilişkileri bakımından da hükümsüzlüğün yalnızca ileriye dönük etki doğurması düşüncesi doğrultusunda ileri sürülmüştür⁴⁹³. Burada, sözleşme hukuken geçersiz olsa dahi fiilen uygulanmak suretiyle taraflar arasında fiilî bir sözleşme ilişkisinin kurulmuş olduğu kabul edilebilmektedir. Böylece, hukuken geçerli bir sözleşmeye bağlanacak benzer sonuçlar elde edilerek uygulanmış sözleşmeye karşı hükümsüzlüğün ileri sürülmesi engellenmeye çalışılmaktadır⁴⁹⁴.

⁴⁸⁹ **Ongan**, s. 86; **Şan, Mehmet Emin**: Marka Lisansı Sözleşmesinden Doğan Sorunlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 96.

⁴⁹⁰ **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 48.

⁴⁹¹ **Bakırcı**, s. 114; **Gürzumar**, s. 134; **Sekmen**, s. 320 vd.; **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 49.

⁴⁹² Buna dair detaylı inceleme için bkz. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak**, s. 68-69.

⁴⁹³ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 78.

⁴⁹⁴ **Seliçi, Özer**: Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976, s. 41-43.

Bununla birlikte, bir diğer görüşe göre uygulanmış lisans sözleşmesinin sonuçlarını ayakta tutmak için fiilî sözleşme kuramına başvurmaya gerek yoktur⁴⁹⁵. Buna göre, geçersiz sözleşmeden kaynaklanan edimlerin yerine getirilmiş olmasıyla ortaya çıkan fiilî ilişkiyi, geçerli bir sözleşmeden doğan borç ilişkisine benzetmenin ve fiilî sözleşme kuramına başvurma gerekliliği ve hukuki dayanağı bulunmamaktadır⁴⁹⁶. Buna göre, yasal düzenlemeye de koşut olarak hükümsüzlük kararının geçmişe etkililiğinin sözleşmenin uygulanmış olduğu ölçüde reddedilmesi ve karardan itibaren ileriye dönük sonuç doğuracağının benimsenmesi suretiyle doğrudan çözüme gidilebilecektir⁴⁹⁷.

Esasen bu görüş, fiilî sözleşme kuramını eleştirmekle birlikte ileriye dönük etkililiğin hukuki ve kavramsal çerçevesini ortaya koymaktan uzaktır. Bu bağlamda, fiilî sözleşme kuramının yerine düşünülebilecek bir başka hukuki kurum olarak esnek hükümsüzlük yaptırımından söz edilebilir⁴⁹⁸. Buna göre, TBK m. 27/1’de yer bulan kesin hükümsüzlük yaptırımının özel normun amacıyla örtüşmediği durumlarda, bir hukuki işlemi kesin olarak hükümsüz kılmak yerine hükümsüzlük yaptırımını yasal amaca uygun, sınırlı ve “esnek” bir şekilde uygulamak düşünülebilecektir⁴⁹⁹. Belirtildiği üzere bu yaklaşım, kira yahut hizmet sözleşmesi gibi sürekli borç ilişkisi doğuran ve uygulanmış olan sözleşmelerin baştan itibaren geçersiz kılınmayıp ileriye dönük tasfiye edilmesine ilişkin amaçsal düşüncenin de temelini oluşturabilecektir⁵⁰⁰.

Bu doğrultuda, kurulmuş ve uygulanmış marka lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğurucu nitelikte bir sözleşme olarak markanın hükümsüzlüğü kararı

⁴⁹⁵ **Ergüne**, s. 214-215. Fiilî sözleşme kuramının burada uygulanamayacağına ilişkin aynı sonuca ulaşılan farklı bir görüş için bkz. **Ayiter**, s. 124-125.

⁴⁹⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 78; **Seliçi**, s. 44.

⁴⁹⁷ **Ergüne**, s. 215; **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, 85 vd.

⁴⁹⁸ Esnek hükümsüzlük yaptırımına dair ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. **Akbulut, Pakize Ezgi**: Borçlar Hukukunda Kesin Hükümsüzlük Yaptırımının Amaca Uygun Sınırlama (Teleolojik Redüksiyon) Yöntemi ile Daraltılması, İstanbul 2016, s. 61 vd.

⁴⁹⁹ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 592.

⁵⁰⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 593.

neticesinde, özel norm niteliğindeki SMK m. 27/3-b hükmünün lafzına ve amacına da uygun olarak kesin hükümsüzlük yaptırımını ile baştan itibaren geçersiz kılınmayıp esnek hükümsüzlük yaptırımını doğrultusunda geçersizliğin sonuçlarından ileriye dönük olarak etkilendiği ifade edilebilecektir. Bu düşünce, sözleşmenin hükümsüzlük kararı sonrasındaki akıbetinin hukuki ve kavramsal dayanağını ortaya koymaya da elverişli ve uygun niteliktedir. Bu nedenle, markanın hükümsüz kılınmasıyla birlikte, uygulanmış marka lisans sözleşmesinin esnek hükümsüzlük yaptırımına tâbi olacağını ve bu çerçevede baştan itibaren hükümsüz kılınmayıp markanın hükümsüzlüğü kararından ileriye dönük olarak etkileneceğini söylemek mümkün gözükmektedir.

c. Sözleşmenin Akıbeti ve Borç İlişkisinin Tasfiyesi

Hükümsüzlük kararının verildiği ve kesinleştiği tarih itibarıyla tamamen uygulanmış ve son bulmuş bir marka lisans sözleşmesi bakımından hükümsüzlük kararının hukuki ve mantıkî olarak doğuracağı herhangi bir etki gündeme gelmeyecektir⁵⁰¹. Ancak daha önce belirtildiği üzere, sözleşmenin mezkûr tarih itibarıyla kısmen uygulanmış olması hâlinde, markanın hükümsüzlüğü kararıyla birlikte sözleşmenin uygulanmayan kısmı konusuz kalarak ifa edilemez hâle gelmektedir⁵⁰². Bu durumda, sözleşmenin ve borç ilişkisinin ileriye dönük olarak akıbetinin ne olacağı ve nasıl çözümleneceği irdelenmelidir.

i. Sözleşmenin ve Borç İlişkisinin Ayakta Tutulması

Öncelikle, hükümsüzlük kararı sonrasında sözleşmesel ilişkinin durumuna dair markanın hükümsüzlüğünün borçlunun sorumluluğu altında yahut sorumsuz olduğu üzere gerçekleşmesine göre ikili bir ayrıma gidilerek inceleme yapılabilir. Buradaki

⁵⁰¹ **Güvenç Uluçlar, Selvi Nazlı:** Marka Lisans Sözleşmesi ve Markanın Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 80.

⁵⁰² **Sekmen,** s. 322.

ayrım, öğretide de belirtildiği üzere kusurluluk değil sorumluluk kavramı üzerinden yapılmalıdır⁵⁰³. Zira kapsayıcı bir kavram olarak borçlunun sorumluluğu, borçlunun kusuru üzere ortaya çıkabileceği gibi borçlunun kusurunun aranmadığı birtakım hâllerde de söz konusu olabilir.

Esasen ortak olarak her iki durumda da marka lisans sözleşmesinin ve borç ilişkisinin ayakta kalacağı söylenebilir. Şöyle ki, borçlunun sorumluluğu üzere sözleşmenin ifasının imkânsızlaşması durumunda, asli edim yükümlülüğü ve borcun konusu değişerek yerini tazminat yükümlülüğüne bırakmakta, borç ve borç ilişkisi son bulmayarak edim yükümlülüğünün içeriği değişmektedir⁵⁰⁴.

Borçlu sorumlu olmaksızın ifanın imkânsızlaşması ihtimalinde ise borcun son bulduğu kabul edilmekle birlikte⁵⁰⁵, borç ilişkisinin son bulması söz konusu olmamalıdır. Zira borcun sona ermesi ile borç ilişkisinin sona ermesi, farklı hukuki durumları karşılamaktadır⁵⁰⁶. Nitekim borç ilişkisi, borç kavramını da ihtiva eden, içerdiği tekil borçlardan ayrı ve bağımsız bir varlığa sahip daha geniş kapsamlı bir hukuki kurumu ifade etmektedir⁵⁰⁷. Bu doğrultuda, sözleşmenin ve sözleşmesel borç ilişkisinin borçlu tarafından sorumlu olunmayan imkânsızlık hâliyle birlikte ortadan kalkmayacağı, yalnızca asli edim yükümlülüklerinin sona ereceği ve sözleşmenin tasfiyeye dönük olarak varlığını sürdüreceği ifade edilmektedir⁵⁰⁸.

Ayrıca önceki bölümde bahsedildiği üzere, lisans sözleşmesinin sona ermesi hâlinde dahi sözleşmesel güven ilişkisinden dolayı birtakım yükümlülüklerin devam etmesi

⁵⁰³ **Ercoskun Şenol**, s. 104; **Gündoğdu**, s. 149.

⁵⁰⁴ **Serozan**, s. 200-201; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 853-854. “*Kusurlu imkânsızlık halinde borçlunun sözleşmeden doğan borcu sona ermemekte ancak edimi, alacaklının TBK 112. maddesi gereğince zararını tazmin olarak değişmektedir*” Yarg. 15. HD., E. 2018/631, K. 2018/4772, T. 29.11.2018 (Lexpera, E.T.: 15.8.2021). Aksi görüş için bkz. **Ercoskun Şenol**, s. 309.

⁵⁰⁵ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1457.

⁵⁰⁶ Yarg. HGK., E. 2011/161, K. 2011/276, T. 4.5.2011 (Lexpera, E.T.: 16.8.2021).

⁵⁰⁷ **Eren**, Borçlar Genel, s. 22-23; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 5; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp**, s. 6.

⁵⁰⁸ **Kurt**, s. 257; **Serozan**, s. 193.

mümkündür. Bu nedenle, marka lisans sözleşmesinin her iki durumda da ayakta olduğu ve borç ilişkisinin hükümsüzlük kararı sonrasında da sözleşmesel borç ilişkisi çerçevesinde çözümleneceği kabul edilebilecektir.

ii. Lisans Verenin Markanın Hükümsüzlüğünden Sorumlu Olmadığı Hâl

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, borçlunun sorumluluğu olmaksızın asli edim yükümlülüğü imkânsızlaştığında, edimler arası bağıllık ve karşılıklılık ilişkisinin doğal sonucu olarak borçlunun ve alacaklının asli edim yükümlülükleri karşılıklı olarak sona ermektedir⁵⁰⁹. Bu bağlamda, kural olarak iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak marka lisans sözleşmesi itibariyle de markanın hükümsüz kılınması nedeniyle lisans verene atfedilebilecek bir sorumluluğun olmaması durumunda, sözleşmeden doğan karşılıklı edim yükümlülüklerinin TBK m. 136/2 uyarınca sona erdiği ifade edilebilir⁵¹⁰. Böylece lisans alanın da kural olarak asli edim yükümlülüğü olan lisans bedeli ödeme borcundan kurtulacağı söylenebilecektir.

Ancak burada, lisans bedelinin öncelikli olarak ödendiği durumlarda lisans verenin daha önce elde ettiği bedeli kısmen veya tamamen lisans alana iade etme yükümlülüğü söz konusu olacaktır⁵¹¹. Nitekim SMK m. 27/4 hükmüyle hakkaniyet gereği söz konusu lisans bedelinin kısmen yahut tamamen iadeye konu edilebileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bir diğer deyişle, lisans sözleşmesinin uygulanması nedeniyle lisans bedelinin karşılığı olan menfaatin elde edildiği ölçüde lisans verenin bedel iadesi yükümlülüğü olmayacak, ancak markanın hükümsüzlüğü kararının kesinleşmesiyle birlikte sözleşmenin imkânsızlaşan edime dönük uygulanmamış kısmı itibariyle lisans alanın öncelikle ödediği bedelin orantılı olarak iade edilmesi gerekecektir⁵¹². Öte yandan

⁵⁰⁹ Eren, Borçlar Genel, s. 1457-1458; Kurt, s. 249; Serozan, s. 191.

⁵¹⁰ Ayiter, s. 126; Özel, s. 146.

⁵¹¹ Güvenç Uluçlar, s. 83; Suluk, Hükümsüzlük, s. 49; Yasaman/Yusufoğlu, s. 910.

⁵¹² Çolak, s. 1052. Aynı doğrultuda örneklendirme için bkz. Arkan, Marka, C. 2, s. 169.

aynı doğrultuda, eğer lisans alanın elde ettiği menfaate karşılık gelen lisans bedeli daha önce ödenmemişse lisans alan, söz konusu bedeli lisans verene ödeme yükümlülüğü altında olacaktır⁵¹³.

Burada, iade yükümlülüğünün doğması için lisans verenin kusurluluğu yahut kusur dışı sorumluluğu da aranmayacaktır⁵¹⁴. Bu durum, lisans verenin markanın hükümsüz kılınmasından sorumlu olması hâli olarak ayrıca incelenmiştir. Nitekim SMK m. 27/4 hükmü kapsamında mezkûr iade yükümlülüğü, sorumluluk değil hakkaniyet esasına dayandırılmıştır. Ancak lisans veren, TBK m. 136/3 hükmü gereğince markanın hükümsüzlüğü üzere ifanın imkânsızlaştığını lisans alana derhal bildirmediği ve lisans alanın zararının artmaması için gerekli önlemleri almadığı takdirde bundan doğacak ilâve zararı gidermek zorunda kalacaktır⁵¹⁵.

Sorumluluk dışı imkânsızlaşan ifa üzere edimin iadesi yükümlülüğünün kaynağında sebepsiz zenginleşme olduğunu savunan görüş uyarınca⁵¹⁶, öncelikli ödenmiş lisans bedelinin iadesinin tâbi olduğu zamanaşımının sebepsiz zenginleşmeye ilişkin öngörülen zamanaşımı süreleri (TBK m. 82/1) olduğu ileri sürülmüştür⁵¹⁷. Ancak belirtildiği üzere, sözleşmeden doğan edimlerin ifasının lisans verenin sorumluluğu olmaksızın imkânsızlaşması durumunda da sözleşmenin ve borç ilişkisinin ayakta tutulduğunun kabul edilmesi hâlinde, iade yükümlülüğünün on yıllık sözleşmesel zamanaşımı süresine (TBK m. 146) tâbi olacağının benimsenmesi uygun düşecektir⁵¹⁸.

⁵¹³ Ergüne, s. 210; Oktay Özdemir, Lisans Sözleşmeleri, s. 91.

⁵¹⁴ Sekmen, s. 321; Suluk, Hükümsüzlük, s. 49.

⁵¹⁵ Sekmen, s. 323.

⁵¹⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 1011.

⁵¹⁷ Sekmen, s. 291; Suluk, Hükümsüzlük, s. 65.

⁵¹⁸ Bu doğrultuda görüş için bkz. Serozan, s. 192-193.

iii. Lisans Verenin Markanın Hükümsüzlüğünden Sorumlu Olduğu Hâl

Lisans verenin sorumluluğu, markanın hükümsüz kılınmasına yönelik kusurlu davranışı ile ortaya çıkabileceği gibi kusurun aranmadığı başkaca sorumluluk hâlleri üzere de meydana gelebilir. Örneğin lisans verenin bilmesi gereken lisansa konu markanın önceki tarihli bir başka marka ile karıştırılma ihtimali nedeniyle, kusuru neticesinde markanın SMK m. 6/1 ve m. 25/1 uyarınca hükümsüz kılınması söz konusu olabilir. Yine lisans verenin kusuru olmasa dahi lisans konusu markanın geçerliliğini taahhüt ederek markanın hükümsüzlüğü hâlinde bundan sorumlu olacağına dair sorumluluk anlaşması yapılabilir⁵¹⁹. Bu gibi durumlarda lisans veren, gereği gibi ifa edemediği markayı kullandırma yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle TBK m. 112 vd. hükümleri uyarınca sorumlu olacaktır⁵²⁰.

Burada lisans veren, lisans alanın markanın kullanımına dönük elde etmeyi beklediği menfaatinin boşa çıkmasından ötürü uğradığı müspet zararını⁵²¹ tazmin etmekle sorumlu olacaktır⁵²². Müspet zarar kavramı, lisans verenin borca aykırılık olmaksızın edimi gereğince ifa etmiş olması hâlinde lisans alanın malvarlığının bulunacağı durum ile hâlihazırdaki durumu arasındaki farkı ifade eder⁵²³. Bu kapsamda ortaya çıkabilecek zarar kalemleri, esasen fiilî zarar ve yoksun kalınan kâr olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır⁵²⁴.

⁵¹⁹ **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 51.

⁵²⁰ **Oktay Özdemir**, Lisans Sözleşmeleri, s. 110.

⁵²¹ “Müspet zarar daima ileriye dönük olup, bir beklenti kaybıdır. Diğer bir ifadeyle müspet zarar, akdin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarar şeklinde de tanımlanabilir” Yarg. 23. HD., E. 2013/5442, K. 2013/7582, T. 29.11.2013 (Lexpera, E.T. 18.8.2021).

⁵²² **Sekmen**, s. 322; **Şan**, s. 97.

⁵²³ **Atamer**, s. 252; **Eren**, Borçlar Genel, s. 1184-1185; **Gündoğdu**, s. 268. “Müspet zarar; borçlu edayı gereği gibi ve vaktinde yerine getirseydi alacaklının mameleki ne durumda olacak idiyse, bu durumla eylemli durum arasındaki fark müspet zarardır” Yarg. HGK., E. 2017/2615, K. 2021/1102, T. 28.9.2021 (Lexpera, E.T. 18.8.2021).

⁵²⁴ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1185; **Gündoğdu**, s. 269.

Bu doğrultuda, lisans alanın sözleşmeye konu markanın kullanımına dönük yaptığı yatırımların boşa çıkması nedeniyle uğradığı fiilî zarar yahut örneğin markalı ürünleri konu etmeyi düşündüğü satışların gerçekleşmemesi sonucunda mahrum kaldığı kâr gibi müspet zarar kapsamında ele alınabilecek zarar kalemlerinin tazmini söz konusu olacaktır⁵²⁵. Ancak tazminat sorumluluğu kapsamında, lisans alanın sözleşmenin ifa edildiği ölçüde elde ettiği menfaatin karşılığı olan lisans bedelinin, daha önce iadeye konu edilmemiş olması kaydıyla, lisans verenin sorumlu olduğu tazminat miktarı üzerinden düşürülmesi gerekecektir⁵²⁶. Lisans bedelinin para borcu dışında bir edim olarak kararlaştırılmış olması hâlinde ise lisans alan, tazminat talebinin karşılığı olarak karşı edimini ifa etmeyi tercih edebileceği gibi (*mübadele kuramı*) karşılıklı edimlerin değeri arasındaki farkı tazminat olarak doğrudan talep edebilmelidir (*fark kuramı*)⁵²⁷.

Esasen sözleşmeye aykırılık teşkil eden hiç veya gereği gibi ifa etmeme hâllerinde, borçlunun kusurlu olmadığını ispatlayamadıkça alacaklının uğradığı zarardan sorumluluğu esastır (TBK m. 112)⁵²⁸. Bu bağlamda, sözleşmeye aykırılık teşkil eden markanın hükümsüz kılınması durumundan dolayı kural olarak kusurlu sorumluluğu bulunan lisans veren marka sahibi, kusuru olmadığını ispat etmek kaydıyla tazminat sorumluluğundan kurtulabilecektir⁵²⁹. Burada tazminata konu olacak zararın ve zarar ile ifa edilmeme olgusu arasındaki illiyet bağının ispatı ise alacaklıya düşmektedir⁵³⁰. Öte yandan, markanın hükümsüzlüğünden dolayı lisans alanın uğradığı zararını ispat yükünü kaldırmak ve en başta lisans verenin markayı kullandırma yükümlülüğüne aykırı hareket

⁵²⁵ **Sekmen**, s. 322-323.

⁵²⁶ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 189; **Gürzumar**, s. 136; **Ongan**, s. 89; **Özel**, s. 152.

⁵²⁷ Aynı doğrultudaki öğretide geçerli olan hâkim görüş için bkz. **Serozan**, s. 211-212; **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 870.

⁵²⁸ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1049-1050; Yargıtay HGK., E. 2013/2425, K. 2015/2022, T. 30.9.2015 (Lexpera, E.T. 21.8.2021).

⁵²⁹ **Sekmen**, s. 321.

⁵³⁰ **Gündoğdu**, s. 280-281; **Özel**, s. 153.

etmesini önlemek adına caydırıcı ve işlevsel bir yol olarak ceza koşulunun kararlaştırılması da düşünülebilecektir⁵³¹.

d. Kötüniyet veya Ağır İhmalden Doğan Sorumluluk

SMK m. 27/3 hükmünün ilk kısmında, marka sahibinin ağır ihmali üzerine yahut kötüniyetli olarak hareket etmesi sebebiyle uğranılan zararların tazminine yönelik talep hakkı, aynı fıkra da markanın hükümsüzlüğüne yönelik getirilen istisnai hâllerden ayrık tutulmuştur⁵³². Bu bağlamda, lisans sözleşmesinin hükümsüzlük kararından etkilenmediği hâllerde dahi söz konusu zararların ilgililerce tazmin edilebilmesi mümkün olacaktır.

Burada lisans veren marka sahibinin, hükümsüzlüğe neden olabilecek hâlleri bilmesi veya bilebilecek durumda olması ihtimali gözetilerek dikkatli ve özenli davranması amaçlanmıştır⁵³³. Ayrıca söz konusu tazminat sorumluluğu, yalnızca lisans sözleşmesi bağlamında lisans alanın uğrayacağı zarar bakımından değil marka sahibinin haksız olarak ileri sürdüğü marka hakkına tecavüz iddialarından doğan zararlar itibarıyla de gündeme gelebilecektir⁵³⁴. Bu bağlamda ağır ihmal veya kötüniyet üzere hareket eden marka sahibi, kendisinin elde ettiği tazminat yahut ilgililerin ticari faaliyetlerinin tecavüz iddiasıyla engellenmesi nedeniyle uğradığı kâr kaybı gibi zarar kalemlerini de tazminle yükümlü olacaktır⁵³⁵.

⁵³¹ “Cezai şart zararı tazmin amacı değil, sözleşmeden doğan borcun ifasını sağlama amacı güder. Cezai şartta kararlaştırılan ceza miktarı ilke olarak tazminat miktarından yüksek tutulduğu için borçlu sözleşmeden doğan borcunu ifa etmek için daha çok çaba sarf eder. Öte yandan alacaklı da olası zararını ispatlama yükünden kurtularak cezai şartla tatmin edilebilir” Yarg. HGK., E. 2017/577, K. 2019/413, T. 4.4.2019 (Lexpera, E.T. 21.8.2021).

⁵³² 2017/1001 sayılı Avrupa Birliği Marka Tüzüğü’nün m. 62/3-c hükmünde ise aynı doğrultudaki tazminat sorumluluğu yönünden kusurluluk hâlleri, daha geniş kapsamlı olarak ihmal (*negligence*) ve iyi niyetli olmama (*lack of good faith*) kavramlarıyla ifade edilmiştir.

⁵³³ **Paslı**, s. 205.

⁵³⁴ **Arkan**, Marka, C. 2, s. 169.

⁵³⁵ **Kaya**, s. 347; **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 64-65.

i. Kötüniyet ve Ağır İhmal Kavramları

İyiniyet, gerekli tüm özenin gösterilmesine rağmen bir hukuki sonucun gerçekleşmesi yahut hakkın elde edilmesine yönelik engelin farkında olmamak olarak tanımlanabilir⁵³⁶. Bu doğrultuda, iyiniyet kavramının karşıtı olarak kötüniyetin söz konusu engeli bilmek veya bilebilecek durumda olmak üzere iyiniyetli olmama hâli olduğu ifade ve içtihat edilmektedir⁵³⁷. Kötüniyetin görünüm şekilleri veya nasıl ortaya çıkacağı yasal düzenleme altına alınmadığı gibi kötüniyetin varlığı her somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı belirlenecektir⁵³⁸.

Hukuk düzenince hoş görülmeven davranış biçimi olan kusur⁵³⁹ ise esasen kasıt ve ihmal olarak iki temel görünüm şekline sahiptir. Kasıt, hukuka aykırı sonucun gerçekleşmesinin bilinmesi ve istenmesi durumunu karşılarken⁵⁴⁰ ihmal, ağır ve hafif ihmal olarak iki türlü ele alınmaktadır⁵⁴¹. Aynı durum ve koşullar altında herkesçe gösterilmesi gereken temel dikkat ve özenin gösterilmemesi ağır ihmali ortaya çıkarırken basiretli kişilerce gösterilmesi beklenen özen ve dikkatin ortaya konulmaması durumunda hafif ihmal söz konusu olur⁵⁴². Kasıt ve ağır ihmal hâlleri, birlikte ağır kusur olarak da değerlendirilmektedir⁵⁴³.

Kötüniyet ve kusur kavramları karşılaştırıldığında, kötüniyetin tüm kusurluluk hâllerini kapsadığı ileri sürülmüştür⁵⁴⁴. Ancak her şeyden önce SMK kapsamında kötüniyet ve ağır ihmal kavramları ayrı ve birbirinden farklı durumlar olarak ifade

⁵³⁶ Oğuzman/Barlas, s. 232.

⁵³⁷ Pashi, s. 210; Suluk, Hükümsüzlük, s. 55; Yarg. 11. HD., E. 2001/10860, K. 2002/3275, T. 8.4.2002 (Lexpera, E.T. 22.8.2021).

⁵³⁸ Yarg. 11. HD., E. 2019/1285, K. 2019/8003, T. 9.12.2019 (Lexpera, E.T. 22.8.2021).

⁵³⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 492; Yarg. 9. HD., E. 2014/33535, K. 2016/10473, T. 26.4.2016 (Lexpera, E.T. 22.8.2021).

⁵⁴⁰ Eren, Borçlar Genel, s. 647; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 493.

⁵⁴¹ Gündoğdu, s. 224.

⁵⁴² Eren, Borçlar Genel, s. 653; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 495-496.

⁵⁴³ “Ağır kusur, kast veya ağır ihmal sonucu oluşur” Yarg. HGK., E. 2014/21, K. 2015/2657, T. 18.11.2015 (Lexpera, E.T. 22.8.2021).

⁵⁴⁴ Sekmen, s. 294-295. Aynı doğrultuda bkz. Suluk, Hükümsüzlük, s. 64.

edilmiştir⁵⁴⁵. Bu nedenle kötüniyet kavramının kusurluluğa ilişkin tüm hâlleri kapsadığını benimsemek mümkün değildir⁵⁴⁶. Ayrıca burada hükmün lafzına bakıldığında, hafif ihmalin özellikle yasal düzenleme dışında tutulduğu söylenebilecektir.

Bu bağlamda kötüniyet hâline örnek olarak markanın kötüniyetli tescili, marka tescilinin sağlayacağı korumanın ve yetkilerin amacına aykırı şekilde kötüye kullanılmasını ifade eder⁵⁴⁷. Kötüniyetli tescil durumunda, dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde hakkın kötüye kullanılması söz konusu olur⁵⁴⁸ ve bu surette gerçekleşen kötüniyetli tescilin hukuk düzenince korunması mümkün değildir⁵⁴⁹. Aynı zamanda markanın hükümsüz kılınması sebebi olan⁵⁵⁰ kötüniyetli marka başvurusu ve tescili talebinde (SMK m. 6/9) bulunan marka sahibi, bu durumdan dolayı lisans alan veya zarara uğrayan diğer ilgili kişilerin zararını tazmin etme sorumluluğu altında olacaktır. Bu nedenle, SMK m. 27/3 bağlamında kötüniyet kavramı ile anlaşılması gereken iradi durum, ağır ve hafif ihmal ile karşılanmayan dürüstlük kuralına aykırı hareket şekli olarak ele alınabilir.

ii. Kötüniyetin veya Ağır İhmalin Lisans Sözleşmesine Etkisi

SMK m. 27/3 hükmünün lafzı incelendiğinde, zarar gören kişinin yalnızca lisans alan olabileceğine dair bir düzenleme öngörülmemiş, marka sahibinin kötüniyetli veya ağır ihmali olarak hareket etmesi nedeniyle zarar gören ilgili kişilerin tazminat talep etme

⁵⁴⁵ Bkz. SMK m. 27/3, m. 79/2 ve m. 139/2. Hükümlerde kötüniyet ve ağır ihmal kavramları, “veya” bağlacıyla belirtilerek birbirinden ayrı davranış şekillerini karşılayacak şekilde düzenleme altına alınmıştır.

⁵⁴⁶ **Gökçen, Görkem:** Markanın Hükümsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2017 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 102.

⁵⁴⁷ **Arkan,** Marka, C. 2, s. 168.

⁵⁴⁸ **Tekinalp,** s. 428; **Yasaman/Yusufoğlu,** s. 878-879.

⁵⁴⁹ Yarg. 11. HD., E. 2008/4932, K. 2009/9267, T. 14.09.2009 (Lexpera, E.T. 22.8.2021).

⁵⁵⁰ **Arkan,** Marka, C. 2, s. 158; **Tekinalp,** s. 486.

hakkının saklı olduğu hükme bağlanmıştır⁵⁵¹. Örneğin hükümsüz kılınan markanın sahibince gerçekleştirilen kötüniyetli ve haksız rekabet teşkil eden davranış neticesinde ortaya çıkan zarar, SMK m. 27/3’te yer verilen istisna hâllerinden bağışık olarak tazmin edilebilecektir⁵⁵².

Burada, bir görüşe göre marka sahibinin ağır ihmalinin bulunması veya kötüniyetli hareket etmesi hâlinde, bu durum istisnanın istisnası olarak ele alınarak lisans sözleşmesinin uygulanmış olsa bile geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağı ileri sürülmüştür⁵⁵³. Yargıtay da benzer doğrultuda hükümsüzlüğün geçmişe dönük etkisinin tazminat taleplerine özgü olarak mutlak nitelikte olduğunu içtihat etmektedir⁵⁵⁴.

Ancak esasında burada marka sahibinin kötüniyet veya ağır ihmal üzere hareket etmesi hâline dair tazminat sorumluluğu, hükümsüzlük kararının geçmişe etkililiği kuralına geri dönüldüğü anlamına gelmemekte, markanın hükümsüzlüğünün zamansal etkisinden bağımsız olarak marka sahibinin bahsedilen kusurlu davranış şeklinden dolayı ilgililerin sözleşmesel sorumluluk yahut haksız fiil sorumluluğu ilke ve esasları uyarınca uğradıkları zararın giderilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Nitekim SMK m. 27/3 hükmü incelendiğinde, ağır ihmal ve kötüniyet hâllerine dair söz konusu tazminat taleplerinin saklı tutulmuş olması, hem lafzi hem amaçsal olarak marka lisans sözleşmesinin geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Söz konusu hüküm, sadece tazminat talep etme hakkının hükümsüzlük kararının geçmişe

⁵⁵¹ SMK m. 27/3 hükmünün ilk kısmı şu şekildedir: “Marka sahibinin ağır ihmali veya kötüniyetli olarak hareket etmesi nedeniyle **zarar görenlerin** tazminat talepleri **saklı kalmak üzere**...”

⁵⁵² Yarg. 11. HD., E. 2016/4632, K. 2017/6384, T. 21.11.2017 (Lexpera, E.T. 25.8.2021).

⁵⁵³ **Sekmen**, s. 317; **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 64.

⁵⁵⁴ “Kötüniyetli marka sahibine yöneltilecek tazminat taleplerinde hükümsüzlüğün geçmişe yönelik etkisi mutlak olarak kabul edilmiştir. Bu durumda markanın tescili anından itibaren zamanaşımı süresi içinde kötüniyetli marka sahibi aleyhine marka hakkına tecavüz ve haksız rekabetten dolayı tazminat talep edilebilecektir” Yarg. HGK., E. 2017/11-2474, K. 2020/944, T. 25.11.2020 (Lexpera, E.T. 25.8.2021).

etkili olacağı kuralına getirilen istisnalardan etkilenmeksizin var olacağını ifade etmektedir.

Bu doğrultuda, kötünîyet veya ağır ihmalden doğan tazminat sorumluluğunun saklı tutulması, marka lisans sözleşmesi itibariyle geçmişe etkililik kuralına getirilen istisnadan dönülmesi sonucunu doğurmamalıdır⁵⁵⁵. Zira sözleşmesel sorumluluk esasen her türlü kusur üzere ortaya çıkabilmektedir⁵⁵⁶. Bu nedenle, lisans veren marka sahibinin kötünîyetli veya ağır ihmali davranışı üzere lisans alanın zarara uğraması, lisans verenin sözleşmesel tazminat sorumluluğu kapsamında değerlendirilebilecektir. Kusurun derecesi ise tazminat kapsamının belirlenmesinde dikkate alınacak bir husustur (TBK m. 51/1)⁵⁵⁷. Bir diğer deyişle kusurun ağırlığı, kurulmuş ve uygulanmış sözleşmelere yasa ile özel olarak tanınmış olan işlevsel istisna üzerinde bozucu bir etki doğurmamalıdır. Dolayısıyla, kötünîyet ve ağır ihmal hâllerinde lisans sözleşmesinin geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağı düşüncesinin yasal dayanağı olmadığı gibi borçlar hukuku çerçevesinde de hukuki bir zemini bulunmamaktadır.

Bu kabulün işlevsel sonucu ise lisans alanın lehine olarak tazminat talebinin haksız fiil hukuku değil sözleşme hukuku ilke ve esasları uyarınca çözümlenebilmesi olacaktır⁵⁵⁸. Bu bağlamda tazminat istemine ilişkin zamanaşımı, lisans alanın kural olarak menfaatine daha uygun şekilde⁵⁵⁹ on yıllık genel zamanaşımı süresine tâbi

⁵⁵⁵ **Güvenç Uluçlar**, s. 83; **Yasaman/Yusufoğlu**, s. 911.

⁵⁵⁶ **Eren**, Borçlar Genel, s. 1189.

⁵⁵⁷ **Gündoğdu**, s. 294; **Suluk**, Hükümsüzlük, s. 56.

⁵⁵⁸ Örneğin başka bir borç ilişkisi olarak iş kazasından doğan zarara dair tazminat sorumluluğu, işçi lehine olacak şekilde haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde değil sözleşmesel hizmet ilişkisi kapsamında ele alınabilmektedir. Buna dair bkz. Yarg. HGK., E. 2017/21-1081, K. 2020/28, T. 21.1.2020 (Lexpera, E.T. 25.8.2021).

⁵⁵⁹ “Sözleşmeye dayanan tazminat talebinin tabi olduğu zamanaşımı süresi, haksız fiile ilişkin olandan uzunca bir süre önce işlemeye başlamadığı takdirde veya somut olaydaki sözleşme için genel zamanaşımı süresinden farklı daha kısa bir süre öngörülmediği müddetçe ya da aynı zamanda suç teşkil eden haksız fiilin tabi olduğu ceza davası zamanaşımı süresi on yıldan uzun olmadığı sürece, zarar gören için sözleşmeden doğan sorumluluğa dayanmak daha elverişli olacaktır” Yarg. HGK., E. 2017/13-778, K. 2019/329, T. 21.3.2019 (Lexpera, E.T. 26.8.2021).

olacaktır (TBK m. 146). Yine elverişli bir hukuki durum olarak⁵⁶⁰ lisans alan, uğradığı zarardan dolayı lisans verenin kusuruyla zararın gideriminden sorumlu olduğunu ispat etmek zorunda kalmayacak, tazminat sorumluluğundan kurtulmak için kusursuz olduğunu ispat yükü lisans verenin üzerinde olacaktır (TBK m. 112).

⁵⁶⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 982.

SONUÇ

Günümüzde markalaşma, ticari yaşantının ayrılmaz ve vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir. Marka kullanımı, işlevsel özellikleri nedeniyle yalnızca ticari bağlamda değil kâr amacı gütmeyen faaliyetler kapsamında da yaygın bir şekilde benimsenerek günlük hayatın her alanda karşılaşılan bir parçası olmuştur.

Tescil veya kullanım yoluyla kazanılabilen ve sahibine münhasır yetkiler bahşeden mutlak nitelikteki marka hakkı, çeşitli nedenlerle son bulabilmektedir. Bu bağlamda markanın bir sona erme hâli olarak hükümsüz kılınması, tescilli markaya sağlanan hukuki korumanın geçmişe dönük olarak tescil başvurusu tarihinden itibaren ortadan kalkmasını ifade eder. SMK m. 5 ve m. 6 hükümleri uyarınca markanın başvuru esnasında tescil edilmesine engel teşkil eden mutlak veya nispi ret sebeplerinin mevcut olması durumunda, markanın mahkeme marifetiyle hükümsüz kılınması ilgililerce talep edilebilecektir.

Öte yandan, markanın etkin bir şekilde kullanılması amacıyla lisansa ve marka lisans sözleşmesine konu edilmesi, ticaret hayatında sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Kendine özgü (*sui generis*) ve rızai bir sözleşme türü olan lisans sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi doğuran ve kural olarak iki tarafa borç yükleyen bir borçlandırıcı işlem niteliğindedir. Marka lisans sözleşmesi ile lisans veren, lisansa konu markanın kullanım yetkisini lisans alana devretme yükümlülüğünü üstlenir. Kural olarak lisans alan ise karşı edim olarak lisans bedeli ödeme yükümlülüğü altına girer. Sözleşmeden doğan başkaca asli ve yan edim yükümlülükleri söz konusu olabildiği gibi marka lisans sözleşmesinin farklı şekillerde sona ermesi de mümkündür.

Bu noktada, marka lisans sözleşmesinin temelini oluşturan markanın belirtildiği üzere hükümsüz kılınması, sözleşmenin de konusuz kalmasına sebebiyet verecektir. Bu

durumda, lisans sözleşmesinin akıbetinin ne olacağının ilgili yasal düzenlemeler ve borçlar hukuku esasları bağlamında ele alınması gerekmektedir.

Hükümsüzlük hâlinin markayı geçmişe etkili olarak ortadan kaldırması nedeniyle, öncelikli olarak lisans verenin asli edim yükümlülüğünü ifa etmesi imkânsızlaşacaktır. Bu nedenle markanın hükümsüz kılınmasının sözleşmeye etkisi, ifa engelleri çatısı altındaki imkânsızlık kavramı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Söz konusu imkânsızlık hâli, başlangıçtaki objektif ve sürekli imkânsızlık mahiyetinde olmakla birlikte, tam veya kısmi imkânsızlık olarak ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca, markanın kullandırılması yükümlülüğünün ifasının imkânsızlaşması, borçlu lisans verenin sorumluluğu altında yahut sorumlu tutulamayacağı şekilde meydana gelebilir.

Kesinleşen hükümsüzlük kararı sonrasında marka lisans sözleşmesinin akıbetinin ne olacağı, sözleşme ile hükümsüzlük kararının zamansal olarak karşılaştırılması suretiyle incelenebilir. Bu doğrultuda, henüz uygulanmadığı müddetçe kurulmuş ve kurulmamış marka lisans sözleşmeleri, başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle TBK m. 27/1 uyarınca kesin hükümsüz olacaktır. Ancak bu durumda lisans veren, koşullarının mevcut olması hâlinde lisans alanın uğradığı menfi zarardan sorumlu olabilecektir.

Ancak marka lisans sözleşmesinin kurulmuş ve uygulanmış olduğu ihtimalde, SMK m. 27/3 hükmü uyarınca sözleşmenin uygulandığı ölçüde hükümsüzlük kararından etkilenmemesi söz konusu olacaktır. Bu durumda, sözleşmenin sürekli borç ilişkisi doğurucu karakteri de gözetilerek geçmişe dönük şekilde ortadan kalkmayacağının benimsenmesi uygun düşmektedir. Burada, marka lisans sözleşmesinin fiilî sözleşme kuramı veya doğrudan yasal düzenleme uyarınca geçmişe etkililik kuralından etkilenmediği ileri sürülmekle birlikte, esasen sözleşmenin esnek hükümsüzlük yaptırımına tâbi kılınarak ayakta tutulduğu ve ileriye dönük olarak sözleşmesel tasfiye ilişkisine dönüştüğü kabul edilmelidir.

Bu yaklaşımın benimsenmesi ile birlikte, edimlerin iadesi ve borç ilişkisinin çözülmesi, lisans verenin sorumlu olup olmadığından bağımsız olarak sözleşmesel ilişki çerçevesinde gerçekleşecektir. Markanın lisans verenin sorumluluğu olmaksızın hükümsüz kılınması hâlinde, lisans alan tarafından ödenen lisans bedelinin hakkaniyet gereği tamamen veya kısmen iade edilmesi söz konusu olabilecektir. Ancak imkânsızlıktan sorumlu olan lisans veren, iade yükümlülüğünden ayrı olarak lisans alanın müspet zararını tazmin etmek zorunda kalabilecektir.

SMK m. 27/3 hükmü ile ayrıca belirtilen kötünîyet ve ağır ihmal hâline dair özel tazminat sorumluluğunun saklı tutulması ise sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkması anlamına gelmeyecektir. Burada marka sahibinin tazminat sorumluluğu, lisans alana karşı sözleşmesel sorumluluk dahilinde ve diğer üçüncü kişilere verilen zarar nedeniyle haksız fiil sorumluluğu kapsamında çözümlenebilecektir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Pakize Ezgi:** Borçlar Hukukunda Kesin Hükümsüzlük Yaptırımının Amaca Uygun Sınırlama (Teleolojik Redüksiyon) Yöntemi ile Daraltılması, İstanbul 2016.
- Alıca, Türkay:** “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nda Önceki Tarihli Hakların Etkisi”, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu (9-10 Mart 2017), Ankara 2017, s. 673-736.
- Altınok Ormancı, Pınar:** Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, İstanbul 2011.
- Altıntaş, Ayşe Tuğba:** Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları, Ankara 2019.
- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan:** Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. B., Ankara 2020.
- Arbek, Ömer:** Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi, Ankara 2005.
- Arıkan, Ayşe Saadet:** “Avrupa Topluluğu’nda Fikri-Sınai Mülkiyet Hakları ve Son Gelişmeler”, AAÇD, 2007, C. 7, S. 1., s. 149-173.
- Arkan, Sabih:** Marka Hukuku, C. 1, Ankara 1997 (Marka, C. 1).
- Arkan, Sabih:** Marka Hukuku, C. 2, Ankara 1998 (Marka, C. 2).
- Arkan, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, 27. B., Ankara 2021 (Ticari İşletme).
- Arslan, Özge:** Marka Hakkının Sona Ermesi, Ankara 2019.
- Aslan Düzgün, Ülgen:** Marka Hakkının Tükenmesi ve Paralel İthalat, Ankara 2010.
- Aslantaş, Zerrin:** Markanın Devri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2011 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Atamer, Yeşim: “İfa Engelleri Hukukunu Yeniden Sistematize Etmeyi Düşünmek:

Borca Aykırılık Türleri Yerine Yaptırımları Esas Alan Bir Sistematiği”, Rona

Serozan’a Armağan, İstanbul 2010, s. 217-260.

Ayiter, Nuşin: İhtira Hukuku, Ankara 1968.

Bakırcı, Mehmet Enes: Teknoloji Transferinde “Patent ve Know-How Lisansı”

Sözleşmeleri, İstanbul 2001.

Berkhan, İhsan: “Marka Lisans Sözleşmesi”, LFSHD, 2008, C. 4, S. 13, s. 47-130.

Boso, Burcu: “Sinaî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Yabancı Unsurlu Lisans

Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk”, LFSHD, 2006, C. 2, S. 8, s. 851-884.

Buz, Vedat: Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Ankara 2014.

Ceylan, Çiğdem: “Marka Lisansı Sözleşmesi”, ABFMRHD, 2017, C. 19, S. 1, 26 Nisan

Dünya Fikri Mülkiyet Günü Özel Sayısı, s. 57-89.

Çağlar, Hayrettin/Yıldız, Burçak/İmirlioğlu Dilek: Marka Vekilliği Sınavına Hazırlık,

3. B., Ankara 2021.

Çoban, Yiğit Türker: “Türk Marka Hukukunda Hükümsüzlüğün ve İptalin Kesin

Hükümle İlişkisi”, MHD, 2017, C. 13, S. 147, s. 563-604.

Çolak, Uğur: Türk Marka Hukuku, 4. B., İstanbul 2018.

Davis, Jennifer: Intellectual Property Law, 4. B., Oxford 2012.

Diamond, Sidney A.: “The Historical Development of Trademarks”, TMR, 1983, C. 73,

S. 3, s. 222-247.

Durak, Onur Sabri: Patent Lisans Sözleşmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, İstanbul 2007 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Ercoskun Şenol, Kübra:** Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık, İstanbul 2016.
- Erdem, Ercüment:** Milletlerarası Ticaret Hukuku, 2. B., İstanbul 2020.
- Erel, Şafak:** Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. B., Ankara 2009.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. B., Ankara 2019 (Borçlar Genel).
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 9. B., Ankara 2021 (Borçlar Özel).
- Ergüne, Mehmet Serkan:** “Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkânsızlık ”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 203-222.
- Gökçen, Görkem:** Markanın Hükümsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2017 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Gönen, Doruk:** “Lisans Sözleşmesinde Lisans Veren Lisans Konusuna İlişkin İfa Engellerinden Sorumluluğu”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, C. 1, İstanbul 2009, s. 769-797.
- Gündoğdu, Fatih:** Borca Aykırılık Hâllerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları, İstanbul 2014.
- Güneş, İlhami:** 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Işığı ile Uygulamalı Marka Hukuku, 2. B., Ankara 2020.
- Gürzumar, Osman B.:** Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması, İstanbul 1995.
- Güvenç Uluçlar, Selvi Nazlı:** Marka Lisans Sözleşmesi ve Markanın Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İmirlioğlu, Dilek: Marka Hukukunda Ayırt Edicilik ve Markanın Ayırt Ediciliğinin Zedelenmesi, 2. B., Ankara 2018.

Kalender, Emre: “Acentenin Denkleştirme Talep Hakkına İlişkin TTK m.122’nin, Marka Lisansı Alana Uygulanıp Uygulanamayacağı”, İÜHFD, 2017, C. 8, S. 1, s. 91-112.

Karan, Hakan/Kılıç, Mehmet: Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat, Ankara 2004.

Kaşak, Fahri Erdem: Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık, İstanbul 2019.

Kaya, Arslan: Marka Hukuku, Ankara 2006.

Kılıçoğlu, Ahmet: Sinaî Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar, 7. B., Ankara 2021.

Kırca, Çiğdem: Franchise Sözleşmesi, Ankara 1997.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, 7. B., İstanbul 2017.

Kuntalp, Erden: Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), 2. B., Ankara 2013.

Kurt, L. Müjde: Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, Ankara 2016.

Kurtulan, Gökçe: “Türk Hukukunda İmkânsızlık ve Aşırı İfa Güçlüğü Kurumlarının Karşılaştırılması”, BATİDER, 2016, C. 32, S. 3, s. 193-248.

Küçükali, Canan: “6769 Sayılı Kanun Kapsamında Markanın Hükümsüzlüğü”, İTÜSBD, 2020, C. 19, S. 38, s. 120-141.

Merdivan, Fethi: “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, Sistem, İlkeler, ve 556 Sayılı KHK Dönemindeki Yargıtay Kararlarının Yeni Dönemde Uygulanabilirliği (Marka)”, ABFMRHD, 2020, C. 22, S. 1, s. 19-42.

Oğuzman, M. Kemal/Barlas, Nami: Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, 27. B., İstanbul 2021.

Oktay Özdemir, Saibe: “Fikri Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği”, Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan, İstanbul 2004, s. 571-598 (Lisans Hakkı).

Oktay Özdemir, Saibe: Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul 2002 (Lisans Sözleşmeleri).

Ongan, Burak: Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara 2007.

Ortan, Ali Necip: Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara 1979.

Ölmez, Hande: Marka Lisans Sözleşmeleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Özçelik, Barış: “Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukukî İmkânsızlık ve Sonuçları”, AÜHFD, 2014, C. 63, S. 3, s. 569-621.

Özdal Taner, Özlem: Endüstriyel Tasarımlara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Özel, Çağlar: Marka Lisansı Sözleşmesi, 2. B., Ankara 2015.

Özyeşil, Bengü: Marka Lisans Sözleşmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Paslı, Ali: “Fikri Mülkiyet Hukukunda Hükümsüzlüğün Sonuçları”, FMHD, 2006, C. 1, S. 3, s. 158-227.

Sekmen, Orhan: Markanın Hükümsüzlüğü ve Hukuki Sonuçları, 2. B., Ankara 2016.

Seliçi, Özer: Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1976.

Serozan, Rona: İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 7. B., İstanbul 2016.

Suluk, Cahit: “6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler”, TFMHD, 2018, C. 4, S. 1, s. 91-109.

Suluk, Cahit: Fikri Mülkiyet Yazıları I-Mütalaalarım (2001-2020), Ankara 2021.

Suluk, Cahit: “Sınai Mülkiyet Haklarında Hükümsüzlük Kararlarının Etkisi”, FMHD, 2006, C. 1, S. 3, s. 158-227 (Hükümsüzlük).

Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. B., Ankara 2021.

Şan, Mehmet Emin: Marka Lisansı Sözleşmesinden Doğan Sorunlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Şanal, Osman: Markanın Hükümsüzlüğü, Ankara 2004.

Şehirali Çelik, Feyzan H.: “SMK m. 155’in Temel Varsayımları ve Olası Değişkenler Üzerine Düşünceler”, BATİDER, 2019, C. 35, S. 2, s. 63-102.

Tekinalp, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. B., İstanbul 2012.

Tekinay, Selâhattin Sulhi: Medenî Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku, 6. B., İstanbul 1992.

Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atillâ: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. B., İstanbul 1993.

Tuncer, İdil: “Fikri Mülkiyet Hakkına Tecavüzün Mevcut Olmadığının Tespiti Davası”, DEÜHFD, 2009, C. 11, Özel Sayı, s. 617-650.

Turna, Özge: Marka Lisans Sözleşmeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Uzunallı, Sevilay: Marka Hukuku, Ankara 2019.

Ülgen, Hüseyin/Helvaci, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, N. Füsün: Ticari İşletme Hukuku, 5. B., İstanbul 2015.

Ünal, Mücahit: “Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler”, SÜHFD, 2010, C. 18, S. 1, s. 209-266.

Yasaman, Hamdi/Altay, Sıtkı Anlam/Ayoğlu, Tolga/Yusufoğlu, Fülürya/Yüksel, Sinan: Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi, C. 2, İstanbul 2004.

Yavuz, Cevdet/Acar, Faruk/Özen, Burak: Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 16. B., İstanbul 2019.

Yördem, Yılmaz: “Kullanmama Nedeniyle Tescil Edilmiş Markanın Hükümsüzlüğüne İlişkin Uygulamadaki Sorunlar”, DÜHFD, 2015, C. 20, S. 33, s. 123-142.

Yüksel, Ali Sait: Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-How) Sözleşmesi Hukuku, İstanbul 1989.

ÖZET

Markanın ve markalaşmanın öneminin tartışmasız kabul edildiği günümüzde, marka hakkının etkin ve işlevsel kullanımı adına sıklıkla marka lisans sözleşmesi akdedilmesi yoluna başvurulmaktadır. Bu bağlamda, markanın ve markaya dair akdedilen lisans sözleşmesinin hukuki niteliğinin ve özelliklerinin ortaya konularak farklı koşullar altında nasıl ele alınması gerektiğinin incelenmesi, bu sözleşmelerden doğabilecek hukuki sorunların ve ihtilafların çözümü adına önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında esas olarak markanın hükümsüzlüğünün marka lisans sözleşmesi üzerinde nasıl etkiler doğurabileceği incelemeye alınmıştır. Bu doğrultuda, inceleme konusunun hukuki zeminini ortaya koymak adına öncelikle marka kavramı ve marka ile ilişkili diğer hukuki kurum ve kavramlar ele alınmıştır. Akabinde lisans kavramı ile marka lisans sözleşmesinin hukuki niteliği ve özelliklerinin incelenmesi yapılmıştır. Sonrasında, çalışmanın merkezindeki konu olarak markanın hükümsüzlüğü ve markanın hükümsüz kılınmasının marka lisans sözleşmesi yönünden doğurabileceği muhtemel etkiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Marka, Lisans, Marka Lisans Sözleşmesi, Markanın Hükümsüzlüğü, İmkânsızlık

ABSTRACT

While the importance of trademark and branding is unanimously acknowledged in our era, trademark license agreement is a frequently appealed legal framework for the effective and functional use of the rights conferred by trademark. In this regard, in terms of solving the legal problems and disputes that may arise from these agreements, it is important to examine the legal nature and characteristics of trademark and license agreements concluded regarding a trademark and to analyse how it should be construed under different conditions.

Within the scope of the study, the possible effects of the invalidity of a trademark on the trademark license agreement is examined. To this end, in order to establish the legal groundwork for the subject of the study, firstly, the concept of trademark and other legal concepts related to trademark are discussed. Following this, the concept of license and the legal nature and characteristics of the trademark license agreement are analysed. Afterwards, as the core subject of the study, the invalidity of a trademark and the possible effects of the invalidation of a trademark pertaining to the trademark license agreement are expounded.

Keywords: Trademark, License, Trademark License Agreement, Invalidity of Trademark, Impossibility